

Politie en jongeren in de schijnwerpers

De Vlaamse politionele organisatievormen ten opzichte van jongeren belicht

Masterproef neergelegd tot het behalen van
de graad van Master in de criminologische wetenschappen
door (20040252) De Schrijver Annelies

Academiejaar 2007-2008

Promotor:
Dr. Sofie De Kimpe

Commissarissen:
Prof. dr. Jenneke Christiaens
Lic. Alexandra De Moor

Verklaring inzake toegankelijkheid van de masterproef criminologische wetenschappen

Ondergetekende,

De Schrijver Annelies (20040252)

geeft hierbij aan derden,

zijnde andere personen dan de promotor (en eventuele co-promotor), de commissarissen of leden van de examencommissie van de master in de criminologische wetenschappen,

[de toelating] [geen toelating]

om deze masterproef in te zien, deze geheel of gedeeltelijk te kopiëren of er, indien beschikbaar, een elektronische kopie van te bekomen, waarbij deze derden er uiteraard slechts zullen kunnen naar verwijzen of uit citeren mits zij correct en volledig de bron vermelden.

Deze verklaring wordt in zoveel exemplaren opgemaakt als het aantal exemplaren waarin de masterproef moet worden ingediend, en dient in elk van die exemplaren ingebonden onmiddellijk na het titelblad.

Datum: 10 augustus 2008

Handtekening:

Trefwoorden

- Politie
- Jongeren
- Jeugdpolitie
- Jeugdbrigade
- Beleid

*a society can control effectively only
those who perceive themselves to be
members of it*¹

¹ WILKINS, L., 'Some sociological factors in drug addiction control' in *Narcotics*, WILNER, D. en KASSEBAUM, G., (eds.), New York, McGraw Hill, 1965. – Citaat in: YOUNG, J., 'The role of the police as amplifiers of deviancy, negotiators of reality and translators of fantasy: some consequences of our present system of drug control as seen in Notting Hill' in *Images of deviance*, COHEN, S., (ed.), Harmondsworth, Penguin Books Ltd, 1971, 52.

Woord vooraf

Deze masterproef kwam tot stand in het kader van het behalen van het diploma Master in de Criminologische wetenschappen aan de universiteit van Gent. Van dit ‘woord vooraf’ maak ik dan ook graag gebruik om een aantal mensen persoonlijk te bedanken voor hun hulp aan deze scriptie.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor, prof. dr. Sofie De Kimpe, bedanken voor haar hulp bij het uitvoeren van dit onderzoek; voor de tijd die ze vrijmaakte, de inzichten die ze me bijbracht, haar aanstekelijk enthousiasme en haar vertrouwen in mijn capaciteiten. Dank je wel. Ook dr. Lieven Pauwels verdient een woord van dank: tijdens de afwezigheid van mijn promotor nam hij haar taken over en was steeds bereid me verder te helpen wanneer ik even vast zat.

In de tweede plaats wil ik de politiezones bedanken voor hun medewerking aan en interesse in dit onderzoek; in het bijzonder de twaalf mensen die bereid waren tijd vrij te maken voor een interview.

Mijn ouders verdienen een eervolle vermelding voor de steun gedurende mijn studie, het geduld dat ze hadden op momenten dat het even minder ging en het begrip voor de paniekaanvallen tijdens de examens.

Mijn papa, Kristien, Annelore en Chris wens ik in het bijzonder te bedanken voor het nalezen van deze masterproef en hun opbouwende kritieken. En dan is er nog Andreas, mijn vriend, die mij van begin tot einde heeft bijgestaan en gekalmeerd, die hoofdstukken steeds opnieuw heeft nalezen en van commentaar voorzien. Dank je wel om er steeds voor mij te zijn!

Inhoudstafel

<i>Trefwoorden</i>	<i>iii</i>
<i>Woord vooraf</i>	<i>v</i>
<i>Inhoudstafel</i>	<i>vi</i>
<i>Lijst van gebruikte afkortingen</i>	<i>xi</i>
<i>Lijst van tabellen</i>	<i>xii</i>
<i>Inleiding</i>	<i>1</i>
<i>Hoofdstuk 1. Theoretisch kader</i>	<i>3</i>
1.1 Inleiding	3
1.2 Jongeren en politie: probleemsituering van een moeilijke relatie	3
1.2.1 Jongeren en hun mening over politie	3
1.2.2 Politie en haar mening over jongeren	5
1.2.3 Een aangepaste politionele benadering	6
1.2.4 Na politie komt justitie: een modellendiscussie	7
1.3 Algemene doelstelling van de scriptie	9
1.4 Belang van het onderzoek	10
1.5 Onderzoeksvragen	11
<i>Hoofdstuk 2. Het onderzoek</i>	<i>12</i>
2.1 Inleiding	12
2.2 Afbakening van de onderzoeksetting	12
2.2.1 Het onderzoeksobject	12
2.2.2 Periode van onderzoek	13
2.2.3 Beperkingen naar de resultaten toe	13
2.3 Methodologie	14
2.3.1 Eerste onderzoeksfase: een inventarisstudie	14
a. Een gestandaardiseerde vragenlijst	14
b. Gegevensanalyse	15

2.3.2 Tweede onderzoeksfase: achterhalen van de beleidsvisies _____	15
a. Kwalitatief onderzoek _____	15
b. Een kwalitatief interview _____	16
c. De steekproef _____	18
d. De respondenten _____	19
e. Het verloop van het interview _____	19
f. Gegevensanalyse _____	20
Hoofdstuk 3. De jeugdpolitie: een uitdieping _____	21
3.1 Inleiding _____	21
3.2 Ontwikkelingen voorafgaand aan de jeugdpolitie _____	21
3.2.1 Maatschappelijk: de ontdekking van het kind _____	21
3.2.2 Juridisch: de kinderbescherming doet haar intrede _____	22
3.2.3 Politieel: vrouwelijk personeel _____	23
3.3 Het ontstaan van gespecialiseerde jeugdafdelingen in België _____	24
3.3.1 Vruchteloze aanzetten _____	24
3.3.2 Initiatieven bij de gemeentepolitie _____	24
3.3.3 Initiatieven bij de rijkswacht _____	26
3.3.4 Initiatieven bij de gerechtelijke politie bij de parketten _____	26
3.3.5 Bovenlokale initiatieven _____	27
3.3.6 De jeugdpolitie: een eigen visie _____	28
3.4 De politionele jeugdtaak _____	29
3.5 De jeugdpolitie bedreigd _____	31
3.5.1 De jeugdpolitie behouden? _____	31
3.5.2 De jeugdpolitie afschaffen? _____	33
3.6 Conclusie: de jeugdpolitie behouden! _____	34
Hoofdstuk 4. De Vlaamse lokale politie in kaart _____	36
4.1 Inleiding _____	36
4.2 Algemeen beeld van de politionele organisatievormen naar jongeren toe _____	36
4.2.1 Spreiding in organisatievorm _____	36
4.2.2 Spreiding in verstedelijkingsgraad _____	38
4.2.3 Geografische spreiding _____	39
4.3 De organisatievormen in detail bekeken _____	40

4.3.1 Gespecialiseerde diensten exclusief met een jeugdtaak belast _____	40
<i>a. De dienst</i> _____	40
<i>b. Het personeel</i> _____	41
4.3.2 Gespecialiseerde diensten onder andere met een jeugdtaak belast _____	41
<i>a. De dienst</i> _____	41
<i>b. Het personeel</i> _____	43
4.3.3 Gespecialiseerde personen exclusief met een jeugdtaak belast _____	44
4.3.4 Gespecialiseerde personen onder andere met een jeugdtaak belast _____	44
4.3.5 Andere mogelijkheden _____	45
4.4 En wat met een opleiding op maat? _____	46
4.5 Conclusie: uniformiteit binnen diversiteit _____	47
Hoofdstuk 5. Politie en jongeren: een beleid? _____	49
5.1 Inleiding _____	49
5.2 Federale veiligheidsplannen _____	49
5.2.1 Federaal veiligheids- en detentieplan 1999-2003 _____	49
<i>a. Prioriteiten met betrekking tot minderjarigen</i> _____	50
<i>b. Mogelijke verklaring voor de prioriteiten</i> _____	52
5.2.2 Kadernota integrale veiligheid 2004-2007 _____	52
5.2.3 De federale veiligheidsplannen: een besluit _____	53
5.3 Nationale veiligheidsplannen _____	54
5.3.1 Nationaal veiligheidsplan 2001 _____	54
5.3.2 Nationaal veiligheidsplan 2003-2004 _____	55
5.3.3 Nationaal veiligheidsplan 2004-2007 _____	55
5.3.4 Nationaal veiligheidsplan 2008-2011 _____	56
<i>a. Prioriteiten met betrekking tot minderjarigen</i> _____	56
<i>b. Mogelijke verklaring voor de prioriteiten</i> _____	57
5.3.5 De nationale veiligheidsplannen: een besluit _____	57
5.4 Zonale veiligheidsplannen _____	57
5.4.1 Gespecialiseerde diensten exclusief met een jeugdtaak belast _____	59
5.4.2 Gespecialiseerde diensten onder andere met een jeugdtaak belast _____	60
5.4.3 Gespecialiseerde personen exclusief met een jeugdtaak belast _____	60
5.4.4 Gespecialiseerde personen onder andere met een jeugdtaak belast _____	61
5.4.5 De generalistische organisatievorm _____	61
5.4.6 De zonale veiligheidsplannen: een besluit _____	62
5.5 Conclusie: een beetje beleid _____	63

Hoofdstuk 6. Beleidsvisies: specialisme versus generalisme?	65
6.1 Inleiding	65
6.2 Over welke zones praten we?	65
6.2.1 De plaatselijke jeugd(problemen)	65
6.2.2 De politie reageert	66
6.2.3 De onderzochte diensten, personen en zones: even voorstellen	68
6.3 De beleidsmatige fundamenten: specialisme versus generalisme?	69
6.3.1 Specialisatie: een meerwaarde?	69
a. Gespecialiseerde diensten en personen	69
b. Generalistische zones	70
c. Beleidsmatige toekomstplannen	71
6.3.2 Onderliggende beleidsvisies	71
a. Gespecialiseerde diensten en personen	71
b. Generalistische zones	72
6.3.3 Prioriteiten	72
6.4 De omgang met minderjarige daders	74
6.4.1 Een nieuw jeugddossier	74
6.4.2 Het verdere verloop van de zaak	75
a. De criminele feiten zijn nog niet bekend bij het parket	75
b. De feiten zijn reeds bekend bij het parket	76
6.4.3 Informatie na afloop	77
6.4.4 De doelstelling van het tussenkomen	78
a. Theoretisch: helpen	78
b. Praktisch: helpen, maar ook...	79
c. Recidiverende minderjarigen	79
6.4.5 Richtlijnen met betrekking tot de omgang met minderjarige daders	80
a. Extern het lokale korps aangestuurd	80
b. Intern het lokale korps aangestuurd	81
6.4.6 Minderjarige daders: een besluit	81
6.5 De omgang met minderjarige slachtoffers	83
6.5.1 Politie slachtofferbejegening	83
a. Algemeen	83
b. De gespecialiseerde jeugddiensten en -personen	84
6.5.2 Informatie na afloop	84
6.5.3 De doelstelling van het tussenkomen	86
a. Theoretisch: helpen	86
b. Praktisch: helpen, maar ook....	86

6.5.4 Richtlijnen met betrekking tot de omgang met minderjarige slachtoffers	87
a. Extern het lokale korps aangestuurd	87
b. Intern het lokale korps aangestuurd	87
6.5.5 Minderjarige slachtoffers: een besluit	88
6.6 De omgang met minderjarigen in een problematische opvoedingssituatie	88
6.6.1 Politie als actor in de bijzondere jeugdbijstand	88
6.6.2 Informatie na afloop	89
6.6.3 De doelstelling van het tussenkomen	90
6.6.4 Richtlijnen met betrekking tot de omgang met minderjarigen in een POS	90
6.6.5 Minderjarigen in een POS: een besluit	91
6.7 Conclusie: beleidsarmoede	91
<i>Hoofdstuk 7. Algemeen besluit</i>	94
<i>Bibliografie</i>	101
<i>Bijlagen</i>	I
Bijlage 1. Begeleidende brief eerste onderzoeksfase	II
Bijlage 2. Vragenlijst eerste onderzoeksfase	III
Bijlage 3. Overzicht van de geanalyseerde zones	XVI
Bijlage 4. Uitnodigende brief tweede onderzoeksfase	XXII
Bijlage 5. Vragenlijst tweede onderzoeksfase – specialisme	XXIII
Bijlage 6. Vragenlijst tweede onderzoeksfase – generalisme	XXV
Bijlage 7. Interviewagenda	XXVII

Lijst van gebruikte afkortingen

BSO	Beroeps secundair onderwijs
CBJ	Comité bijzondere jeugdzorg
CLB	Centrum voor leerlingenbegeleiding
FTE	Full time equivalents
MOF	Als misdrijf omschreven feit
JBW	Wet op de jeugdbescherming
NVP	Nationaal veiligheidsplan
POS	Problematische opvoedingssituatie
TSO	Technisch secundair onderwijs
ZVP	Zonaal veiligheidsplan

Lijst van tabellen

Tabel 2.1	Steekproefverdeling tweede onderzoeksfase
Tabel 3.1	Onderverdeling van de gemeentepolitie naar organisatievorm bij Verhellen <i>et al.</i> (1991)
Tabel 4.1	Onderverdeling van de politiezones naar organisatievorm
Tabel 4.2	Onderverdeling van organisatievormen naar type verstedelijkingsgraad
Tabel 4.3	Onderverdeling van organisatievormen naar provincie
Tabel 5.1	Aantal zones die prioriteiten vermelden ten opzichte van het totaal aantal zones binnen de organisatievorm
Tabel 5.2	Prioriteiten en aandachtspunten van de lokale zones binnen het type organisatievorm ‘een gespecialiseerde dienst exclusief belast met jeugddossiers’
Tabel 5.3	Prioriteiten en aandachtspunten van de lokale zones binnen het type organisatievorm ‘een gespecialiseerde dienst onder andere belast met jeugddossiers’
Tabel 5.4	Prioriteiten van de lokale zones binnen het type organisatievorm ‘een gespecialiseerd persoon exclusief belast met jeugddossiers’
Tabel 5.5	Prioriteiten en aandachtspunten van de lokale zones binnen het type organisatievorm ‘een gespecialiseerd persoon onder andere belast met jeugddossiers’
Tabel 5.6	Prioriteiten en aandachtspunten van de lokale zones binnen de generalistische organisatievorm
Tabel 6.1	Kenmerken van de onderzochte zones
Tabel 6.2	Overzicht van het type prioriteiten bij de onderzochte zones

Inleiding

De jongeren van vandaag zijn de volwassenen van de toekomst, zo wordt het wel eens clichématig gesteld. In functie daarvan stellen een hele resem personen en instellingen zich tot doel jongeren om op te voeden en op te leiden tot volwassenen die in onze samenleving normconform (kunnen) functioneren. Maatschappelijke instellingen die deze socialiserende taak mee invulling geven, zijn in de eerste plaats het gezin en het onderwijs, maar evenzeer jeugdbewegingen, sportclubs, etc. Opgroeien gaat gepaard met het verkennen van maatschappelijke regels binnen diverse domeinen zoals gezin, familie of vriendenkring. Het gros van de jongeren doorloopt deze fase zonder noemenswaardige problemen, maar bij een kleine minderheid loopt het niet zoals verwacht. Deze grensverkenning kan leiden tot risicogedrag waarvan criminaliteit één van de verschijningsvormen is. Opvallend is dat wanneer jongeren normovertredend gedrag vertonen, het vaak over lichte feiten gaat die deel uitmaken van het volwassen worden en van voorbijgaande aard zijn. Slechts een kleine minderheid van deze delinquente groep vertoont zwaar en persistent crimineel gedrag².

Wanneer jeugddelinquentie aan de orde is, komen we terecht bij diverse strafrechtelijke actoren die een controlefunctie vervullen op het vlak van de naleving van wetten. In de eerste plaats is dit de politie; zij komt binnen haar taak van sociale controle geregeld in contact met jongeren die de maatschappelijke grenzen aftasten en draagt daarbij onbewust bij tot hun opvoeding. In tweede instantie is er een justitieel beschermingsapparaat dat bestaat uit het jeugdparket, de jeugdrechtbank en diverse instellingen van bijzondere jeugdbijstand. Door het opleggen en uitvoeren van maatregelen streven zij naar een heropvoeding van de dader.

Er bestaan twee maatschappelijke visies ten opzichte van deze jeugdige daders. Een eerste visie ziet hen als kinderen die een foutje hebben gemaakt, kinderen die onvoldoende gesocialiseerd zijn, maar niet slecht van aard; ze zijn slachtoffer van sociale transformaties en hebben nood aan een therapeutisch antwoord. Een tweede visie ziet deze minderjarigen als vijanden, als bewijs van moreel verval en als rasechte volwassen criminelen; ze zijn inherent slecht en (ver)dienen gestraft te worden. Het is deze laatste visie die dominant is³. Wanneer we aan politie en jongeren denken, denken we enkel aan jeugdige daders, maar

² VAN DER LAAN, A.M. en BLOM, M., *Jeugddelinquentie: risico's en bescherming. Bevindingen uit de WODC zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit 2005*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2006, 31.

³ MORSE, S.J., 'Immaturity and irresponsibility', *The journal of criminal law and criminology*, 1998, afl. 1, 15; BUTLER, A.J.P., 'Point de vue d'un fonctionnaire de police', *Déviance et société*, 1994, afl. 1, 90.

minderjarigen kunnen evenzeer slachtoffer zijn. De mogelijkheden zijn zelfs nog ruimer; jongeren kunnen ook omwille van een problematische opvoedingssituatie, een vraag naar informatie, een routinecontrole, etc. met deze strafrechtelijke actoren – vooral de politie – in aanraking komen. Het zijn echter doorgaans berichten over dadercontacten en over de problematische relatie tussen politie en (vaak allochtone) jongeren die het nieuws halen. Voornamelijk deze meldingen komen bij het publiek terecht, wat op zichzelf een verklaring kan zijn voor het verengd maatschappelijk doemdenken over jongeren en politie.

De meldingen over het jongerengeweld in de *banlieus* van Parijs in het najaar van 2005 vormen een uitgesproken illustratie van deze negatieve aandacht. Naar aanleiding van de dood van twee allochtone jongeren op vlucht voor de politie ontstonden rellen in verschillende wijken rond Parijs. Deze breidden zich snel uit over het hele land en waren voornamelijk tegen de politie gericht. Een tweetal jaar later kende dit conflict een heropleving door de dood van twee jonge bromfietzers bij een aanrijding met een politiewagen⁴. Ook in Brussel ontstonden eind 2007 rellen tussen Turkse jongeren en de politie omwille van de gespannen situatie tussen Turken en Koerden in Turkije⁵. Die relatie politie – jongeren is evenwel zelden voorwerp van wetenschappelijk onderzoek, des te minder in België. Aan de hand van voorliggende scriptie pogen we een deel van deze lacune invulling te geven.

In het *eerste* hoofdstuk van deze scriptie wordt een licht geworpen op de context van de probleemstelling en worden de onderzoeksvragen geëxpliciteerd. In hoofdstuk *twee* zullen we vervolgens stilstaan bij de afbakening van de onderzoekssetting en de gehanteerde methodologie. De jeugdpolitie zelf staat centraal in het *derde* hoofdstuk: we geven een historisch kader, een algemeen takenpakket en stellen ons de vraag of de jeugdpolitie dient te blijven bestaan. Hoofdstuk *vier* brengt de resultaten van de eerste analysefase: we gaan na welke zones zich op welke manier organiseren en hoe zij daar invulling aan geven in de praktijk. Het *vijfde* hoofdstuk schetst de input van beleidsplannen op diverse niveaus; beleidsvisies op het niveau van de diensten of functies ontstaan immers in een ruimere beleidscontext. Hoofdstuk *zes* brengt de resultaten van de tweede onderzoeksfase. Meer concreet gaan we bij enkele gespecialiseerde diensten, personen en generalistische zones na in welke mate zij beleidsmatig worden aangestuurd en vanuit welke beleidsvisies naar jongeren wordt gewerkt. Ten slotte bundelen we de resultaten in het *zevende* hoofdstuk waar we een helder antwoord op de onderzoeksvragen formuleren.

⁴ RENOUT, F., 'Dit is echte guerilla met wapens', *De Standaard*, 28 november 2007.

⁵ VERHOEST, P., 'Waarom er alleen in Brussel rellen waren met Turkse jongeren', *De Standaard*, 26 oktober 2007.

Hoofdstuk 1. Theoretisch kader

1.1 Inleiding

Resultaten van criminologisch onderzoek getuigen van een gespannen relatie tussen politie en jongeren die zich kenmerkt door een wederzijds gebrek aan vertrouwen en onbegrip⁶. Studies over deze relatie leiden snel tot vragen met betrekking tot attitudes: hoe denken jongeren over politie en *vice versa*? Het zijn echter hoofdzakelijk percepties van volwassenen die in het kader van gemeenschapsgerichte politiezorg worden onderzocht omdat de politie zorg op maat wil leveren aan de burgers. Deze studies schetsen een overtuigend gunstig beeld over de politie⁷. Evenwel, ook minderjarigen maken deel uit van de samenleving, zij komen eveneens frequent met de politie in aanraking en hebben evenveel recht op zorg op maat. Jammer genoeg worden zij in dergelijk onderzoek niet zo regelmatig als onderzoekssubject geselecteerd⁸. Bovendien zijn de meeste onderzoeken eerder gedateerd. Dit hoofdstuk verduidelijkt de context van het onderzoek: we staan stil bij de probleemstelling, de doelstelling en het belang van het onderzoek, om tot slot de onderzoeksvragen te concretiseren.

1.2 Jongeren en politie: probleemsituering van een moeilijke relatie

1.2.1 Jongeren en hun mening over politie

Uit de bevindingen van Potvin en Tisseyre blijkt dat zowel delinquente als niet-delinquente jongeren een negatief getint beeld hebben over de politie. Echter, bij de eerste groep is dit sterker dan bij de laatste⁹. Dit geldt in het kwadraat voor allochtone jongeren met politiecontacten. Ze hebben het gevoel benadeeld te worden door de wet die voor hen sneller van toepassing lijkt dan voor autochtone jongeren¹⁰. Gelijkaardig Amerikaans onderzoek bevestigt deze inzichten: steun ten aanzien van politie is niet wijdverspreid onder jongeren¹¹.

⁶ HUIJTS, A. en NELISSEN, P.W.M., 'Ik wil gewoon respect. Onderzoek naar de communicatie tussen politie en Marokkaanse jongeren', *Tijdschrift voor de politie*, 2004, afl. 11, 21-24.

⁷ FEDERALE POLITIE, Veiligheidsmonitor 2006, tabellenrapport, resultaten van de federale enquête, Brussel, Federale Politie, 2007, 63-71.

⁸ HURST, Y.G. en FRANK, J., 'How kids view cops. The nature of juvenile attitudes toward police', *Journal of criminal justice*, 2000, 189.

⁹ POTVIN, J. en TISSEYRE, C., *La police vue par les jeunes*, Brussel, Centrum voor jeugdmisdadigheid, 1978, 123-138.

¹⁰ HUBERT, H.O., 'Jeunes immigrés et agents des forces de l'ordre : les meilleurs ennemis' in *Mon délit ? Mon origine. Criminalité et criminalisation de l'immigration*, BRION, F. en REA, A., (eds.), Brussel, De Boeck Université, 2001, 170; DUCHATEAU, K., VAN POECK, B. en HEBBERECHT, P., *Het levensverhaal van jongeren van Turkse en Marokkaanse origine met een instellingsverleden*, Gent, Universiteit Gent, 2004, 93-106; VAN SAN, M. en

Studies die anderzijds een positief beeld schetsen, komen minder frequent voor. Strafrechtelijk vervolgte jongeren kozen uit een lijst 100 positieve en 69 negatieve eigenschappen die van toepassing waren op agenten. De meerderheid van deze jongeren voelt zich goed behandeld en heeft het gevoel dat de politie effectief heeft geholpen om in de toekomst geen strafbare feiten meer te plegen¹². In België vindt men gelijklopende resultaten: één van de bevraagde topics binnen de veiligheidsmonitor is de ‘tevredenheid over het politieoptreden’¹³. Zowel met betrekking tot het laatste delict waarvan men slachtoffer werd, als het laatste algemene politiecontact, geeft de meerderheid van de jongeren een positieve evaluatie¹⁴. Slechts 30% van hen is (heel) ontevreden over het politieoptreden en slechts 15% is (heel) ontevreden over de houding en het gedrag van de beampten¹⁵. Bovendien mogen niet alle jongeren over dezelfde kam worden geschoren: tussen minderjarigen onderling is er eveneens een diversiteit aan opvattingen. Jongens en stadskinderen staan minder positief ten opzichte van de politie dan meisjes en plattelandskinderen¹⁶. Naast persoonlijke contacten als dader, speelt ook de ervaring als slachtoffer een rol: frequent slachtofferschap doet het vertrouwen in de politie afnemen¹⁷.

Deze onderzoeksresultaten moeten evenwel worden genuanceerd, jongeren zouden minder vaak een uitgesproken positieve of negatieve attitude rapporteren; ze verkiezen zich eerder neutraal op te stellen¹⁸. Los daarvan zijn zij eveneens in staat hun eigen percepties te relativiseren: ze erkennen dat dé politie niet bestaat, maar dat er individuele verschillen tussen personen zijn en dat er ook ‘goede’ politiebeampten zijn¹⁹. Dit is een mooie illustratie van de relatie tussen positieve contacten en een gunstige beeldvorming én minder positieve ervaringen en een afwijzende houding. Deze negatieve beleving heeft echter een langdurige en hardnekkige invloed en overheerst de richting van de beeldvorming²⁰.

LEERKENS, A., *Criminaliteit en criminalisering. Allochtone jongeren in België*, Amsterdam, Amsterdam university press, 2001, 171-179.

¹¹ HINDS, L., ‘Building police-youth relationships : the importance of procedural justice’, *Youth Justice*, 2007, afl. 3, 196-199.

¹² MATTHIJS, K., ‘Delinquente jongeren ; hoe denken ze over u ?’, *Tijdschrift voor de politie*, 1983, afl. 3, 137-139.

¹³ Deze gestandaardiseerde vragenlijst peilt aan de hand van diverse modules naar het (on)veiligheidsgevoel van de burgers.

¹⁴ Jongeren vormen de leeftijdscategorie 15 tot 24 jaar.

¹⁵ FEDERALE POLITIE, Veiligheidsmonitor 2006, *l.c.*, 63-71.

¹⁶ TAYLOR, T.J., TURNER, K.B., ESBENSEN, F.A. en WINFREE, L.T., ‘Coppin’ an attitude. Attitudinal differences among juveniles toward the police’, *Journal of criminal justice*, 2001, afl. 4, 302-303.

¹⁷ HURST, Y.G., FRANK, J. en BROWNING, S.L., ‘The attitudes of juveniles toward the police. A comparison of black and white youth’, *Policing, an international journal of police strategies and management*, 2000, afl. 1, 48-49.

¹⁸ HURST, Y.G., FRANK, J. en BROWNING, S.L., *l.c.*, 195; TAYLOR, T.J., TURNER, K.B., ESBENSEN, F.A. en WINFREE, L.T., *l.c.*, 302.

¹⁹ DUCHATEAU, K., VAN POECK, B. en HEBBERECHT, P., *o.c.*, 167; BERVOETS, E.J.A., *Tussen respect en doorpakken. Een onderzoek naar de politieke aanpak van Marokkaanse jongeren in Gouda, Utrecht en Amsterdam*, Amersfoort, Elsevier Overheid, 2006, 127.

²⁰ HUIJTS, A. en NELISSEN, P.W.M., *l.c.*, 21.

1.2.2 Politie en haar mening over jongeren

Studies met betrekking tot de beeldvorming van politie over jongeren zijn nog zeldzamer, maar de negatieve gevoelens van jongeren ten opzichte van de politie zijn op zijn minst wederzijds. Omdat politietoetredingen ten aanzien van jongeren veelvuldig in conflict uitmonden, gaan de betrokken politiebeambten na verloop van tijd slecht denken over de gehele groep. Zij interpreteren de opeenstapeling van negatieve interacties als een aanval op hun autoriteit, waardoor jongeren een soort van archetypische verdachten worden die ze in de gaten moeten houden. Dit leidt op zijn beurt tot stigmatisering op basis van het groepskenmerk leeftijd, ook ten aanzien van jongeren die eigenlijk niet bij feiten betrokken zijn²¹. Het negatieve beeld over jeugdige daders dat in de maatschappij leeft, vindt men dus eveneens bij de politie terug²². Verhellen *et al.* bevroegen in 1991 de toenmalige gemeentepolitie²³ over hun percepties ten opzichte van jongeren: het beeld dat werd geschetst was niet eenduidig negatief, maar zeker niet positief. Zij associeerden jongeren met respectloosheid, onverschilligheid, arrogantie, onbeleefdheid, onverantwoordelijkheid en een gebrek aan discipline. Daartegenover staan ook een aantal positieve eigenschappen zoals zelfstandigheid, intelligentie, vroegrijpheid en gevormd zijn²⁴. Verklaringen en determinanten voor deze visie werden helaas achterwege gelaten.

Bolzan komt in haar studie tot een positiever resultaat: wanneer de attitudes van de bevolking ten opzichte van jongeren worden vergeleken met die van een aantal professionele groepen – waaronder politie en jeugdwerkers – blijkt deze laatste groep overtuigend positiever te antwoorden. Binnen deze professionele groep is het evenwel de politie die het minst gunstige beeld schetst, net omdat zij voornamelijk in contact komt met probleemjongeren. De negatieve percepties worden wel gecontextualiseerd: er wordt rekening gehouden met de moeilijke sociale omstandigheden – zoals gebroken gezinnen – waarin de jongeren leven²⁵.

Binnen de masterproef zullen we niet dieper ingaan op deze attitudes. Zij schetsen eerder een context waarin we de aanpak en beleidsvisies van de politie kunnen plaatsen.

²¹ BERVOETS, E.J.A., *o.c.*, 29 en 178; COPPES, R., DE GROOT, F. en SHEERAZI, A., *Politie en criminaliteit van Marokkaanse jongens. Een praktijkonderzoek*, Deventer, Gouda Quint, 1997, 76.

²² VAN GANGELEN, H.G., 'Jeugd-politie, een nood-zaak?', *Tijdschrift voor de politie*, 1983, afl. 8/9, 414.

²³ Tot voor 2001 kende België drie politiediensten: de rijkswacht, de gerechtelijke politie bij de parketten en de gemeentepolitie. Sinds de hervorming van 2001 kennen we slechts één geïntegreerde politiedienst gestructureerd op twee niveaus, namelijk het lokale en het federale.

²⁴ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *Politie en jeugd: een inventarisstudie omtrent de relatie politie – minderjarigen*, Brugge, Vanden Broele, 1991, 88.

²⁵ BOLZAN, N., "Kids are like that!" *Community attitudes to young people*, Australië, National Youth Affairs Research Scheme, 2003, 50-58.

1.2.3 Een aangepaste politionele benadering

Jongeren met politiecontacten kunnen binnen de politieorganisatie in aanraking komen met diverse teams zoals de recherche, de interventie of de eigen buurtinspecteur. Naast deze diensten die in elk korps aanwezig zijn, beschikken sommige zones eveneens over gespecialiseerde jeugdafdelingen die – vaak tweedelijns – instaan voor de verdere afhandeling van jeugddossiers. Het was de Antwerpse politie die met haar jeugdbrigade in 1946 als eerste politiezorg aan minderjarigen onderscheidde van die aan meerderjarigen²⁶. In de loop van de jaren volgden enkele andere korpsen dit voorbeeld. Er is totnogtoe geen wetgevend document dat de basis legt voor de organisatie van deze diensten. Van belang is wel de omzendbrief PLP 41 die minister van Binnenlandse Zaken, Patrick Dewael, in 2006 uitgaf met betrekking tot de aanpak van jeugdcriminaliteit door de lokale politie²⁷. De politie moet een partnerschap afsluiten met scholen om gezamenlijk dit fenomeen aan te pakken. Daarbij is het essentieel dat bij elk lokaal korps een aanspreekpunt wordt voorzien. Dit vast ‘politieel aanspreekpunt jeugdcriminaliteit voor de schoolgemeenschap’ heeft een scharnierfunctie tussen beide partners te vervullen met betrekking tot spijbelgedrag, drugsfeiten, etc. Deze omzendbrief vereist niet dat zones een speciale *unit* oprichten, wél dat zij een dienst of persoon de verantwoordelijkheid geven voor het contact met scholen. Bovendien gaat het enkel over jongeren in hun hoedanigheid van dader, we vermeldden eerder dat dit slechts één van de mogelijkheden is van contacten tussen politie en jongeren.

Aangezien er geen verplichting is om dergelijke brigades in het leven te roepen, kunnen we een diversiteit aan organisatievormen veronderstellen, die schippert tussen een specialistische en een generalistische aanpak van de jeugdproblematiek. In 1991 stelden Verhellen *et al.* een uitgesproken variatie vast bij de gemeentepolitie. Zij onderscheidden korpsen met een gespecialiseerde dienst die louter met een jeugdtaak was belast, maar evenzeer waren er diensten die ook andere opdrachten hadden. Bovendien waren er korpsen waar deze diensten slechts uit één persoon bestonden. Slechts 19% van de 589 Belgische gemeenten beschikte toen over één of andere vorm van bijzondere interne organisatie voor jongeren (specialistische aanpak). Het gros van de gemeentelijke politiekorpsen had echter organisatorisch geen aandacht voor minderjarigen ingebouwd (generalistische aanpak)²⁸. Gezien de hervorming die in 2001 het politielandschap grondig hertekende, leggen we ons binnen de masterproef in eerste instantie toe op een actualisering van deze bevindingen.

²⁶ MASSEI, A. en VAN WELZENIS, I., ‘Politie uit de kinderschoenen? Politie en jeugd.’ in *Voor verder onderzoek... essays over de politie en haar rol in de samenleving*, DUHAUT, G., PONSAERS, P., PYL, G. en VAN DE SOMPEL, R., (eds.), Brussel, Politeia, 2002, 829-830.

²⁷ Ministeriële omzendbrief PLP 41 tot versterking en/of bijsturing van het lokaal veiligheidsbeleid en de specifieke aanpak van de jeugdcriminaliteit, met in het bijzonder een aanspreekpunt voor scholen, *B.S.*, 24 juli 2006.

²⁸ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *o.c.*, 15.

1.2.4 Na politie komt justitie: een modellendiscussie

Omdat het politieel optreden niet losgekoppeld kan worden van dat van andere strafrechtelijke actoren, staan we stil bij de justitiële aanpak van jongeren (criminaliteit). Meer in het bijzonder geven we een overzicht van de verschillende visies die binnen het jeugdrecht aanwezig zijn, omdat we ons afvragen of deze discussie ook bij de politie leeft.

Vermits de politiezone geen wettelijke basis kennen, zijn er verschillen in organisatie tussen de politiezones. Binnen het jeugdrecht – dat wel wettelijk is geregeld – geldt slechts één praktijk: minderjarigen worden anders behandeld dan meerderjarigen. Desondanks woedt er sinds jaar en dag een hevig debat over de invulling en finaliteit van een eigensoortig jeugdrecht. De opeenvolgende jeugdwetten gaan uit van een beschermingsfilosofie²⁹: kinderen dienen kansen te krijgen om verder opgevoed en gerehabiliteerd te worden in een aangepast systeem. Zij verschillen psychosociaal immers van volwassenen omdat ze een grotere drang naar risico kennen en tegelijkertijd de gevolgen ervan moeilijk kunnen inschatten³⁰. Deze aanpak is allerminst een evidentie gezien diverse voorstellen en ontwerpen doorheen de tijd invulling hebben gegeven aan een discussie omtrent bestraffend (*justice model*) dan wel beschermend (*welfare model*) optreden ten opzichte van minderjarigen³¹. Dit werd recentelijk bevestigd door het bestraffend voorontwerp van Verwilghen in 2001 en het beschermend voorontwerp van Onkelinx in 2004. Het is het laatste ontwerp dat de strijd won en wet werd in 2006³².

Grosso modo kan men binnen deze discussie drie standpunten onderscheiden³³. Het eerste gaat uit van handelingsonbekwame minderjarigen die dus nog niet verantwoordelijk geacht worden voor hun daden. De leeftijd van 18 jaar vormt de symbolische grens naar de

²⁹ Wet van 15 mei 1912 op de kindbescherming, *B.S.*, 27-29 mei 1912; Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *B.S.*, 15 april 1965; Wet van 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *B.S.*, 19 juli 2006.

³⁰ VAN DIJK, C., 'De uithandengeving: grens aan de jongere of aan het systeem?' in *Protection de la jeunesse, formes et réformes. Jeugdbescherming, vormen en hervormingen*, CHRISTIAENS, J., DE FRAENE, D. en DELENS-RAVIER, I., (eds.), Brussel, Bruylant, 2005, 265-266.

³¹ CHRISTIAENS, J., 'Bridges over troubled water: vragen bij de specificiteit en de grenzen van de (Belgische) jeugdbescherming' in *Protection de la jeunesse, formes et réformes. Jeugdbescherming, vormen en hervormingen*, CHRISTIAENS, J., DE FRAENE, D. en DELENS-RAVIER, I., (eds.), Brussel, Bruylant, 2005, 254-256; VERHELLEN, E., *Jeugdbescherming en jeugdbeschermingsrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 3.

³² CHRISTIAENS, J., 'De hervorming van de jeugdbescherming: à la recherche du model perdu', *Panopticon*, 2005, 6.

³³ Naast de drie die hier worden opgesomd, bestaat ook een herstelrechtelijke invulling van de jeugdbescherming. Omdat deze in het kader van voorliggende scriptie niet van belang is, wordt hier verder geen aandacht aan besteed: BOUVERNE-DE BIE, M., ROOSE, R. en BALLEET, D., 'Pendelen tussen penalisering en bijstand. De defensieve logica van de Belgische jeugdbescherming' in *Criminologie: tussen kritiek en realisme*, CHRISTIAENS, J., ENHUS, E., NUYTIENS, A., SNACKEN, S. en VAN CALSTER, P., (eds.), Brussel, VUBPress, 2007, 42.

handelingsbekwaamheid en verantwoordelijkheid³⁴. Dit model staat voor een beschermend optreden, waar niet het feit, maar de probleemsituatie centraal staat, met een doorgedreven individualisering tot gevolg³⁵. Noodzakelijkerwijs neemt men zijn toevlucht tot informele en soepele procedures ‘in het belang van de minderjarige’ waardoor zowel het schuldbegrip als een aantal beginselen van behoorlijke rechtsbedeling opzij worden geschoven³⁶. Een tweede model gaat uit van het tegenovergestelde: een minderjarige is even handelingsbekwaam als een volwassene en draagt volle verantwoordelijkheid voor zijn daden³⁷. Het kinsbeeld impliceert een bestraffend optreden met aandacht voor de emancipatie van minderjarigen: zij moeten genieten van eenzelfde rechtspositie als meerderjarigen³⁸. Tot slot is er een hybride model dat een compromis vormt tussen de eerste twee standpunten en uitgaat van een trapsgewijze handelingsbekwaamheid. Hierbij vormt de realiteit een leidraad: minderjarigen maken een geleidelijke evolutie naar zelfstandigheid door. De grens tussen juridische minder- en meerderjarigheid is nogal artificieel en stemt niet overeen met de *de facto* geleidelijke overgang van minder- naar meerderjarigheid. De manier waarop minderjarigen deelnemen aan het maatschappelijke leven is immers steeds minder in overeenstemming met de handelingsonbekwaamheid en onverantwoordelijkheid die hen wordt toegeschreven³⁹. Binnen deze filosofie situeert zich de uithandengeving: zij geeft invulling aan de veronderstelling dat bepaalde minderjarigen wél handelingsbekwaam en verantwoordelijk zijn en daarom ook moeten worden berecht zoals volwassenen⁴⁰.

Zoals aangegeven is ons huidig jeugdrecht gebaseerd op het eerste model. Toch staat de strafrechtelijke onverantwoordelijkheid de minderjarige niet in de weg om toch een vorm van verantwoordelijkheid op te nemen. De jeugdrechter kan bijvoorbeeld rekening houden met andere factoren dan de persoon en het leefmilieu van de dader: ernst en omstandigheden van de feiten, schade en gevolgen voor het slachtoffer. De maatregelen hebben dus niet enkel een beschermende, maar evenzeer een vergeldende affiniteit⁴¹. Ook binnen de jeugdbeschermingspraktijk wordt een tendens tot responsabilisering en repenalisering opgetekend waarbij jongeren eveneens alternatieve en herstelgerichte maatregelen opgelegd

³⁴ GERLO, J., ‘Ten geleide’, in *Van jeugdbeschermingsrecht naar jeugdrecht? Tekstbundel van het internationaal congres van 20 december 1990 aan de rijksuniversiteit Gent*, ELIAERTS, C., GERLO, J., VERHELLEN, E., BALLEET, D., WYLLEMAN, A. en CAPPELAERE, G., (eds.), Antwerpen, Kluwer, 1990, IX-X.

³⁵ CHRISTIAENS, J., ‘Bridges over troubled water’, *l.c.*, 256-259.

³⁶ Bijvoorbeeld het legaliteits-, subsidiariteits- en tegensprekelijkheidsbeginsel: ELIAERTS, C., ‘Jeugddelinquentie en jeugdbeschermingsrecht: een moeilijke relatie’ in *Kinderrechtengids: commentaren, regelgeving, rechtspraak en nuttige informatie over de maatschappelijke en juridische positie van het kind*, VERHELLEN, E., (ed.), Centrum voor de rechten van het kind, Mys en Breesch 1994-2006, afl. 1999, 4-21.

³⁷ GERLO, J., *l.c.*, IX-X.

³⁸ CHRISTIAENS, J., ‘Bridges over troubled water’, *l.c.*, 256-257.

³⁹ GERLO, J., *l.c.*, IX-X.

⁴⁰ VAN DIJK, C., *l.c.*, 265.

⁴¹ DE SMET, B., *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 36-37.

krijgen⁴². Deze wijzigingen brengen ons huidig jeugdrecht meer bij het derde – hybride – model dan bij een puur beschermingsmodel.

1.3 Algemene doelstelling van de scriptie

Aan de hand van voorliggende scriptie wensen we vooreerst na te gaan hoe de lokale politie zich vandaag organiseert naar jongeren toe. We vragen ons af of de verscheidenheid in aanpak die Verhellen *et al.* vonden bij de gemeentepolitie ook terug te vinden is bij de lokale politie. Daarbij gaan we na of en in welke mate de gespecialiseerde jeugddiensten zich onderscheiden van andere diensten binnen het lokale korps op basis van kledij, werkruimte, voertuigen, benaming en personeel⁴³. Deze aspecten vormen de veruiterlijkte illustratie van een aangepaste aanpak van minderjarigen.

Vervolgens willen we achterhalen welke beleidsvisies over jongeren binnen de verschillende aanpakken aanwezig zijn. We willen voornamelijk nagaan of politiezones met een of andere vorm van specialisatie jongeren en hun problematiek anders percipiëren dan zones die voor een generalistische aanpak opteren. Al te vaak wordt immers met politiewerk het aanpakken van de criminaliteit bedoeld. Sociale en preventieve taken – wat jeugdwerk voor een groot deel is – genieten weinig aanzien en passen niet goed in een politiecultuur die zich voornamelijk richt op *crime fighting*⁴⁴. Hierbij exploreren we de hypothese dat verschillen in beleidsvisies en aanpak bij de politie een weerspiegeling zijn van de discussie binnen het jeugdrecht over jeugdige daders en hun problematiek. Een specialistische beleidsvisie in die zin dat men ervan uitgaat dat jongeren speciale leeftijdsgebonden noden en behoeften hebben en dus ook als dusdanig moeten worden behandeld. Dit komt overeen met het model van de handelingsonbekwaamheid. Daartegenover staat een generalistische beleidsvisie waarin men stelt dat er geen onderscheid in benadering tussen jongeren en volwassenen noodzakelijk is. Jeugdproblematiek wordt dan als een criminaliteitsvraagstuk gedefinieerd. Deze visie hoort bij het model van de handelingsbekwaamheid. We verkennen eveneens of deze visies al dan niet variëren afhankelijk van het gerechtelijk verleden van de minderjarige. Mogelijk wordt op deze manier invulling gegeven aan het hybride model. Tot slot willen we nagaan of de aanpak substantieel verschilt naargelang de hoedanigheid van de jongeren: MOF⁴⁵, slachtoffer of POS⁴⁶.

⁴² CHRISTIAENS, J., 'Bridges over troubled water', *l.c.*, 262-263 .

⁴³ Deze gespecialiseerde jeugddiensten noemen we doorheen de masterproef soms ook jeugdpolitie, jeugdbrigade, gespecialiseerde jeugdafdeling, ... Hierbij bedoelen we niet enkel de diensten louter en alleen belast met een jeugdtaak, maar elk type organisatievorm binnen de specialistisch aanpak.

⁴⁴ COPPES, R., DE GROOT, F. en SHEERAZI, A., *o.c.*, 179-180.

⁴⁵ Minderjarige die een 'als misdrijf omschreven feit' pleegt.

⁴⁶ Minderjarige die zich in een 'problematische opvoedingssituatie' bevindt.

1.4 Belang van het onderzoek

Het is belangrijk inzicht te hebben in de beleidsvisies van waaruit met minderjarigen wordt gewerkt, omdat politionele acties op dit terrein een sterke invloed hebben op de ervaringen van jongeren. Deze ervaringen hebben bijgevolg belangrijke implicaties voor de toekomstige relatie tussen de politie en de bevolking⁴⁷. Door haar reactie op deviant gedrag kan de politie als formele controle-instantie immers een belangrijke rol spelen in de secundaire criminalisering van jeugdige daders. Hierdoor wordt een deviante identiteit gecreëerd met bijhorende criminele carrière⁴⁸.

De media spelen een belangrijke rol bij deze criminaliseringsprocessen door de selectieve beeldvorming van jongeren(criminaliteit): atypische feiten worden gepresenteerd op een manier die doet vermoeden dat ze typisch zijn. De *moral panic* die hieruit volgt, vereist een snel en zichtbaar antwoord van politici. Ook de politie – als instrument van de politiek – is bijzonder gevoelig aan dergelijke publieke verontwaardiging. Enerzijds om haar legitimiteit te waarborgen, anderzijds omdat zij niet ten opzichte van elk fenomeen even intensief kan optreden en dus genoodzaakt is prioriteiten te stellen. Ook persoonlijke ervaringen spelen hierin een rol. Als politiebeamten menen dat deze jongeren crimineel zijn én als zij regelmatig negatieve ervaringen met hen hebben, zullen zij hen op een andere manier benaderen⁴⁹. Dit uit zich in een harder optreden ten opzichte van de geviseerde groep. Dergelijke acties hebben echter een criminaliteitsstimulerend effect omdat minderjarigen het *label* crimineel krijgen: als jongeren geloven én ervaren dat de politie negatief staat ten opzichte van hen, zullen zij zelf ook een negatieve houding aannemen⁵⁰. Dit staat toekomstig normconform gedrag in de weg. Bijgevolg vindt de politie bewijs voor haar beeld van jongeren, wat bij volgende confrontaties opnieuw zal leiden tot afwijzing⁵¹.

Het is dus belangrijk dat de politie selecteert in de grote stroom jongeren die met haar in aanraking komt. Regelmatig komen minderjarigen er met een waarschuwing vanaf en wordt de zaak niet doorverwezen naar het parket omdat veel van deze feiten behoren tot het opgroeien. Om zo min mogelijk schade aan de jongere te berokkenen, verkiest men zo vaak mogelijk een buitengerechtelijke afhandeling, rekening houdend met onder andere de ernst

⁴⁷ PARKER, A.L., MOHR, P.B. en WILSON, C., 'Attitudinal and personality predictors of diversionary behaviour by the police', *Policing, an international journal of police strategies and management*, 2004, afl. 1, 9; SCAGLION, R. en CONDON, R.G., 'Determinants of attitudes toward city police', *Criminology*, 1980, 485.

⁴⁸ MOERINGS, M. en VAN DE BUNT, H.G., 'Etiketten plakken' in *Tegen de regels: een inleiding in de criminologie*, FISELIER, J., LISSEMBERG, E., MOEDIKDO, P., ROMBOUTS, B., VAN RULLER, S. en TOEBOSCH, J., (eds.), Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1980, 81-83; MUNCIE, J., *Youth and crime, second edition*, Londen, Sage Publications, 2004, 117.

⁴⁹ VAN SAN, M. en LEERKENS, A., o.c., 177; VERKUYTEN, M., *Etnische identiteit. Theoretische en empirische benaderingen*, Amsterdam, Het spinhuis, 1999, 151.

⁵⁰ VERKUYTEN, o.c., 151; YOUNG, J., l.c., 27-51.

⁵¹ MOERINGS, M. en VAN DE BUNT, H.G., l.c., 75; VAN SAN, M. en LEERKENS, A., o.c., 177.

van de zaak, recidive, de houding en de gezinssituatie van de minderjarige⁵². De positieve houding ten opzichte van de politie die daaruit volgt, is dan een belangrijke factor bij het weer inpassen van de jeugdige dader in de maatschappij⁵³.

Ook voor slachtoffers is de politie het eerste aanspreekpunt: zowel bij aangifte, bij slachtofferbejegening als bij doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening. Bovendien hangen houdingen ten opzichte van de politie samen met een algemene houding en vertrouwen ten aanzien van andere overheidsdiensten, wat nogmaals het belang benadrukt van de beleidsvisies van waaruit met minderjarigen wordt gewerkt⁵⁴.

1.5 Onderzoeksvragen

Uit de probleemsituering worden twee hoofdvragen afgeleid, waarbij een aantal bijvragen zijn geformuleerd:

1. In welke mate wordt er organisatorisch aandacht besteed aan jongeren bij de Vlaamse lokale politiediensten?
 - a. Bij welke politiezones zien we de specialistische aanpak?
 - b. Bij welke politiezones zien we de generalistische aanpak?
 - c. Onderscheiden gespecialiseerde diensten/personen zich van andere lokale politiediensten op vlak van kledij, werkruimte, benaming en voertuigen?
 - d. Welke (voor)opleiding hebben de gespecialiseerde personeelsleden genoten?
2. Welke beleidsvisies bestaan bij de verschillende politionele organisatievormen over jongeren(criminaliteit/problematiek)?
 - a. Zijn de types organisatievormen gestoeld op verschillende beleidsvisies?
 - b. Vanuit welke beleidsvisie wordt naar minderjarige daders, slachtoffers en minderjarigen in een problematische opvoedingssituatie gewerkt?
 - c. Verschilt de beleidsvisie naargelang de hoedanigheid van de minderjarige?
 - d. Kunnen deze beleidsvisies met betrekking tot daders gekoppeld worden aan verschillende modellen binnen het jeugdrecht?

⁵² JUNGER-TAS, J., 'Taak en functie van de jeugdpolitie. Positie opgroeiende jongeren vereist deskundigheid van politie', *Tijdschrift voor jeugdhulpverlening*, 1987, 174-176; JUNGER-TAS, J., 'Taak en functie van de jeugdpolitie', *Justitiële Verkenningen*, 1986, 633-634.

⁵³ MATTHIJS, K., *l.c.*, 139.

⁵⁴ DE KIMPE, S. en PONSAERS, P., 'Metten van tevredenheid van de burger over de politie: is er nog ruimte voor criminologen?' in *Burgers en hun overheid. Naar een DJ-overheid*, REYNAERT, H., VAN DE WALLE, S. en VERLET, D., (eds.), Brugge, Vanden Broele, 2006, 117.

Hoofdstuk 2. Het onderzoek

2.1 Inleiding

Zoals reeds aangegeven wensen we met deze scriptie twee belangrijke onderzoeksvragen te beantwoorden, daarom wordt het onderzoek opgesplitst in twee onderzoeksfasen. De eerste fase is een absolute voorwaarde om de vragen van de tweede fase te beantwoorden. Omwille van de transparantie van het onderzoek wijden we dit hoofdstuk aan een gedetailleerde beschrijving en argumentatie van de onderzoeksmethode. Hierbij gaan we in de eerste plaats dieper in op het onderzoeksobject, wanneer de verschillende onderzoeksfases plaatsvonden en met welke beperkingen we rekening moeten houden bij de interpretatie van de resultaten. Tot slot hebben we aandacht voor de gehanteerde methodes.

2.2 Afbakening van de onderzoeksetting

2.2.1 Het onderzoeksobject

Contacten tussen politie en jongeren vormen een interessant, rijk en vooral nog relatief onontgonnen onderzoeksgebied. We hebben ervoor gekozen in deze scriptie slechts enkele aspecten van deze complexe relatie op te lichten, zoals werd geëxpliciteerd bij de onderzoeksvragen. Het gaat over de organisatievormen en de beleidsvisies bij de lokale politie van waaruit met minderjarigen wordt gewerkt én de veruitwendiging daarvan. We zijn er immers van overtuigd dat dit een hiaat is in het reeds gevoerde onderzoek. Onder beleidsvisie verstaan we het geheel van opvattingen over de omgang met minderjarigen: de missie, vanuit welke waarden en normen wordt gewerkt en welke de concrete doelstellingen zijn.

Binnen deze studie beperken we ons tot de lokale politie omdat zij instaat voor de basispolitiezorg en het frequentst met jongeren in aanraking komt. Wegens financiële en temporele beperkingen laten we de Waalse en Brusselse zones achterwege, en beperken we ons tot Vlaanderen: onderzoek bij de gemeentepolitie toonde immers aan dat het in kaart brengen van de verschillende organisatievormen twee jaar tijd in beslag nam⁵⁵. Bij de tweede onderzoeksfase gaan we dieper in op diezelfde zones. Echter, om de onderzoeksvraag te beantwoorden hoeft niet de hele zone onderzocht te worden. In zones die een gespecialiseerde jeugddienst hebben, is de dienst de analyse-eenheid. Wanneer er slechts één

⁵⁵ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *o.c.*, 2-3.

persoon belast is met een jeugdtaak, is deze persoon de analyse-eenheid. In zones waar geen jeugdspecialisatie aanwezig is, is de zone de analyse-eenheid; dan wordt één persoon bevraagd die een beeld schetst van de gehele zone.

Jongeren vormen een moeilijk af te bakenen categorie. Wanneer stopt men met 'jongere' zijn? Valt hier *a priori* een leeftijd op te plakken of zijn er andere factoren die in overweging moeten worden genomen? Daarom opteren we ervoor om binnen de masterproef de populatie jongeren te verengen tot de subgroep minderjarigen. Dit lijkt de beste keuze aangezien het Belgische rechtssysteem een duidelijk opsplitsing minder- en meerderjarigen maakt, met een uitdrukkelijke leeftijdsgrens op 18 jaar. De politie die volledig binnen dit wettelijk kader werkt, zal logischerwijs diezelfde grens hanteren bij de jeugdbrigades of soortgelijke diensten⁵⁶. Wanneer we in de masterproef over jongeren spreken, bedoelen we dus de subgroep minderjarigen.

2.2.2 Periode van onderzoek

Het onderzoek kan opgesplitst worden in verschillende periodes. De eerste fase, een verkennende literatuurstudie, vond plaats in de maanden augustus - oktober 2007, gedurende het hele onderzoeksproces werd echter wel bijkomende literatuur doorgenomen. Een tweede fase bestond erin de lokale politiezones te bevragen over hun organisatievormen ten opzichte van minderjarigen in de maanden oktober - december 2007. Op basis van de resultaten van deze bevraging kon de volgende fase van start gaan: het bevragen van de zones over hun beleidsvisies ten opzichte van minderjarigen. De interviews vonden plaats in de maanden maart - april 2008. Tot slot was er de analysefase in de maanden april - augustus 2008, waarin de resultaten werden gebundeld, geanalyseerd, geïnterpreteerd en gerapporteerd.

2.2.3 Beperkingen naar de resultaten toe

De hierboven beschreven keuzes impliceren vanzelfsprekend beperkingen voor de resultaten. Vooreerst geldt de geactualiseerde beschrijving van de organisatievormen enkel voor Vlaanderen. Op geen enkele manier kunnen deze resultaten worden veralgemeend naar de Waalse en Brusselse politiezones, evenmin naar de Vlaamse zones die niet deelnamen. Ook de resultaten van de tweede onderzoeksfase kunnen niet worden gegeneraliseerd: zij zijn enkel van toepassing op de bevraagde gespecialiseerde diensten, personen en generalistische zones.

⁵⁶ MASSEI, A. en VAN WELZENIS, I., *l.c.*, 830-831.

Jeugdspecialisatie bij de politie is vaak tweedelijns, waardoor beambten uit andere diensten (interventie of wijk bijvoorbeeld) eerstelijns met minderjarigen in aanraking komen. Over deze andere diensten kunnen evenmin uitspraken worden gedaan; het gaat over de gespecialiseerde diensten/personen en hun beleidsvisies. Tenzij bij de generalistische aanpak, waar dergelijk specialisme niet aanwezig is, dan geldt de beschrijving voor de totale zone.

Tot slot kunnen we na het uitvoeren van het onderzoek niet reflecteren over de visies ten opzichte van jongeren in het algemeen; enkel beleidsvisies ten opzichte van minderjarigen waar de politie effectief mee in contact komt binnen de uitoefening van haar job. Dit zijn jeugdige daders, slachtoffers en jongeren in een problematische opvoedingssituatie. Het zijn juist deze contacten die een invloed hebben op toekomstig (crimineel) gedrag en de verdere relaties.

Het is reeds duidelijk dat het onderzoek zich situeert op meso-niveau. In de eerste fase kijken we op het niveau van de lokale zone naar het type organisatievorm ten opzichte van minderjarigen. In de tweede fase blijven we nog steeds op meso-niveau, maar gaan we een stapje lager: we kijken naar de beleidsvisies bij de gespecialiseerde diensten, personen en bij de generalistische zones.

2.3 Methodologie

2.3.1 Eerste onderzoeksfase: een inventarisstudie

a. Een gestandaardiseerde vragenlijst

Om de situatie bij de lokale politie in kaart te brengen, gebruiken we gestandaardiseerde vragenlijsten⁵⁷. Hoewel dergelijke enquêtes als kwantitatieve onderzoeksmethode worden beschouwd, wensen we dit deel van het onderzoek niet kwantitatief te noemen. Deze gegevensverzameling is slechts een noodzakelijk gebeuren om de tweede onderzoeksvraag te beantwoorden, op zich zal zij niet leiden tot diepgaande analyses, eerder beschrijvende. Voor het opstellen van de vragenlijst wordt teruggegrepen naar het instrument van Verhellen *et al*⁵⁸. Deze enquête wordt echter sterk uitgedund; niet relevante vragen voor dit onderzoek worden achterwege gelaten. Omdat de vragenlijst reeds in voorgaand onderzoek was getest, wordt het niet noodzakelijk geacht eerst een pilootstudie uit te voeren.

⁵⁷ De vragenlijst is terug te vinden in bijlage 2.

⁵⁸ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *o.c.*

Door de aanzienlijke beperkingen die we ons opleggen binnen de onderzoekssetting, hoeven we voor deze onderzoeksfase geen steekproef te trekken: we bevragen alle Vlaamse politiezones (N=118) over hun jongerenwerking. Midden oktober werd de vragenlijst, vergezeld van een begeleidende brief, per post toegestuurd ter attentie van het ‘vast politieel aanspreekpunt jeugdcriminaliteit voor de schoolgemeenschap’. Omwille van financiële redenen kon geen gefrankeerde retourenveloppe worden meegestuurd om op die manier de respons te verhogen. Om hieraan tegemoet te komen werd – indien het mailadres gekend was – na enkele dagen eveneens een elektronische vragenlijst toegestuurd. Men kon de ingevulde enquête dan ook kosteloos elektronisch terugsturen. Eén maand na het versturen van de vragenlijsten werd telefonisch contact opgenomen met de zones die nog geen vragenlijst hadden teruggestuurd (N=34). Deze werd dan alsnog ingevuld en opgestuurd. In totaal werden 110 ingevulde enquêtes terugbezorgd, slechts één daarvan bleek niet bruikbaar voor analyse⁵⁹. We bereikten dus een respons van 92%. Dergelijk responspercentage is vrij hoog, waardoor we kunnen besluiten dat we een bijna volledig overzicht kunnen geven van de organisatie van de Vlaamse politiezones ten opzichte van minderjarigen.

b. Gegevensanalyse

Ook al is de eerste onderzoeksfase niet echt kwantitatief van aard, toch wordt gebruik gemaakt van het statistisch programma SPSS 15 voor de verwerking van de enquêtes. Op basis van dergelijk databestand kunnen overzichtelijke tabellen worden aangemaakt, welke een meerwaarde bieden bij het interpreteren en analyseren van de resultaten.

2.3.2 Tweede onderzoeksfase: achterhalen van de beleidsvisies

a. Kwalitatief onderzoek

Aangezien de politiebeleidsvisie ten opzichte van jongeren nog een relatief onontgonnen onderzoeksthema is, ligt het voor de hand een exploratief kwalitatief onderzoek uit te voeren. Ten eerste beschikken we niet over bestaande theorievorming terzake en inzichten die concrete verbanden leggen en een leidraad kunnen vormen bij de operationalisering van de onderzoeksvragen. Bijgevolg weten we niet hoeveel en welke vragen we precies dienen te stellen om een volledig antwoord te verkrijgen. We hebben evenmin volledig zicht op alle

⁵⁹ We hebben enkel de vragenlijsten gebruikt die voor 31 december 2007 werden teruggestuurd. Eén vragenlijst werd pas in april 2008 teruggestuurd, waardoor deze niet kon worden verwerkt.

mogelijk antwoorden. Omwille van deze redenen kunnen we geen gebruik maken van kwantitatieve vragenlijsten⁶⁰.

Ten tweede maken deze kwantitatieve enquêtes gebruik van een dwingende en vooraf bepaalde woordenschat, waardoor de respondenten zich niet met eigen taalgebruik kunnen uitdrukken. Gekoppeld aan het feit dat we niet alle mogelijke antwoorden kennen, moeten we proberen de vragen zo open mogelijk te formuleren om de respondenten vrij te laten antwoorden. Kwalitatief onderzoek biedt deze mogelijkheden⁶¹. In het kader van dit onderzoek is dit laatste interessant, aangezien we dieper ingaan op de achterliggende beleidsvisies die niet in termen van kwantiteit of frequentie kunnen worden uitgedrukt⁶². Omwille van deze redenen willen we evenmin gebruik maken van kwantitatieve vragenlijsten.

b. Een kwalitatief interview

Binnen de kwalitatieve onderzoekstraditie opteren we voor de methode van het interview omdat we informatie willen vernemen die niet observeerbaar is.

Er moeten echter nog een aantal keuzes worden gemaakt binnen deze methode. Vooreerst de keuze tussen een gestandaardiseerd of een niet-gestandaardiseerd interview. We opteren voor de gestandaardiseerde bevraging, in die zin dat de verwoording en de volgorde van de vragen vaststaat, zodat elke respondent dezelfde vraag op dezelfde manier aangeboden krijgt. Deze manier van vraagstellen heeft drie voordelen: (1) het instrument is beschikbaar in bijlage zodat de studie nauwkeurig kan worden gecontroleerd of gerepliceerd⁶³. (2) Het interview is gefocust waardoor de kostbare tijd van de respondent efficiënt wordt benut en (3) een vergelijkende analyse tussen de verschillende respondenten is eenvoudiger omdat de antwoorden gemakkelijk gekoppeld kunnen worden aan de vragen. De zwakte van deze techniek is dat het de interviewer niet toelaat vragen te stellen waarop bij het opstellen van het meetinstrument niet is geanticipeerd⁶⁴. Om hieraan tegemoet te komen, wordt enige vorm van flexibiliteit ingebouwd door de respondenten na het interview de kans te bieden om extra zaken nog toe te voegen.

⁶⁰ CAMBRE, B. en WAEGE, H., 'Kwalitatief onderzoek en dataverzameling door open interviews' in *Een samenleving onderzocht: methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, BILLIET, J. en WAEGE, H., (eds.), Antwerpen, De Boeck, 2006, 316-317.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² DENZIN, N. en LINCOLN, Y., 'Introduction: the discipline and practice of qualitative research' in *Handbook of qualitative research*, DENZIN, N. en LINCOLN, Y., (eds.), Thousand Oaks, Sage, 9.

⁶³ De vragenlijsten zijn beschikbaar in bijlage 5 en 6.

⁶⁴ PATTON, M., *Qualitative research and evaluation methods*, Thousand Oaks, Sage, 2002, 342-347.

In tweede instantie moet worden gekozen voor open en/of gesloten vragen. Wij kiezen voornamelijk voor open vragen omdat deze de onderzoeker toelaten het standpunt van de respondent te begrijpen, zonder op voorhand antwoorden aan te reiken. Hierdoor krijgen we een accurater beeld van de beleidsvisies⁶⁵. Open vragen zijn vooral interessant bij exploratief onderzoek aangezien er weinig voorkennis is: de geïnterviewde kan vrij en genuanceerd reageren, waardoor de antwoorden zeer informatief zijn⁶⁶.

Tot slot moet worden gekozen tussen een mondelinge of een schriftelijke bevraging. Uit het voorgaande is reeds duidelijk dat een mondelinge bevraging het meest aangewezen is bij een exploratief onderzoek: de geïnterviewde heeft de kans vrij te antwoorden en de interviewer kan indien nodig bijvragen stellen⁶⁷.

Ondanks deze voordelen, zijn er ook nadelen verbonden aan het kwalitatief interview. Zij levert ten eerste minder betrouwbare resultaten dan een kwantitatieve *survey*, omdat de persoon van de interviewer niet volledig uitgeschakeld kan worden. Er bestaat geen objectieve waarheid, waardoor de onderzoeker keuzes moet maken en zich bewust moet zijn van de consequenties daarvan⁶⁸. Ten tweede is het risico op sociaal wenselijke antwoorden groot én zijn respondenten eerder geneigd positieve dingen te vertellen dan negatieve. Hierbij is het van groot belang dat de onderzoeker neutraal blijft en onder geen beding afkeuring laat blijken. Tot slot vereist deze vorm van dataverzameling veel van de respondent waardoor een hoge non-respons verwacht kan worden⁶⁹. Bij de interpretatie van de resultaten houden we rekening met deze nadelen, maar we zijn ervan overtuigd dat zij niet opwegen tegen de voordelen: het kwalitatief interview is de beste methode om onze onderzoeksvragen te beantwoorden.

De vragenlijst bestaat uit zes clusters; zo kunnen de respondenten vanuit een beleidsmatige invalshoek een logisch verhaal opbouwen. De vragen uit de eerste cluster peilen naar de zonale jeugdproblematiek en het politionele antwoord daarop, om de analyse-eenheden te contextualiseren in hun werkomgeving. Een tweede cluster gaat dieper in op enkele beleidsmatige aspecten: de beleidsmatige motivatie voor de oprichting (of het ontbreken) van dergelijk specialisme, achterliggende beleidsvisies, geformuleerde prioriteiten en toekomstplannen. De volgende drie clusters handelen opeenvolgend over minderjarigen als

⁶⁵ *Ibid.*, 21.

⁶⁶ BAARDE, D. en GOEDE, M., *Basisboek methoden en technieken: praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*, Houten, Stenfert Kroese, 1997, 153-155.

⁶⁷ *Ibid.*, 145.

⁶⁸ JONES, S., 'Depth interviewing' in *Social research methods: a reader*, SEALE, C., (ed.), Londen, Routledge, 2004, 259.

⁶⁹ BAARDE, D. en GOEDE, M., *o.c.*, 143-144.

dader, als slachtoffer of in een POS. Dezelfde vragen komen steeds terug zodat we stapsgewijs zicht krijgen op de afhandeling van jeugd dossiers. Ook de doelstelling van het tussenkomen en de aan- of afwezigheid van interne richtlijnen wordt onderzocht omdat deze de beleidsvisie en een beleidsmatige aanpak weerspiegelen. De laatste cluster bevat enkele algemene vragen om de gegeven antwoorden te contextualiseren en te nuanceren. Voor de generalistische zones wordt een licht gewijzigde vorm van de vragenlijst gebruikt. Alvorens het veld in te gaan, werd de vragenlijst in februari getest aan de hand van een pilootinterview met een sleutelfiguur, waarna de manier van vraagstelling en de volgorde nog licht werden gewijzigd. De gegevens die toen werden verzameld, worden niet betrokken in de analyses.

c. De steekproef

In tegenstelling tot de eerste onderzoeksfase, trekken we voor de tweede fase wel een steekproef. Kwalitatief onderzoek bestaat normaalgezien uit relatief kleine steekproeven, waardoor de resultaten niet kunnen worden gegeneraliseerd naar de totale populatie. Dit betekent niet dat zij *a priori* slecht zijn; integendeel, door het selecteren van diverse cases kunnen we veel leren en komen nieuwe onderzoeksdomeinen aan het licht⁷⁰. Kwalitatieve steekproeven dienen dus niet te worden beoordeeld op de representativiteit, dan wel op de rijkheid aan informatie die zij ons bezorgen⁷¹. Ook voor dit onderzoek trekken we geen toevalssteekproef, maar een doelgerichte steekproef, waarbij we een maximale variatie nastreven⁷².

Theoretisch gezien moet de onderzoeker data blijven verzamelen tot het saturatiepunt. Hierdoor is het niet mogelijk op voorhand te bepalen hoe groot de steekproef moet zijn. Helaas is dit theorie en enkel mogelijk in ideale omstandigheden⁷³. Voor de scriptie zijn we beperkt in tijd en middelen, waardoor we een steekproef van tien zones vooropstellen op basis van een aantal selectiecriteria. Ten eerste komen enkel die zones in aanmerking die deelnamen aan de eerste onderzoeksfase. Vervolgens dient er een evenwicht te zijn tussen de organisatievormen, provincies en types verstedelijkingsgraad. Met betrekking tot de gespecialiseerde diensten en personen die eveneens andere taken vervullen, wordt ook een maximale variatie in het takenpakket vooropgesteld. Naast deze criteria wordt ook minimum één kustgemeente opgenomen wegens de grote toestroom aan jongeren in de

⁷⁰ PATTON, M., *o.c.*, 230.

⁷¹ *Ibid.*, 235-244.

⁷² BIJLEVELD, C.C.J.H., *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2005, 152-154.

⁷³ PATTON, M., *o.c.*, 244-246.

vakantieperiodes. Tot slot houden we rekening met een persoonlijke kennis over de plaatselijke jeugdproblematiek, om ook op dit vlak diversiteit te bekomen.

Echter, bij het afnemen van de interviews bleek dat één zone zich in de eerste onderzoeksfase verkeerd had gecatalogiseerd; zij gaven aan over geen jeugddienst te beschikken, terwijl blijkt dat er wel een gespecialiseerde cel binnen de interventieploeg is. We hebben er dan ook voor gekozen deze zone onder te brengen in het type ‘andere’ en toch in de analyse te betrekken. Bijgevolg werd een extra interview afgenomen met een generalistische zone. Tabel 2.1 geeft een overzichtelijke steekproefbeschrijving.

Organisatie	Aantal	Verstedelijking	Aantal	Provincie	Aantal
Dienst exclusief	2	Type 1	1	Antwerpen	2
Dienst onder andere	3	Type 2	3	Limburg	1
Persoon exclusief	1	Type 3	3	Oost-Vlaanderen	3
Persoon onder andere	2	Type 4	3	Vlaams-Brabant	3
Iedereen	2	Type 5	1	West-Vlaanderen	2
Andere	1				
Andere taken diensten/personen onder andere: Gezin, zeden, verdwijningen, naturalisatie, adoptie, eerherstel, moraliteit, slachtofferbejegening, preventie, interventie					

Tabel 2.1: Steekproefverdeling tweede onderzoeksfase

d. De respondenten

Nadat de zones geselecteerd waren, werd hen per post toestemming gevraagd voor een persoonlijk interview. Niemand weigerde. Aangezien we op meso-niveau meten, was het niet van belang wie de geïnterviewde was. Bij de gespecialiseerde diensten was dat meestal het diensthoofd⁷⁴. Wanneer er slechts één persoon met een jeugdtaak is belast, werd deze geïnterviewd. Voor de eerste generalistische zone werd een slachtofferbejegenaar geïnterviewd, het tweede interview was met een beleidsmedewerker. Aan de respondenten werd uitdrukkelijke anonimiteit gegarandeerd bij de rapportage van de resultaten; aangezien er soms maar één zone per type organisatievorm is, kunnen we niet aangeven welke zones onderzocht werden.

e. Het verloop van het interview

De interviews namen elk één tot anderhalf uur tijd in beslag en vonden plaats op het politiebureau. Dit is een plaats waar de respondenten vertrouwd mee zijn, hetgeen de

⁷⁴ Ook bij de zone onder het type “andere”.

betrouwbaarheid van de resultaten ten goede komt⁷⁵. De respondenten waren op voorhand op de hoogte van het doel van de studie, de duur van het interview en het type vragen; dit werd bij aanvang van het interview nogmaals herhaald. Ook gedurende het interview werd structuur aangebracht door aan te geven wanneer een cluster vragen was afgerond en naar de volgende werd overgegaan. Bij de elf interviews werd – met toestemming – gebruik gemaakt van een dictafoon, zodat de onderzoeker geen belangrijke informatie zou missen. De mogelijkheid werd evenwel geboden om tijdens het interview de dictafoon (tijdelijk) uit te schakelen. Slechts één respondent maakte hiervan gebruik. Naast de opnames werd ook schriftelijk genoteerd omdat het helpt om terug te koppelen naar wat de respondent reeds zei, daarnaast laat het eveneens toe om spontane gedachten tijdens het gesprek neer te schrijven⁷⁶.

f. Gegevensanalyse

Met behulp van de nota's en de dictafoon werden de interviews omstandig uitgeschreven met een standaard tekstverwerker, waarbij de structuur van de vragenlijst nauwlettend werd gevolgd. Aangezien het slechts over elf interviews gaat, werd het niet noodzakelijk geacht gebruik te maken van speciale software voor kwalitatief onderzoek. Eens uitgeschreven, konden de tekstfragmenten worden geanalyseerd.

⁷⁵ *Ibid.*, 39.

⁷⁶ *Ibid.*, 380-383.

Hoofdstuk 3. De jeugdpolitie: een uitdieping

3.1 Inleiding

Helaas krijgt de jeugdpolitie in België niet de aandacht die ze verdient; velen weten zelfs niet van haar bestaan af, laat staan dat men zicht heeft op haar takenpakket en doelstellingen. Ook in onze wetenschappelijke literatuur is zij een ondergewaardeerd thema. We zijn dus genoodzaakt ons binnen dit hoofdstuk op enkele – vaak gedateerde – sleutelwerken te baseren. In de eerste plaats staan we stil bij de maatschappelijke, juridische en politionele ontwikkelingen die een impact hebben gehad op het ontstaan van de gespecialiseerde jeugdafdelingen. Vervolgens zullen we een historisch overzicht geven van initiatieven bij de gemeentepolitie, de rijkswacht en de gerechtelijke politie. Op die manier verwerven we inzicht in de beleidsvisies die achter het ontstaan van dergelijke gespecialiseerde afdelingen schuil gaan. Tot slot werpen we een blik op de politionele jeugdtaak en formuleren we argumenten voor en tegen het verder bestaan van de jeugdpolitie.

3.2 Ontwikkelingen voorafgaand aan de jeugdpolitie

3.2.1 Maatschappelijk: de ontdekking van het kind

De manier waarop politie en justitie met minderjarigen omgaan is een afspiegeling van hoe men binnen de maatschappij over kinderen denkt en met hen omgaat. Dit maatschappelijke kindsbeeld is evolutief. Het voor ons evidente onderscheid tussen kind en volwassene is immers historisch gezien niet vanzelfsprekend; aanvankelijk werden kinderen niet als een afgescheiden sociale categorie beschouwd⁷⁷. Aangezien de omgang met minderjarigen een afgeleide is van dat kindsbeeld, is ook zij aan verandering onderhevig⁷⁸: in de periode voorafgaand aan de 19de eeuw werd geen aandacht besteed aan kinderen jonger dan zeven jaar omwille van het hoge sterftecijfer. Eens deze leeftijd bereikt, traden zij toe tot de wereld van de volwassenen en namen als miniatuurvolwassenen⁷⁹ deel aan alle aspecten van het dagelijkse leven; arbeid en andere activiteiten die wij vandaag als ongepast voor kinderen zouden beschouwen inclusief⁸⁰.

⁷⁷ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *o.c.*, 105; PEETERS, J. en VERHELLEN, E., 'De strafrechtshervorming : naar een (nieuw) jeugdsanctierecht ?', *Panopticon*, 1987, 468.

⁷⁸ PEETERS, J. en VERHELLEN, E., *l.c.*, 468.

⁷⁹ BAGGERMAN, A. en DEKKER, R., 'Verlichting, revolutie en kindbeeld in Nederland. De periode rond 1800 als keerpunt', *Justitiële verkenningen*, 2005, afl. 5, 9.

⁸⁰ MUNCIE, J., *o.c.*, 53.

Aan het eind van de Middeleeuwen keerde het tij: een veranderingsproces om de kindertijd – aanvankelijk enkel voor jongens uit de hoge klasse – af te bakenen van de volwassenwereld zette zich in gang⁸¹. De oorzaak van dit gewijzigd denken lag bij de intrede van de Verlichtingsfilosofie waarin kinderen werden gezien als de bouwstenen van een humanere toekomstmaatschappij. In functie daarvan hadden ze nood aan een intensieve opvoeding en werden ze teruggedrongen in een onmondige en onverantwoordelijke positie. Langzaam stemde de samenleving zich af op deze evolutie. Zij institutionaliseerde het geheel van aangepaste verwachtingen, normen en rollen binnen de kindergeneeskunde, het onderwijs en jeugdbewegingen, maar ook in het jeugdrecht waar minderjarigen genieten van een categoriaal *ius sui generis*⁸². Kind-zijn is met andere woorden geen universele biologische periode, maar eerder een sociale constructie binnen een historische context⁸³.

3.2.2 Juridisch: de kindbescherming doet haar intrede

De eerste Belgische wet op de kindbescherming in 1912 is de bekroning van dit veranderde kindsbeeld. Hoewel daarvoor geen sprake was van een apart rechtssysteem voor minderjarigen, werd dit kindsbeeld wel in rekening gebracht door bij kinderen jonger dan zestien jaar de schuldbequaamheid vast te stellen aan de hand van het oordeel des onderscheids. Beschikten zij daarover, dan werd hen een milde straf opgelegd waarbij hun leeftijd een verzachtende omstandigheid was. Indien zij niet over dit oordeel beschikten, kon hen ook geen schuld worden toegeschreven en volgde er een vrijspraak. De vrijgesproken minderjarige kon wel terbeschikking gesteld worden van de regering waarop hij/zij in een verbeteringshuis werden geplaatst⁸⁴. De wet op de kindbescherming ging een stap verder: deze verklaarde kinderen strafrechtelijk onverantwoordelijk en plaatste hen buiten de gewone strafrechtsbedeling door aangepaste preventieve en educatieve maatregelen, een aparte strafuitvoering en een gespecialiseerde kinderrechter te voorzien⁸⁵. Deze wet kaderde binnen de positivistische denkstroming waarin minderjarigen jonger dan 16 jaar *a priori* niet in staat werden geacht uit vrije wil te (kunnen) handelen en de gevolgen van hun daden te overzien. Juist daarom moesten zij worden bijgestuurd en heropgevoed tot hun ziekte (de delinquentie) was genezen. Minderjarige daders dienden dus niet als criminelen behandeld te worden, maar eerder als kinderen in een probleemsituatie; het gedrag was slechts een symptoom van dieperliggende opvoedkundige problemen. De kinderrechter diende echter

⁸¹ *Ibid.*, 53.

⁸² PEETERS, J. en VERHELLEN, E., *l.c.*, 469.

⁸³ MUNCIE, J., *o.c.*, 54.

⁸⁴ CARTUYVELS, Y., 'De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?', *Tijdschrift voor jeugdrecht en kinderrechten*, 2001, afl. 4, 132.

⁸⁵ PEETERS, J. en VERHELLEN, E., *l.c.*, 467.

niet te wachten tot criminaliteit werd gepleegd. Er kon ook preventief worden ingegrepen ten aanzien van minderjarigen in gevaar⁸⁶.

We vermeldden in hoofdstuk één reeds dat deze wet de beschermingsfilosofie in de praktijk bracht. Diverse wetwijzigingen tonen echter aan dat zij sinds haar ontstaan permanent onder vuur heeft gelegen omdat er werd getwijfeld aan het onderliggende kindsbeeld. De onverantwoordelijke positie van de minderjarige in de samenleving wordt in het strafrecht wel eens in twijfel getrokken en genuanceerd waardoor minderjarigen soms wél als strafwaardig worden beschouwd⁸⁷. Vandaag heeft het kind zich geëmancipeerd, het is mondiger geworden en de tendens bestaat om ontspoorde minderjarigen meer en meer verantwoordelijk te stellen voor hun daden en hen zelfs (streng) te ‘bestrafen’⁸⁸. Het zou te ver leiden om binnen deze scriptie stil te staan bij diverse wijzigingen binnen het jeugdrecht die het veranderde kindsbeeld belichamen. Aangezien we enkel geïnteresseerd zijn in het ontstaan van de jeugdpolitie, beperken we ons tot het kindsbeeld van begin de 20ste eeuw.

3.2.3 Politieel: vrouwelijk personeel

Een gewijzigd politieel denken is een laatste ontwikkeling die nauw samenhangt met het ontstaan van de jeugdbrigades. Begin de 20ste eeuw groeide het bewustzijn dat politiewerk niet louter opsporing en bestrijding van criminaliteit inhield, maar evenzeer de sociale preventie daarvan⁸⁹. Deze taak – vooral op vrouwen en kinderen toegespitst – paste echter niet binnen de dominante *crime fighting*-cultuur en werd bijgevolg doorgeschoven naar het vrouwelijk personeel; zij werden immers niet geschikt geacht voor het ‘echte’ (mannelijke) politiewerk⁹⁰. Vrouwen zouden beter weten hoe met andere vrouwen en kinderen om te gaan omdat zij volgens het toen geldende rollenpatroon beschikten over speciale eigenschappen zoals fijngevoeligheid, goedheid, zachtheid, geduld en begrip⁹¹.

De eerste Belgische politievrouwen werden dan ook ingezet voor gespecialiseerde sociale, familiale, jeugd- en zedenzaken⁹². Dit betekent niet dat deze diensten louter en alleen door vrouwen werden bemand, maar wel dat de politievrouwen in deze gespecialiseerde diensten

⁸⁶ DE SMET, B., *o.c.*, 4-7.

⁸⁷ PEETERS, J. en VERHELLEN, E., *l.c.*, 467 - 470.

⁸⁸ SCHEEPMAKER, C., ‘Voorwoord’, *Justitiële Verkenningen*, 2005, afl. 5, 5.

⁸⁹ APPIER, J., ‘Preventive justice: the campaign for women police’ in *Women Police*, NATARAJAN, M., (ed.), Aldershot, Ashgate publishing, 2005, 5; JACKSON, L., ‘Care or controle? The metropolitan women police and child welfare, 1919-1969’, *The historical journal*, 2003, afl. 3, 624.

⁹⁰ VALLAEYS, T., VAN DEN DRIESSCHE, E., VANOVERBERGHE, N. en VERHENNE, P., *Vrouwen bij de Belgische politiediensten. Functioneren en functioneringsproblemen*, Brussel, INBEL, 1995, 6.

⁹¹ DE HERDT, ‘Jeugdbescherming bij de politie Brussel’, *De politieofficier*, 1975, afl. 8/9, 11.

⁹² X., ‘Vrouwen bij de politie’, *RoSa-Factsheet*, 2005, 2.

werkten⁹³. Hun takenpakket bestond uit het overbrengen, bewaken en fouilleren van kinderen en vrouwen, het opsporen van minderjarigen in gevaar, het uitvoeren van onderzoeken waarbij kinderen als dader of slachtoffer betrokken waren, verhoor van minderjarigen, het uitvoeren van familie- en milieuonderzoeken, etc.⁹⁴.

3.3 Het ontstaan van gespecialiseerde jeugdafdelingen in België

3.3.1 Vruchteloze aanzetten

Door het gewijzigde kindsbeeld groeide het bewustzijn dat de kindbescherming beter zou functioneren door het in het leven roepen van een gespecialiseerd parallel justitieel apparaat voor minderjarigen. Ondanks het feit dat men eveneens beseftte dat de politie verantwoordelijkheid droeg op dit vlak, werd zij hier niet bij betrokken. Met de toepassing van de wet van 1912 werd echter al snel duidelijk dat de kinderrechtbanken beter zouden functioneren mochten ook gespecialiseerde politiediensten worden ingeschakeld. De afgevaardigden van de kindbescherming konden immers niet beantwoorden aan een doeltreffende bescherming aangezien de politie als belangrijke schakel ontbrak. Deze eerste oproep kreeg geen navolging binnen de politiepraktijk⁹⁵.

Een volgende poging werd ondernomen door de Brusselse kinderrechter Paul Wets die op het tweede congres van het internationaal verbond van kinderrechters in 1935 pleitte voor de oprichting van een kinderpolie of een politie voor minderjarigen die rechtstreeks zou afhangen van de parketten van de kinderrechtbank. Door middel van de oprichting van de commissie Landau werd aan deze oproep wel navolging gegeven. De opdracht luidde om “*gepaste preventieve maatregelen te vinden ter bestrijding van de jeugdmisdadigheid in België*”⁹⁶. Echter, met het voorstel van de commissie om een vrouwelijke afdeling op te richten bij de gerechtelijke politie bij de parketten, werd opnieuw niets aangevangen⁹⁷.

3.3.2 Initiatieven bij de gemeentepolitie

Het duurde tot 1946 alvorens een nieuwe poging werd ondernomen, deze keer door Herman Sabbe, Procureur des Konings van Antwerpen. Opvallend is dat ook dit initiatief niet vanuit de politieorganisatie kwam, maar van de magistraten die binnen het kinderrecht werkten. In

⁹³ JACKSON, L., *l.c.*, 624.

⁹⁴ CODDE, J., *Jeugdbescherming en politie. De jeugdige delinquent in het recht en de rol van de politie in de moderne opvattingen betreffende jeugdbescherming*, Deel 3 en 4, Universiteit Gent, Onuitgegeven doctoraal proefschrift criminologie, 1968, 71-73.

⁹⁵ *Ibid.*, 75.

⁹⁶ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *o.c.*, 115.

⁹⁷ *Ibid.*

een brief gericht aan de burgemeester beargumenteerde Sabbe dat Antwerpen na WO II werd geteisterd door een stijgende jeugdcriminaliteit. De feiten namen niet enkel in frequentie toe, maar evenzeer in ernst. De oorzaak hiervan zocht hij bij een gebrekkige opvoeding, ontregelde gezinnen en het doelloos rondzwerven van kinderen op straat. Hij was ervan overtuigd niet louter gerechtelijk en repressief maar ook preventief te moeten optreden. Daarom achtte hij het noodzakelijk aangepaste politionele maatregelen te treffen, zoals toezicht uitoefenen op rondsloeterende jongeren in de stations en op straat. Nog in datzelfde jaar werd in Antwerpen de allereerste jeugdpolitie opgericht die naast repressieve ook preventieve taken vervulde, zoals het opsporen van verwaarloosde en mishandelde kinderen en het uitoefenen van toezicht op schoolbezoek. Om haar taken optimaal te vervullen moest zij afstappen van haar bestraffende politioneel gelaat en in burgerkledij op een vertrouwelijke manier omgaan met jeugddelinquenten en onbekwame ouders⁹⁸.

Ondanks het goede werk dat men in Antwerpen leverde, werd dit voorbeeld pas in 1955 voor het eerst gevolgd. In Brussel werd besloten een dienst kinderbescherming op te richten bij de gemeentepolitie die de diepere oorzaken van de jeugddelinquentie zou aanpakken, omdat ze ervan overtuigd waren dat aan delinquent gedrag van volwassenen vaak een probleemvolle jeugd vooraf ging. Door reeds vroeg in te grijpen kon hieraan verholpen worden⁹⁹. Na Brussel volgden ook andere korpsen zoals Middelkerke (1956), Knokke (1956), Sint-Niklaas (1958), Gent (1958), Ukkel (1959) en Berchem (1959)¹⁰⁰.

Aanpak	Percentage
Dienst exclusief	5
Dienst onder andere	3
Persoon exclusief	4
Persoon onder andere	7
Iedereen	79.5
Andere	Niet van toepassing
Totaal	98.5

Tabel 3.1: Onderverdeling van de Belgische gemeentepolitie naar organisatievorm bij Verhellen *et al.* (1991)

In 1991 brachten Verhellen *et al.* de situatie bij de gemeentepolitie in kaart. Zij kwamen tot de vaststelling dat de jeugdbrigade zich ook in andere vormen manifesteerde dan louter een gespecialiseerde jeugdafdeling. Tabel 3.1 geeft een overzicht van de resultaten. Zo bleek dat

⁹⁸ SABBE, H., *Kinderbescherming en politie*, Antwerpen, Koninklijke kring der commissarissen en adjunctcommissarissen van politie der stad Antwerpen en omliggende gemeenten, 1957, 93-104.

⁹⁹ DE HERDT, *l.c.*, 10-16.

¹⁰⁰ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *o.c.*, 118; CODDE, J., *o.c.*, 79.

slechts 5% van de 589 Belgische gemeenten een gespecialiseerde dienst bezat die zich enkel met jongeren bezighield. 3% had dan weer een dienst met een jeugdtaak, naast andere opdrachten zoals gezin en preventie. Bij 4% van de gemeenten was er één persoon die zich enkel met jeugddossiers inliet en bij 7% was er één persoon die ook met andere opdrachten was belast. Maar liefst 79.5% van de gemeenten had toen geen enkele vorm van specialisatie: iedereen handelde zijn eigen zaken integraal af¹⁰¹. De evolutie tot oprichting van gespecialiseerde afdelingen is echter nog niet stilgevallen: met de politiehervorming werd de dienst ‘jeugd en gezin’ in zone Brussel-West opgericht¹⁰².

3.3.3 Initiatieven bij de rijkswacht

In tegenstelling tot de gemeentepolitie heeft de rijkswacht geen gestructureerde acties ondernomen. In 1949 en 1959 werden wel twee circulaire rondgestuurd met betrekking tot de taak van de rijkswacht ten aanzien van minderjarigen¹⁰³. Ook zij moest preventief tussenkomen door onder andere toezicht te houden op het familiale milieu. Bij de plaatsing van een jongere kon de rijkswacht verantwoordelijk zijn voor de overbrenging naar de instelling. Deze taak werd uitzonderlijk in burgerkledij uitgeoefend. Bovendien werd duidelijk aangegeven dat aandacht voor jongeren het werk is van elke rijkswachter en niet van enkele gespecialiseerden onder hen¹⁰⁴. Deze visie staat recht tegenover die van de gemeentelijke politiekorpsen waar wel voor gespecialiseerde personen werd gekozen.

3.3.4 Initiatieven bij de gerechtelijke politie bij de parketten

Pas vele jaren nadat de commissie Landau haar aanbevelingen deed, werd effectief overgegaan tot de invoering van een vrouwelijke gerechtelijke politie. De wet van 1949 stelde dat vrouwelijke gerechtelijke officieren en agenten dezelfde bevoegdheden hadden als hun mannelijke collega's, maar in het bijzonder belast waren met de opsporing van misdrijven strijdig met de goede zeden waarbij vrouwen en kinderen betrokken waren als dader, slachtoffer of getuige. Het koninklijk besluit van 1953 dat deze afdelingen oprichtte bleef lang een dode letter wegens het tegenstrijdige takenpakket: hun preventieve rol inzake jeugdbescherming strookte niet met het repressieve imago van een criminele politie¹⁰⁵. Ook de verwezenlijkingen in de praktijk waren beperkt: het gerechtelijke arrondissement Brussel

¹⁰¹ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., o.c., 12.

¹⁰² DE NAEYER, N., ‘Werken met jongeren. Dienst jeugd en gezin van zone Brussel-West’, *Politiejournaal – politieofficier*, 2002, afl. 8, 23; VAN PUYVELDE, S., ‘Jeugdbrigade Brussel West: Jongeren op het rechte spoor houden’, *Inforevue*, maart 2006, 27.

¹⁰³ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., o.c., 118.

¹⁰⁴ Toelichting bij het voorstel van wet tot instelling van een bijzondere jeugdpolitie, *Gedr. St.*, Kamer, 1961-62, nr.301/1.

¹⁰⁵ CODDE, J., o.c., 77-78.

was in 1962 het enige dat een dergelijke dienst had opgericht¹⁰⁶. Twee decennia later zouden meer structurele initiatieven inspireren tot de oprichting van jeugdafdelingen bij elke gerechtelijke brigade¹⁰⁷.

3.3.5 Bovenlokale initiatieven

Het is onderhand duidelijk dat de realisaties van gespecialiseerde jeugdpolitiediensten sterk afhankelijk waren van individuele acties. Op basis van de goede resultaten van de lokale praktijken, werd ook door beleidsmakers op nationaal niveau gepleit om gespecialiseerde jeugdafdelingen meer structureel in te bedden bij de verschillende politiediensten. Het wetsontwerp van toenmalig minister van Justitie, Albert Lilar, ter herziening van de wet op de kinderbescherming in 1958 was een eerste stap in deze richting. Want ondanks de preventieve inspanningen van de gemeentepolitie, de rijkswacht en de gerechtelijke politie, werd in de praktijk voornamelijk gewerkt met criminele minderjarigen en werd verzaakt om aandacht te schenken aan onaangepaste kinderen die nog geen misdrijven hadden gepleegd. Lilar was er van overtuigd dat de gemeentepolitie een onontbeerlijke schakel was in dit preventief verhaal. Zij bevindt zich immers in een strategische positie om zicht te krijgen op jongeren alvorens deze strafbare feiten zouden plegen. Hij pleitte voor de oprichting van een gespecialiseerde politie die preventief zou inwerken op de oorzaken van jeugdcriminaliteit¹⁰⁸. Dit wetsontwerp kreeg echter geen navolging¹⁰⁹.

Vier jaar later, in 1962, probeerde volksvertegenwoordigster Marguerite Deriemaecker-Legot het met een nieuw wetsvoorstel. Zonder afbreuk te willen doen aan de inspanningen van de gemeentepolitie, de rijkswacht en de gerechtelijke politie, pleitte ook zij voor de oprichting van een bijzondere jeugdpolitie.

*“[Dit] brengt ons ertoe de vraag te stellen of het ogenblik niet aangebroken is om in België een jeugdpolitie op te richten, bestaande uit mannelijke en vrouwelijke agenten, in het bijzonder belast met de bescherming van de jeugd, en die zich aan deze taak zouden kunnen wijden zonder in hun werking gehinderd te worden door bezwaren van wettelijke of territoriale aard, die in de huidige stand van zaken een doelmatige actie van het in het gerechtelijk verband opgerichte vrouwelijke politiekorps of van de in het raam van de gemeentelijke politie met de kinderbescherming belaste afdelingen in de weg staan.”*¹¹⁰

¹⁰⁶ Toelichting bij het voorstel van wet tot instelling van een bijzondere jeugdpolitie, *l.c.*

¹⁰⁷ Zie *Infra*: Bovenlokale initiatieven.

¹⁰⁸ SABBE, H., *o.c.*, 67-73.

¹⁰⁹ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *o.c.*, 119.

¹¹⁰ Toelichting bij het voorstel van wet tot instelling van een bijzondere jeugdpolitie, *l.c.*

Deze afdelingen zouden worden opgericht bij de jeugdparketten en bij elk Hof van Beroep. Voor de uitoefening van hun taken zouden zij onder leiding staan van de Procureur des Konings en onder gezag van de Procureur-Generaal. Ook dit voorstel kreeg geen onmiddellijke wettelijke vertaling¹¹¹. Het idee zelf werd wel opgenomen in artikel 65 van de wet op de jeugdbescherming van 1965: in elk gerechtelijke arrondissement zou een jeugdpolitie-eenheid worden aangesteld, belast met alle opdrachten in verband met de toepassing van de wet. In 1982 werd dit artikel bij wet alweer opgeheven. Gelukkig waren de reeds geleverde inspanningen geen maat voor niets, want bij ministerieel besluit van 1984 werden deze eenheden geïntegreerd in de gerechtelijke politie. Na de mislukking van de vrouwelijke afdelingen, werd op deze manier een gespecialiseerde jeugdafdeling opgericht bij elke brigade belast met de opsporing van de inbreuken op de jeugdbeschermingswet¹¹².

Bovendien werd ook op internationaal niveau gepleit voor het oprichten van een gespecialiseerde politiedienst voor minderjarigen. Het twaalfde principe van de Beijing Rules van de Verenigde Naties in 1985 stelt dat:

*“In order to best fulfill their functions, police officers who frequently or exclusively deal with juveniles or who are primarily engaged in the prevention of juvenile crime shall be specially instructed and trained. In large cities, special police units should be established for that purpose.”*¹¹³

Het oprichten van deze gespecialiseerde afdelingen is overigens een internationale tendens: na WO II werden in Frankrijk¹¹⁴ en het Verenigd Koninkrijk¹¹⁵ soortgelijke diensten opgericht. Ook Nederland¹¹⁶ volgde in diezelfde periode met zowel een nieuw opgerichte afdeling kinderpolitie bij gemeentepolitie als officieren jeugdzaken bij de rijkspolitie¹¹⁷.

3.3.6 De jeugdpolitie: een eigen visie

In navolging van het jeugdrecht ging ook de politie uit van dieperliggende opvoedkundige problemen als oorzaak van jeugddelinquentie. De betrokken minderjarigen moeten in eerste

¹¹¹ CODDE, J., *o.c.*, 119-120.

¹¹² VERHELLEN, E., *o.c.*, 248-251.

¹¹³ United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (“The Beijing Rules”), adopted by General Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985, 7.

¹¹⁴ SUSINI, J., ‘La police et la jeunesse’, *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, 1976, 787-804.

¹¹⁵ WEINBERGER, B., ‘La police des mineurs : Manchester à la fin du XIXe et au début du XXe siècle’, *Déviance et société*, 1994, afl. 1, 31-42.

¹¹⁶ Tot 1993 had Nederland twee politiediensten: de gemeentepolitie voor de grotere gemeenten en de rijkspolitie in de kleine gemeenten en dorpen.

¹¹⁷ ALBERS, W.A.J., *Politie en jeugdigen: naar een probleemgerichte politiezorg voor minderjarigen*, Arnhem, Gouda Quint, 1990, 121-125; DE KERF, E.L.A.M. en TER HAAR, L., ‘Jeugdpolitie vroeger en nu’, *Tijdschrift voor de politie*, 1983, afl. 8/9, 375-378; ZIJLSTRA, R., ‘Jeugdpolitie’, *Proces*, 1989, afl. 2, 46-48.

instantie geholpen worden, niet gestraft. Bovendien laat dergelijke visie eveneens toe in te grijpen alvorens de problemen zich manifesteren en escaleren. Het ontstaan van gespecialiseerde jeugdafdelingen bij de verschillende politiediensten heeft invulling gegeven aan een gewijzigde visie op minderjarigen en de criminele feiten die zij plegen, waardoor de jongeren anders worden benaderd dan volwassenen. Deze visie vinden we zowel bij de gemeentepolitie, de rijkswacht als de gerechtelijke politie terug. In theorie weliswaar. De preventieve benadering van jongeren komt bij de gerechtelijke politie immers in conflict met de repressieve reactie op criminele feiten en daders, waardoor er in de praktijk weinig van terecht komt. Het is eerder merkwaardig dat een dergelijke reactieve politiedienst diezelfde visie aanhangt. Ook de gemeentepolitie en de rijkswacht hadden het moeilijk deze visie in de praktijk te vertalen: zij traden voornamelijk op ten opzichte van kinderen die reeds strafbare feiten hadden gepleegd. Desondanks kunnen we er toch vanuit gaan dat aan het ontstaan van de gespecialiseerde afdelingen preventieve bedoelingen ten gronde lagen.

3.4 De politionele jeugdtaak

Aangezien een gespecialiseerde jeugdafdeling bij de lokale politie niet wettelijk geregeld is, is ook haar takenpakket niet duidelijk afgelijnd. De concrete opdrachten verschillen van zone tot zone en van dienst tot dienst binnen deze zones. Gespecialiseerde diensten werken vaak tweedelijns, waardoor de wijkwerking, het onthaal of de interventieploeg een deel van de jeugddossiers (in eerste instantie) op zich neemt. Bovendien kennen veel zones naast een jeugdafdeling nog andere gespecialiseerde *units* die zich richten op bepaalde misdrijfcategorieën zoals drugs of zeden; zij behandelen ook dossiers van minderjarigen die bij deze feiten betrokken zijn. Het is duidelijk dat we geen beeld kunnen schetsen van hét takenpakket van dé jeugdpolitie, daarom zullen we hier een overzicht geven van de algemene politionele jeugdtaak, aangezien standaard – ook door de zones binnen de generalistische aanpak – enkele taken met betrekking tot jongeren invulling moeten krijgen.

De politionele jeugdtaak moet worden gekaderd binnen het jeugdbeschermingsrecht dat op basis van een aantal wetten interventiegronden verschaft voor de politie. Omwille van de preventieve en opvoedkundige aard van deze regelgeving kan ook (politieel) opgetreden worden voordat criminele feiten zich effectief voordoen. Bovendien kan niet enkel het gedrag van de minderjarige zelf, maar eveneens dat van zijn ouders aanleiding geven tot ingrepen. Daar waar de jeugdrechter slechts facultatief moet optreden, is de politie gebonden aan een meldingsplicht waardoor aan elk vastgesteld feit navolging moet worden gegeven¹¹⁸.

¹¹⁸ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *o.c.*, 52

Op basis van art.36, 4° JBW is de politie vooreerst betrokken bij het opsporen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. Indien de zone over een gespecialiseerde jeugddienst beschikt, wordt deze belast met de afwerking van de dossiers voor de gerechtelijke overheid, de voorleiding voor de jeugdrechter en indien nodig de overbrenging van de minderjarigen naar een instelling¹¹⁹. Art.37, §2bis JBW voorziet ten tweede dat de jeugdrechter kan beslissen dat de minderjarige in zijn leefomgeving mag blijven. Hieraan kunnen voorwaarden worden gekoppeld zoals huisarrest en/of een omgangsverbod met bepaalde personen of te komen op bepaalde plaatsen. De jeugdrechter krijgt hierbij uitdrukkelijk de mogelijkheid de politie te belasten met de controle op de naleving van deze twee voorwaarden. De politie behoort eveneens de zedelijke bescherming van de jeugd te waarborgen door toezicht uit te oefenen op de afwezigheid van minderjarigen in gokinstanties en huizen van ontucht¹²⁰. Zij heeft ook een controletaak op de leerplicht en zal optreden tegen spijbelende scholieren¹²¹. Tot slot biedt de nieuwe gemeentewet de mogelijkheid om tegen overlast en rondhangende jongeren administratief op te treden; de feiten zelf kunnen door een politieambtenaar of een agent van de politie worden vastgesteld¹²².

Minderjarigen kunnen evenzeer als slachtoffer van een misdrijf met de politie in aanraking komen, in dat geval moet de politie hen goed opvangen en correct bejegenen. Alhoewel het sterk afhankelijk is van zone tot zone, komen deze feiten doorgaans niet terecht bij gespecialiseerde jeugdafdelingen, tenzij het bijvoorbeeld gaat over slachtoffers van fysieke mishandeling of seksueel misbruik¹²³. Jongeren kunnen ook slachtoffer worden van de thuissituatie en daardoor in een problematische opvoedingssituatie terechtkomen, dit is een *“toestand waarin de fysieke integriteit, de affectieve, morele, intellectuele of sociale ontplooiingskansen van minderjarigen in gevaar komen, door bijzondere gebeurtenissen, door relationele conflicten, of door de omstandigheden waarin zij wonen”*¹²⁴. Enkel probleemsituaties die ernstig, complex of langdurig zijn en de ontplooiingskansen van de minderjarige begrenzen, gelden als een POS¹²⁵. Ter bescherming van die minderjarigen worden deze situaties grondig onderzocht en opgevolgd door de politie. Let wel, de politie doet niet zelf aan hulpverlening, zij levert enkel een aanzet via doorverwijzing¹²⁶. Tot slot treedt de politie op wanneer het wangedrag of de onbuigzaamheid van de minderjarige thuis

¹¹⁹ VAN WELZENIS, I. en MASSEI, A., ‘Dossier : jeugdbrigade’, *Sociaal welzijnsmagazine*, 2002, afl. 5, 9-10.

¹²⁰ Wet van 15 juli 1960 tot zedelijke bescherming van de jeugd, *B.S.*, 20 juli 1960.

¹²¹ Wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.*, 6 juli 1983.

¹²² Art. 119bis, §6 nieuwe gemeentewet 15 mei 2007, *B.S.*, 29 juni 2007.

¹²³ VAN WELZENIS, I. en MASSEI, A., *l.c.*, 10.

¹²⁴ Art. 2 decreten Vlaamse Raad inzake bijzondere jeugdbijstand, gecoördineerd op 4 april 1990, *B.S.*, 8 mei 1990.

¹²⁵ D’HAESE, W., *Polititionele jeugdzorg*, Antwerpen, Maklu, 2008, 65.

¹²⁶ JUNGER-TAS, J., ‘Positie opgroeiende jongeren vereist deskundigheid van politie’, *l.c.*, 173.

aanleiding geeft tot conflicten¹²⁷. Het zijn vaak de ouders die in dit geval de politie contacteren met een hulpvraag.

Meer gespecialiseerde afdelingen zullen dit takenpakket nog verruimen door onder andere in contact te staan met en advies te verlenen aan diverse organisaties zoals scholen, jeugthuizen en straathoekwerkers. Zij zetten een grotere stap richting hulpverlening en begeleiding door in te werken op de basisproblemen die aan jeugdcriminaliteit ten gronde liggen. Ook preventief worden een aantal extra inspanningen gedaan zoals het school-adoptieplan¹²⁸ of de MEGA-agent¹²⁹.

3.5 De jeugdpolitie bedreigd

Bij de implementatie van de gemeenschapsgerichte politiezorg kunnen echter vragen worden gesteld over het verder bestaan van gespecialiseerde jeugdafdelingen. Er wordt immers gestreefd naar het zoveel mogelijk generaliseren en despecialiseren van de basispolitiezorg om de kloof tussen politie en burger te overbruggen. Elke politieambtenaar moet in staat zijn om elk dossier zelfstandig af te handelen. Specialisme wordt hierbij subsidiair overgelaten aan de federale politie. In Nederland vindt soortgelijke despecialisatie plaats, maar daar maakt de politieliteratuur – in tegenstelling tot de Belgische – wel gebruik van deze ontwikkelingen om over het bestaan van de jeugdbrigade te discussiëren. De Nederlandse situatie vertoont sterke gelijkenissen met die van ons, gezien er evenmin een verplichting is om een jeugdpolitie op te richten. Dit wordt aan het lokale (politie)beleid overgelaten, want het is afhankelijk van de plaatselijke situatie en de context waarin de politie dient te werken¹³⁰. Bijgevolg kunnen we Nederlandse argumenten voor en tegen het bestaan van een gespecialiseerde afdeling deels extrapoleren naar een Belgische context.

3.5.1 De jeugdpolitie behouden?

Een eerste argument dat pleit voor het verder bestaan van de jeugdbrigade is dat jongeren zich maatschappelijk gezien in een zwakke positie bevinden: ze zijn op weg van erkende afhankelijkheid naar erkende onafhankelijkheid, maar moeten eerst door een tussenfase; een overgang van kind naar volwassene¹³¹. Hierbij hebben zij specifieke ontwikkelingsgebonden noden en (on)mogelijkheden, waardoor ze nog niet volledig verantwoordelijk zijn voor hun

¹²⁷ Art 13 3° decreten Vlaamse Raad inzake bijzondere jeugdbijstand, gecoördineerd op 4 april 1990, *B.S.*, 8 mei 1990.

¹²⁸ DE NAEYER, N., *l.c.*, 23.

¹²⁹ Mijn Eigen Goede Antwoord: drugpreventie.

¹³⁰ BRUINS, J. en VAN RIESSEN, E., 'Jeugd en politie-(re)organisatie (1)', *Tijdschrift voor de politie*, 1993, afl. 1/2, 4.

¹³¹ ALBERS, W.A.J., 'De jeugd is de politie een zorg', *Tijdschrift voor de politie*, 1983, afl. 8/9, 384.

daden¹³². Zij zijn op die leeftijd bijzonder beïnvloedbaar en moeten dus worden beschermd. Daarom is het noodzakelijk dat de politie een goed contact heeft met de jongeren zelf en met hun leefomgeving¹³³. In dergelijke gevallen beschikken jeugdagenten over de juiste opleiding en voldoende ervaring om met deze jongeren te communiceren en zich in hun leefwereld te verplaatsen¹³⁴. Zo kunnen ze meer begrip opbrengen voor het feit dat normafwijkend gedrag in deze levensfase vaak een normaal verschijnsel is¹³⁵.

Ten tweede zijn jongeren vaak dader én slachtoffer van de situatie¹³⁶. De jeugdpolitie is dan beter geplaatst en beschikt over meer tijd om in haar handelen rekening te houden met de context, de persoonlijkheid en de individuele leefomstandigheden van de minderjarigen¹³⁷.

Ten derde gaat het niet op dat een recidiverende jeugddelinquent elke keer opnieuw bij andere beambten terechtkomt. Zeker wanneer ook preventief moet worden gewerkt, is het noodzakelijk dat deze minderjarige steeds bij dezelfde dienst, eventueel dezelfde persoon, terechtkomt. De bewuste beampte wordt verondersteld goede contacten te onderhouden met de school, het comité bijzondere jeugdzorg (CBJ) en de justitiële autoriteiten. Bovendien kan eveneens een goede relatie met de ouders worden opgebouwd, zodat zij laagdrempelig bij de politie-beampte terecht kunnen met nieuwe problemen¹³⁸.

Een vierde argument voor het voortbestaan is dat politiedeskundigheid ten aanzien van jeugdproblematiek helpt een efficiënte preventiestrategie van kleine (jeugd)criminaliteit op te bouwen¹³⁹. Van de jeugdpolitie wordt een pedagogisch inzicht verwacht om uit te maken welke stappen het best worden ondernomen om recidive zoveel mogelijk te voorkomen¹⁴⁰. Daarom gaan zij dieper in op het strafbaar gedrag vanuit de overtuiging dat het een signaal is van een onderliggende problematiek waarvoor zij een oplossing wensen te bieden. Door bij alle minderjarigen dieper naar de oorzaken te zoeken, wordt ook een gelijke behandeling gewaarborgd¹⁴¹. Zo is de jeugdpolitie vaak de enige schakel van de strafrechtsbedeling waar jongeren mee in aanraking komen, terwijl een gewone politiedienst vaak slechts de eerste schakel is¹⁴².

¹³² MASSEI, A. en VAN WELZENIS, I., *l.c.*, 840-841.

¹³³ VAN GANGELEN, H.G., *l.c.*, 414.

¹³⁴ MASSEI, A. en VAN WELZENIS, I., *l.c.*, 840-841.

¹³⁵ JUNGER-TAS, J., 'Positie opgroeiende jongeren vereist deskundigheid van politie', *l.c.*, 173.

¹³⁶ MASSEI, A. en VAN WELZENIS, I., *l.c.*, 840-841.

¹³⁷ VAN GANGELEN, H.G., *l.c.*, 414.

¹³⁸ CODDE, J., *o.c.*, 111-112.

¹³⁹ JANS, R., 'Preventie van jeugdcriminaliteit. De politie kan er iets aan doen, meen prof. Janssens', *Algemeen politieblad*, 1999, afl. 23, 9.

¹⁴⁰ HAUBER, A.R., 'Jeugd en politie. Reacties in wisselwerking', *Tijdschrift voor de politie*, 1983, afl. 8/9, 525.

¹⁴¹ BRUINS, J. en VAN RIESSEN, E., 'Jeugd en politie-(re)organisatie(2)', *Tijdschrift voor de politie*, 1993, afl. 1/2, 57.

¹⁴² WORMHOUDT, R.H., 'Jeugdpolitie en de basispolitiefunctie: een onhoudbare combinatie?', *Tijdschrift voor de politie*, 1987, afl. 10, 439-440.

Ten vijfde ligt de specificiteit van de jeugdbrigade in haar hulpverlenende taak. Bij geen enkele andere politiedienst speelt dit zo'n belangrijke rol. Deze opdracht kan niet worden overgebracht naar een ander onderdeel van de politieorganisatie omdat jeugdwerk door hen vaak als soft en minderwaardig wordt beschouwd¹⁴³. Bij jeugdige politiecontacten is er immers vaak sprake van een psychosociale problematiek, als oorzaak voor, dan wel als gevolg van het politietoetreden. Het is hier dat hulp bieden onontbeerlijk is¹⁴⁴. Een gespecialiseerde jeugdafdeling biedt op deze manier eveneens een centraal aanspreekpunt bij de politie voor de hulpverleningsinstanties¹⁴⁵.

Tot slot wordt een gespecialiseerde vervolging, straftoemeting en -uitvoering voor minderjarigen nog steeds noodzakelijk geacht. Waarom zou het dan niet opportuun zijn deze apartstelling reeds van bij het begin te voorzien door een gespecialiseerde opsporingsdienst? Bovendien wordt een dergelijke vorm van specialisatie beleidsmatig niet uitgesloten en is er nog een rol voor haar weggelegd omdat zij effectief en efficiënt bijdraagt tot een kwaliteitsvollere politiezorg op maat in het belang van de minderjarigen¹⁴⁶. Dit is de reden voor haar ontstaan, haar bestaan en haar verdere bestaan.

3.5.2 De jeugdpolitie afschaffen?

Er bestaan ook stemmen tegen. Zo vermeldden we reeds dat het bestaan van de jeugdbrigade ingaat tegen de tendens naar generalisatie en despecialisatie. In dit opzicht is het beleidsmatig inconsistent om enerzijds het generalisme binnen de basispolitiezorg te versterken en om anderzijds een specialisme zoals de jeugdafdelingen te bestendigen¹⁴⁷.

Ten tweede is uit onderzoek gebleken dat de kwaliteit van de afhandeling van jeugdzaken niet afhankelijk is van de beroepsmatige kennis en de specialisatie van de dienst, maar eerder van persoonsgebonden kenmerken zoals interesse, motivatie en ervaring met kinderen. Bovendien valt het pedagogisch te verantwoorden dat de jongere eerst wordt geconfronteerd met de buurtinspecteur die hem/haar bekend is en niet onmiddellijk met gespecialiseerde jeugdzorg¹⁴⁸. De buurtinspecteur beschikt immers over achtergrondinformatie van het gezin, hij kent de lokale situatie en problematiek, waardoor hij beter in staat is om een aangepaste

¹⁴³ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *o.c.*, 98-99.

¹⁴⁴ SCHOLTE, E.M., 'Preventieve hulpverlening aan jongeren met politiecontacten. Gedeelde verantwoordelijkheid van politie en hulpverlening' in *Politie in beweging : bijdrage tot de discussie over de politie van morgen*, ELIAERTS, C. en BENNET, T., (eds.), Antwerpen, Kluwer, 1990, 187-188; SCHOLTE, E., *Jeugd, politie en hulpverlening : preventieve hulp aan jongeren met psychosociale problemen*, Leuven, Acco, 1988, 60-64.

¹⁴⁵ BRUINS, J. en VAN RIESSEN, E., 'Jeugd en politie-(re)organisatie (2)', *l.c.*, 57.

¹⁴⁶ WORMHOUDT, R.H., *l.c.*, 441.

¹⁴⁷ JUNGER-TAS, J., 'Taak en functie van de jeugdpolitie', *l.c. (Justitiële Verkenningen)*, 632.

¹⁴⁸ VAN NIJNATTEN, C., 'Jeugdzorg naar de basis. Agenten schromend met opvoedend te werk te gaan', *Algemeen politiebld*, 1992, afl. 20, 20-22.

oplossing te bieden en sneller iets van de jongeren gedaan te krijgen¹⁴⁹. Het ligt eveneens in de aard van de contacten dat specialisatie niet noodzakelijk is; vaak gaat het over kleine incidenten, welke vanzelfsprekend door de basispolitiezorg kunnen worden afgehandeld¹⁵⁰.

Een laatste argument tegen de jeugdafdelingen is dat deze aanpak voor rolverwarring zorgt: deze politiebeambten hebben de dubbele rol politie en hulpverlening te zijn¹⁵¹. Het is verwarrend voor de minderjarigen te begrijpen dat diezelfde beampte zowel begrip opbrengt voor de situatie als repressief optreedt¹⁵².

3.6 Conclusie: de jeugdpolitie behouden!

De gespecialiseerde jeugdafdelingen bij de politie zijn niet zonder vallen en opstaan ontstaan. Zowel op maatschappelijk vlak, als op juridisch en politieel terrein vonden een aantal ontwikkelingen plaats die het pad effenden: een veranderd kindsbeeld dat minderjarigen onderscheidde van meerderjarigen, de onverantwoordelijke positie van minderjarigen binnen het nieuwe kinderrecht en het besef dat de politie ook sociale en preventieve opdrachten dient te vervullen. Ondanks deze voorafgaande evoluties begin de 20ste eeuw en een serie vruchteloze aanzetten van onder meer kinderrechter Paul Wets, heeft het tot midden de jaren veertig geduurd alvorens de eerste jeugdbrigade bij de Antwerpse gemeentepolitie werd opgericht. Geleidelijk aan stichtten ook andere politiekorpsen dergelijk gespecialiseerde afdelingen vanuit de positieve en beschermende beleidsvisie dat dieperliggende opvoedkundige problemen de oorzaken waren van het crimineel gedrag. Het was aan de politie om preventief in te werken op deze factoren. Bij de rijkswacht en de gerechtelijke politie werden ook een aantal pogingen ondernomen, maar deze diensten bereikten nooit hetzelfde gespecialiseerde en uitgebouwde karakter als de afdelingen bij de gemeentepolitie. Deze initiatieven waren echter allemaal lokaal, waardoor de politieel aanpak van jeugdproblemen anders was in de ene gemeente dan in de andere. Steunend op de lokale successen weerklonken ook op nationaal niveau stemmen om de gespecialiseerde jeugdafdelingen structureel in te bouwen bij de Belgische politiediensten. Na enkele mislukte wetsvoorstellen werd het idee van de jeugdpolitie opgenomen in art. 65 JBW 1965. Helaas werd dit wetsartikel geen lang leven gegund: in 1982 werd de jeugdpolitie afgeschaft en de reeds opgerichte diensten werden geïntegreerd binnen de gerechtelijke politie.

¹⁴⁹ BERVOETS, E.J.A., 'Bijdrage aan de politie jeugdtaak, portret van een buurtagent', *Tijdschrift voor de politie*, 2005, afl. 6, 22.

¹⁵⁰ ALBERS, W.A.J., *o.c.*, 3-4.

¹⁵¹ MASSEI, A. en VAN WELZENIS, I., *l.c.*, 840-841.

¹⁵² ALBERS, W.A.J., *o.c.*, 11.

Wegens het gebrek aan een wettelijk kader verschillen de jeugdtaken waarmee deze gespecialiseerde afdelingen zijn belast van zone tot zone. Toch is er een basistakenpakket – gekaderd binnen de jeugdbescherming – waaraan elke politiezone invulling dient te geven. Hierbij gaat het onder meer over de opsporing van minderjarige daders, de controle op het huisarrest en het toezicht op de leerplicht. Naast jeugdige wetsovertreders dient de politie eveneens minderjarige slachtoffers op te vangen en onderzoek te doen naar kinderen die in een POS verkeren. In de zones waar dan effectief een jeugdbrigade aanwezig is, wordt dit takenpakket vaak uitgebreid met meer proactief en preventief politiewerk.

Nu de gemeenschapsgerichte politiezorg voet aan grond krijgt bij de lokale politie, komt het verder bestaan van de jeugdafdelingen in het gedrang: de basispolitiezorg wordt verzorgd door de lokale politie en specialisaties worden aan de federale politie overgelaten. Echter, omwille van de specificiteit van de doelgroep minderjarigen, de bredere probleemcontext thuis en op school, de laagdrempeligheid van een politiebeambte die vertrouwd is met de jongere en de hulpverlenende taak van de jeugdbrigades, wordt toch gepleit om een dergelijke vorm van specialisatie bij de lokale politie te behouden. Daartegenover staat dan weer dat onderzoek heeft uitgewezen dat de motivatie en ervaring van de beambte, eerder dan de specialisatie van de dienst, belangrijk is voor de kwaliteit van de jeugddossiers. Zij achten de buurtinspecteur ook meer geschikt om dergelijke taken over te nemen, aangezien hij/zij gekend is door de minderjarige en over veel achtergrondinformatie beschikt. Bovendien zorgt een politiedienst die zowel streng als hulpvaardig is voor verwarring bij de jongeren, die deze dubbele taak niet kunnen plaatsen.

Op basis van de bovenvermelde argumenten, nemen we aan dat het voor de politiezones die effectief wensen bij te dragen tot de bescherming en opvoeding van minderjarigen een absolute noodzaak is om de jeugdbrigade te behouden, dan wel op te richten. In het licht van de haalbaarheid ervan moet evenwel rekening worden gehouden met de grootte van de plaatselijke jeugdproblematiek en met de financiële en personele middelen van de zone. De pro-argumenten wegen immers zwaarder door dan de contra-argumenten die bovendien herleid kunnen worden tot een positieve argumentatie. Zo worden de gespecialiseerde diensten ten eerste vaak bevolkt door personen die van nature uit geïnteresseerd zijn in de jeugdproblematiek; en door met jongeren te werken, doen zij eveneens snel de nodige ervaring op. Ten tweede werken de jeugdafdelingen vaak tweedelijns, zodat het inderdaad voornamelijk de buurtinspecteur is die eerst met de jongere wordt geconfronteerd en hen indien nodig kan doorverwijzen naar de jeugdpolitie.

Hoofdstuk 4. De Vlaamse lokale politie in kaart

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de eerste onderzoekfase – de inventarisstudie – weergegeven. Bijlage 3 geeft een overzicht van de geanalyseerde zones onderverdeeld volgens type organisatievorm en van de zones die niet bij de analyse worden betrokken. We schetsen eerst een algemeen beeld van de diverse organisatievormen en hun spreiding over het Vlaamse grondgebied, om vervolgens dieper in te gaan op elk van de verschillende mogelijkheden binnen de specialistische aanpak. De generalistische aanpak komt hier niet aan bod. Aangezien er geen specifieke jongerenwerking is, werd daarover ook geen data verzameld. Binnen elk type gaan we na in welke mate de dienst of persoon zich onderscheidt van de andere lokale politiediensten op vlak van kledij, werkruimte en voertuigen. Met betrekking tot de personeelsleden zal worden nagegaan in welke mate zij al dan niet over politionele bevoegdheden beschikken en een aangepaste (voor)opleiding hebben genoten.

Er werd een enorme diversiteit tussen de zones vastgesteld, zowel op organisatorisch als inhoudelijk vlak. Daaruit vloeit voort dat het niet mogelijk is om élk nuanceverschil weer te geven. Daardoor gaat soms een deel van de informatie verloren in functie van een overzichtelijke presentatie.

4.2 Algemeen beeld van de politionele organisatievormen naar jongeren toe

4.2.1 Spreiding in organisatievorm

De lokale zones worden onderverdeeld in vijf categorieën die elk een andere organisatievorm ten opzichte van jongeren belichamen:

1. Een gespecialiseerde dienst exclusief met een jeugdtaak belast,
2. een gespecialiseerde dienst onder andere met een jeugdtaak belast, naast andere gespecialiseerde opdrachten,
3. een gespecialiseerde persoon enkel met een jeugdtaak belast,
4. een gespecialiseerde persoon onder andere met een jeugdtaak belast, naast andere gespecialiseerde opdrachten,
5. en tot slot de mogelijkheid dat iedereen in de zone de zaken afhandelt waarmee hij/zij wordt belast¹⁵³.

¹⁵³ Deze typologie is ontleend aan VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *o.c.*.

Deze laatste weerspiegelt de generalistische aanpak, de eerste vier vertegenwoordigen een gespecialiseerde aanpak. Ook de optie ‘andere’ werd aangeboden als restcategorie voor die politiezones die zich niet kunnen vinden in de aangeboden vijfdelige typologie.

Aanpak	Frequentie	Percentage
Dienst exclusief	6	5.5
Dienst onder andere	57	52.3
Persoon exclusief	2	1.8
Persoon onder andere	12	11
Iedereen	28	25.7
Andere	4	3.7
Totaal	109	100

Tabel 4.1: Onderverdeling van de politiezones naar organisatievorm

Tabel 4.1 geeft de verdeling over deze antwoordcategorieën weer. Het zwaartepunt ligt duidelijk bij de gespecialiseerde diensten die naast jeugdzaken nog andere opdrachten hebben. Een gespecialiseerde dienst of persoon die louter en alleen met een jeugdtaak is belast, is eerder uitzonderlijk. In totaal beschikken 77 lokale politiezones over één of andere gespecialiseerde organisatievorm met betrekking tot minderjarigen. Dit komt neer op 70,6% van de ingevulde vragenlijsten¹⁵⁴.

De cijfers van de inventaris van Verhellen *et al.* in 1991 kunnen helaas niet worden vergeleken met voorliggende resultaten¹⁵⁵. Ten eerste omwille van de schaalvergroting die de politiehervorming met zich meebracht. Voor 2001 bestond België immers uit 589 steden en gemeenten die elk hun eigen gemeentepolitie hadden. Vandaag is het land onderverdeeld in 196 lokale politiezones waarvan sommige verschillende gemeenten samenbrengen, namelijk de meergemeentezones. Ten tweede omdat zij met hun studie het gehele Belgische grondgebied overspanden en de resultaten niet hebben opgesplitst per landsdeel of provincie. Deze studie brengt alleen de Vlaamse politiezones in kaart.

Toch lijkt het aangewezen hun globale resultaten mee te geven om een algemene balans op te maken¹⁵⁶. Het is opvallend dat de verdeling vandaag meer uitgesproken in het voordeel van de gespecialiseerde diensten en personen is dan twee decennia geleden. De precieze oorzaak hiervan kan niet door dit onderzoek worden verduidelijkt. Waarschijnlijk heeft de schaalvergroting een situatie gecreëerd waarin grotere zones opereren die nu effectief de

¹⁵⁴ Omdat “andere” niet steeds een vorm van specialisatie inhoudt, werd zij niet opgenomen bij de berekening van dit percentage.

¹⁵⁵ *Ibid.*, 88.

¹⁵⁶ Voor een schematische weergave van de resultaten: zie tabel 3.1, pagina 25.

mogelijkheid hebben dergelijke diensten uit te bouwen, terwijl zij voor de hervorming te klein waren om dit budgettair en infrastructureel te realiseren. Of misschien is de aard en de omvang van de jeugdproblematiek/criminaliteit dermate gewijzigd dat de politie zich moest reorganiseren om deze van een aangepast en efficiënt antwoord te voorzien. Een andere mogelijkheid is dat er veranderingen in (beleids)visie ten opzichte van jongeren zijn opgetreden, waardoor men het meer noodzakelijk acht minderjarigen op een andere manier te benaderen dan meerderjarigen. Er is nood aan meer en diepgaander onderzoek om na te gaan welke ontwikkelingen aan de basis liggen van deze evolutie. Het staat wel onlosmakelijk vast dat de lokale politie gekozen heeft voor specialisatie en niet voor generalisatie in de discussie die we in het vorige hoofdstuk schetsten.

4.2.2 Spreading in verstedelijkingsgraad

Lokale politiezones worden frequent onderverdeeld in vijf categorieën om de grootte ervan aan te geven. Hierbij wordt de verstedelijkingsgraad van de zone als maatstaf genomen. Type 1 staat voor de hoogste verstedelijkingsgraad, type 5 voor de laagste¹⁵⁷.

Aanpak	Type 1	Type 2	Type 3	Type 4	Type 5	Totaal
Dienst excl.	2	2	1	1	-	6
Dienst o.a.	-	6	19	19	13	57
Persoon excl.	-	-	-	1	1	2
Persoon o.a.	-	-	3	3	6	12
Iedereen	-	1	8	12	7	28
Andere	-	-	2	1	1	4
Totaal	2	9	33	37	28	109

Tabel 4.2: Onderverdeling van organisatievormen naar type verstedelijkingsgraad

Tabel 4.2 toont de verdeling van de organisatievormen over de verschillende types van verstedelijkingsgraad. Bij de gespecialiseerde diensten die exclusief belast zijn met een jeugdtaak komen zowel sterk verstedelijkte als minder verstedelijkte zones voor. Het zwaartepunt ligt wel bij type 1 en 2. Bij de diensten die onder andere belast zijn met een jeugdtaak ligt de klemtoon op type 3 en 4. De zones die slechts één gespecialiseerde beambte hebben situeren zich voornamelijk in type 4 en 5. De generalistisch aanpak vinden we dan weer grotendeels terug bij type 3, 4 en 5. Deze vaststelling doet vermoeden dat de

¹⁵⁷ FEDERALE POLITIE, *Veiligheidsmonitor 2006. Leeswijzer bij de tabellenrapporten*, Directie van de nationale gegevensbank, 2006, 22. Type 1: grote steden; type 2: regionale steden, type 3: agglomeratiegemeenten en sterk uitgeruste kleine steden; type 4: matig of zwak uitgeruste kleine steden en sterk morfologisch verstedelijkte gemeenten; type 5: matig of zwak morfologisch verstedelijkte gemeenten.

meer verstedelijkte zones meer nood hebben aan een aparte jeugdunit, waarschijnlijk hebben zij eveneens meer financiële en personele middelen om dergelijke diensten uit te bouwen. Kleinere zones die de gespecialiseerde aanpak verkiezen, zijn minder in staat om een exclusieve dienst te voorzien en verzamelen daarom verschillende politie-expertises zoals jeugd, slachtoffers en gezin binnen één dienst of persoon. Het is echter niet zo dat laag verstedelijkte zones sowieso voor de generalistische aanpak opteren, want het merendeel van de type 3-, 4- of 5-zones heeft één of andere vorm van specialisatie. Vermoedelijk vinden sommige van deze zones het niet opportuun om jongeren op een andere manier te benaderen of worden zij – mede door die lagere verstedelijkingsgraad – minder geconfronteerd met jeugdproblematiek dan andere zones. Hierdoor achten ze het niet noodzakelijk expertise in te bouwen. De interviews in de tweede onderzoeksfase zullen een beter licht werpen op deze materie.

4.2.3 Geografische spreiding

Tabel 4.3 geeft een spreiding van de organisatievormen over de provincies weer, evenals het percentage specialisme binnen elke provincie¹⁵⁸.

	Antwerpen	O-Vlaanderen	W-Vlaanderen	VI-Brabant	Limburg
Dienst excl.	3	1	1	-	1
Dienst o.a.	16	13	10	8	10
Persoon excl.	1	-	-	-	1
Persoon o.a.	1	3	2	5	1
Iedereen	2	8	4	9	5
Andere	-	2	1	1	-
Totaal	23	27	18	23	18
% specialisatie	91.3	62.9	72.2	56.5	72.2

Tabel 4.3: Onderverdeling van organisatievormen naar provincie

Opmerkelijk is dat in de provincie Antwerpen 91,3% van de lokale politiezones over één of andere gespecialiseerde organisatievorm beschikt. Historische wortels liggen hier mogelijk aan de basis: de eerste jeugdbrigade werd in Antwerpen opgericht¹⁵⁹. Ook in 1991 kwam men tot deze vaststelling, maar toen had slechts iets meer dan de helft van de gemeenten in Antwerpen een bijzondere afdeling¹⁶⁰. Vlaams-Brabant bevindt zich op het andere uiterste, slechts 56,5% van de zones beschikt daar over een gespecialiseerde organisatievorm. Toch is

¹⁵⁸ Bij de berekening van dit percentage werd opnieuw geen rekening gehouden met de categorie “andere”.

¹⁵⁹ Zie *Supra*, 3.3.2 Initiatieven bij de gemeentepolitie.

¹⁶⁰ VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *o.c.*, 15.

dit – net zoals de algemene cijfers – een balans die in het voordeel van de gespecialiseerde aanpak overhelt. Bij Verhellen lag dit overwicht nog bij de generalistische aanpak.

4.3 De organisatievormen in detail bekeken

4.3.1 Gespecialiseerde diensten exclusief met een jeugdtaak belast

a. *De dienst*

Slechts zes Vlaamse politiezones beschikken over een gespecialiseerde *unit* die geen andere taken heeft dan jeugddossiers¹⁶¹. Deze diensten worden op verschillende wijzen benoemd: jeugdbrigade, *unit* jeugdcriminaliteit, jeugdpolitie of dienst jeugdzorg. Ook binnen het lokale organogram krijgen zij afhankelijk van de zone een andere plaats toebedeeld. Zo vormen in één zone de eerstelijnsdiensten een andere zuil dan de tweedelijns- of de gespecialiseerde diensten. De jeugdbrigade krijgt dan zijn plaats binnen de tweede zuil, naast diensten gespecialiseerd in slachtofferbejegening of milieu. Binnen de andere zones is de gespecialiseerde afdeling een onderdeel van de rekerchedienst en wordt deze onder de gerechtelijke pijler geplaatst.

Alle diensten beschikken over een afgescheiden werkruimte, vier ervan hebben daarenboven een eigen anoniem voertuig. De andere twee hebben geen wagen, zelfs geen politiewagen. Daarnaast worden in vijf diensten de taken ten opzichte van jongeren in burgerkledij uitgeoefend. De politiebeambten in de zesde dienst werken meestal geüniformeerd, behalve bij schoolbezoeken of bij overbrengingen naar instellingen. Dit betekent niet dat binnen deze zones de taken ten opzichte van jongeren altijd in burgerkledij worden uitgevoerd – bijvoorbeeld niet door de interventieploeg – maar wel dat de gespecialiseerde diensten niet geüniformeerd werken.

Enkel de jeugdbrigade in Antwerpen is als dienst nogmaals onderverdeeld in twee secties: een sectie bemand door inspecteurs belast met jongeren die een MOF pleegden en een sociale sectie die zich toelegt op POS. De jeugdbrigade is dan weer zelf één van de vier onderdelen van de sectie jeugd bij de lokale politie. Er is immers ook een sociale dienst voor minderjarigen die zich toelegt op hulpverlening en begeleiding inzake jeugd- en gezinsproblemen en een cel jongerencriminaliteit die zich toelegt op jongeren tot 26 jaar die betrokken zijn bij geweldscriminaliteit en in bendes operen. Tot slot richt de preventiecel zich tot jongeren die overlast veroorzaken¹⁶².

¹⁶¹ Voor een overzicht, zie bijlage 3.

¹⁶² VAN WELZENIS, I. en MASSEI, A., *l.c.*, 9.

Het is duidelijk dat deze diensten binnen het lokale korps een aparte entiteit vormen door zich op verschillende wijzen te onderscheiden van andere lokale politiediensten: ze hebben een eigen werkruimte, eigen voertuigen en ze oefenen hun taak zelden geüniformeerd uit waardoor zij onmiddellijk minder autoritair en bedreigend overkomen bij minderjarigen.

b. Het personeel

Slechts twee diensten hebben meer dan 10 FTE's¹⁶³. De andere beschikken vaak slechts over twee à drie personeelsleden. Het gaat hier hoofdzakelijk over operationeel personeel, slechts in twee zones is ook CALog-personeel tewerkgesteld¹⁶⁴. In geen enkele dienst werken agenten van de politie, de hoofdmoot zijn inspecteurs (41,5 FTE verspreid over 5 zones)¹⁶⁵ en hoofdinspecteurs (14,8 - 5). Af en toe werkt er een commissaris (4 - 2), maar in geen enkele dienst is een hoofdcommissaris actief. Met betrekking tot het CALog-personeel zijn zowel de niveaus B, C als D vertegenwoordigd, weliswaar marginaal (4 - 3). Vier diensten rapporteren sociaal geschoolde personeelsleden: maatschappelijk assistent (19 - 3), criminoloog (3,5 - 3), socioloog (0,8 - 1) of sociaal verpleegkundige (2 - 1).

4.3.2 Gespecialiseerde diensten onder andere met een jeugdtaak belast

a. De dienst

Deze categorie vertegenwoordigt meer dan de helft van de geanalyseerde zones: maar liefst 57 politiezones beschikken over een dienst die naast jeugddossiers ook belast is met andere opdrachten¹⁶⁶. Zij zijn eveneens gespecialiseerd in slachtofferbejegening (37 zones), seksuele misdrijven en zedenzaken (26), intrafamiliaal geweld (22), gezinsproblematiek (16), andere sociale problematieken waarbij men zich niet beperkt tot minderjarigen (15) en audiovisueel verhoor (12). Opvallend is de link tussen jeugdproblematiek en andere sociale 'softe' politietaken waarbij minderjarigen vaak direct of indirect betrokken zijn, zoals incest of diverse familiale problemen met nefaste consequenties voor kinderen.

Naast deze opdrachten is er een uitgebreid pallet aan andere expertises die minder frequent worden opgenoemd en die qua aard sterk verschillen van zone tot zone. Vier diensten zijn belast met verdwijningsdossiers van minder- en meerderjarigen. Preventieve taken (vooral

¹⁶³ Full Time Equivalents.

¹⁶⁴ Dit is burgerpersoneel, zij hebben geen politionele bevoegdheden. Ze worden onderverdeeld in vier niveaus: niveau A: diploma niveau 1, Niveau B: diploma niveau 2+, Niveau C: diploma niveau 2, Niveau D: geen diploma vereist.

¹⁶⁵ In het vervolg zullen we dit korter noteren door eerst het aantal FTE weer te geven en vervolgens het aantal zones, vb 41,5 - 5.

¹⁶⁶ Voor een overzicht, zie bijlage 3.

met betrekking tot jongeren) worden zeven maal geciteerd. Het gaat hierbij voornamelijk om schoolprojecten en drugpreventie. Andere diensten fungeren dan weer als interne en/of externe vertrouwensdienst, als crisisopvangcentrum, of zijn belast met dossiers in verband met weekendcriminaliteit, mensenhandel, schijnhuwelijken, geesteszieken, eerherstel en eretekens, opvolging van personen onder voorwaarden, stalking of drugs. Bij deze opdrachten is de link met jongeren en sociale taken minder aanwezig. Dat politie zich niet louter op het strafrechtelijke vlak beweegt en enkel taken met betrekking tot criminaliteit vervult, wordt duidelijk door de burgerlijke (jeugd)taken die twee diensten opsommen. Echtscheidingen, gekoppeld aan omgangs- en bezoekrechten tussen ouder en kind, adopties, naturalisatie en naamswijziging behoren eveneens tot het takenpakket.

Gekoppeld aan deze diversiteit van opdrachten krijgen de verschillende diensten een andere benaming die vaak (een deel van) haar takenpakket weerspiegelt: cel sociale politie, dienst jeugd en gezin, dienst jeugd - gezin en slachtofferbejegening, dienst recherche personen, jeugd en zeden, maatschappelijke cel, preventiedienst, steundienst of zorgteam zijn maar enkele voorbeelden. Andere benamingen zijn vaak variaties op de genoemde namen.

Ook organisatorisch zijn de diensten op verschillende plaatsen ingebed; elke zone heeft haar eigen organisatie, heeft andere diensten die zich op een andere manier tot elkaar verhouden. Omdat het geheel te complex is om volledig te zijn, zullen we ons beperken tot het geven van enkele veelvoorkomende voorbeelden. De diensten bevinden zich regelmatig naast andere gespecialiseerde diensten onder de gerechtelijke zuil die soms ook opsporingspolitie of recherche wordt genoemd. Zij kunnen eveneens rechtstreeks onder de korpschef opereren. In andere zones worden zij dan weer geplaatst onder de zuil van de (operationele) steundiensten, de zuil gemeenschapsgerichte politiezorg, pijler interventie, zuil wijkwerking of de pijler operationele diensten. Drie zones vormen een opmerkelijke uitzondering: bij twee daarvan gaat de dienst 'jeugd en gezin' dwars door de gerechtelijke, de logistieke en de interventie zuil heen. De andere zone staat voor een gedecentraliseerde werking waarbij leden van de dienst 'jeugd en sociaal' gedecentraliseerd en multifunctioneel worden ingezet verspreid over gemixte teams per wijkgebied.

Het merendeel van deze diensten beschikt over een eigen werkruimte, zeven niet. Slechts vier diensten hebben geen eigen wagen, vijftig diensten kunnen gebruik maken van een eigen anoniem voertuig en nog eens drie diensten hebben zowel een anonieme als een politionele auto. Het is niet omdat een dienst geen eigen werkruimte heeft, dat deze evenmin over een eigen wagen beschikt: slechts twee diensten hebben noch een werkruimte, noch een wagen.

Bij de exclusieve jeugddiensten worden de taken zelden geüniformeerd uitgeoefend. Ook bij 35 diensten met andere taken worden de opdrachten in burgerkledij uitgevoerd. Slechts bij drie diensten zijn de politiebeambten altijd in uniform. Dertien diensten werken meestal in burger, behalve bij informatieopdrachten, bij toezicht of controle of als het uniform een meerwaarde kan bieden. In tegenstelling daarmee werken vijf andere diensten meestal in uniform, behalve bij overbrengingen van de jongere naar een instelling of de jeugdrechtbank, ophalen van een minderjarige op school of thuis, zedenfeiten met jongeren als verdachte of slachtoffer, videoverhoor of als burgerkledij geschikter is voor de situatie. Binnen een laatste dienst kan geen duidelijke lijn worden getrokken: werken in burgerkledij of in uniform is sterk afhankelijk van de persoon en de omstandigheden. Hier moet eveneens de nuance worden gemaakt dat ook andere diensten (bijvoorbeeld tijdens dringende interventies) met jongeren in aanraking komen. Zij werken vanzelfsprekend steeds in politie-uniform.

Vijf diensten zijn nogmaals onderverdeeld in secties. Zo is er de sociale dienst - dienst jeugd; jongeren en gezin – slachtoffers; intrafamiliaal geweld - jeugd gezin en preventie; sociaal team - algemene preventie en tot slot dienst scholen - dienst slachtofferbejegening. De betrouwbaarheid van deze gegevens is echter twijfelachtig aangezien het gaat over diensten die in hun totaliteit vaak slechts twee of drie personeelsleden tellen. Er kunnen vragen worden gesteld bij de mogelijkheid dergelijke diensten onder te verdelen in goed functioneerbare en strikt afgescheiden secties.

Ook binnen deze zones onderscheiden de gespecialiseerde diensten zich van andere diensten binnen het korps en vormen op die manier een aparte entiteit. Het bewijs hiervoor wordt geleverd doordat het merendeel over een eigen werkruimte en wagen beschikt, en omdat zij voornamelijk in burgerkledij hun taken ten opzichte van jongeren uitvoeren.

b. Het personeel

De grootste dienst kent dertien operationele personeelsleden. Echter, deze dienst is niet permanent bezet door dertien medewerkers: zij zijn polyvalent inzetbaar, wat betekent dat ze één week interventietaken vervullen, gevolgd door twee weken jeugddienst. Algemeen gesteld hebben 34 diensten drie personeelsleden of minder, zestien diensten hebben tussen de vier en de zes medewerkers en er zijn slechts vijf grotere diensten waar meer dan zes FTE's werken. Net zoals bij de exclusieve jeugddiensten, zijn ook hier geen agenten van de politie tewerkgesteld. Er werken inspecteurs (93,8 - 48), hoofdinspecteurs (79,1 - 50) en commissarissen (9,6 - 11). Het burgerpersoneel krijgt opnieuw slechts een minimale rol

toebedeeld (28 - 18). Maar liefst 41 diensten hebben sociaal geschoolde medewerkers: maatschappelijk assistent (56,2 - 32), criminoloog (16 - 16), psycholoog (4 - 3) en socioloog (1 - 1).

4.3.3 Gespecialiseerde personen exclusief met een jeugdtaak belast

Deze categorie is met twee bijhorende politiezones de kleinste van de zes categorieën¹⁶⁷. Ook zij passen binnen de specialistische aanpak van jongerenproblematiek, maar deze wordt door beide korpsen op een verschillende manier ingevuld: in de ene zone onderscheidt deze persoon zich meer van de rest van het korps dan in de andere. Qua functieomschrijving worden zij ofwel verantwoordelijke jeugdbescherming, ofwel verantwoordelijke jeugd- en sociale zaken genoemd. Hoewel beiden over een eigen werkruimte beschikken, heeft slechts één van hen een anoniem voertuig en werkt in burgerkledij. Deze persoon heeft de graad van hoofdcommissaris en behaalde eveneens de diploma's maatschappelijk assistent en criminologie. Zijn collega in de andere zone is inspecteur zonder specifieke (voor)opleiding en werkt voornamelijk geüniformeerd, behalve bij opdrachten voor de jeugdrechtbank en bij videoverhoren.

4.3.4 Gespecialiseerde personen onder andere met een jeugdtaak belast

Bij de twaalf politiezones in deze categorie is slechts één persoon belast met jeugddossiers¹⁶⁸, daarnaast heeft deze eveneens taken zoals slachtofferbejegening (5 zones), dossiers met betrekking tot gezinsproblematiek (5), intrafamiliaal geweld (3), zedenfeiten (3), drug(preventie) (2) en verdwijningen (1). Zij fungeren soms als vertrouwenspersoon (1) of staan in voor een onthaalfunctie (2). Deze taken kunnen we nog min of meer beschouwen als gespecialiseerde politietaken. Bovendien komen zij overeen met die taken die ook de gespecialiseerde diensten naast hun jeugdtaak vervullen. Dat deze jeugdtaak in sommige zones eerder wordt beschouwd als een accent dat binnen het takenpakket wordt gelegd, valt af te leiden uit het feit dat deze persoon in twee zones algemene rechetaken heeft en in nog twee andere zones algemene interventietaken.

Desondanks beschikken toch negen personen over een eigen werkruimte en vier van hen hebben daarenboven een eigen anoniem voertuig. In tegenstelling tot de voorgaande diensten en personen werkt de helft van hen altijd in uniform, slechts twee personen werken altijd in burgerkledij. Eén persoon werkt meestal in burger, behalve tijdens de geüniformeerde

¹⁶⁷ Voor een overzicht, zie bijlage 3.

¹⁶⁸ Voor een overzicht, zie bijlage 3.

wachtdienst. De laatste drie personen werken dan weer meestal in uniform, behalve wanneer zij optreden als slachtofferbejegenaar, bij audiovisuele verhoren, bij het ophalen van minderjarigen op school of het overbrengen naar de jeugdrechtbank.

In het organogram krijgen vier personen een plaats in de gerechtelijke zuil en nog eens drie bij de pijler interventie. Dit is niet verbazingwekkend aangezien zij slechts als deeltaak met jeugddossiers zijn belast. Twee personen krijgen plaats binnen de sociale politiecel en de laatste persoon opereert rechtstreeks onder de korpschef op stafniveau. De graad van deze personen is in overeenstemming met wat we bij de andere diensten/personen zagen: vijf inspecteurs, zes hoofdinspecteurs en één commissaris. Zij hebben dus alleen politieel bevoegdheden, niemand is binnen het CALog-kader tewerkgesteld. Slechts vier van hen hebben geen vooropleiding, de anderen zijn criminoloog (3), maatschappelijk assistent (2), pedagoog (2) of bachelor in de toegepaste psychologie (1).

4.3.5 Andere mogelijkheden

Vier zones werken op een andere manier met jongeren¹⁶⁹. Zo worden bijvoorbeeld in één van deze zones niet-specifieke dossiers met betrekking tot minderjarigen door de interventieploeg afgehandeld. Indien er gespecialiseerde tussenkomst nodig is, wordt het dossier doorgestuurd naar de meest aangewezen dienst voor de betreffende problematiek. Dit kan de wijkdienst of de recherche zijn, maar evenzeer het zorgteam. In deze zone wordt de tweedelijns dienstverlening niet toevertrouwd aan een specifieke persoon of dienst expliciet gespecialiseerd om met minderjarigen om te gaan, zoals in vele andere zones. Er wordt echter naar een eerstelijnsdienst gezocht die de juiste expertise heeft om het dossier verder op te volgen en af te handelen. In een andere zone worden de jeugdzaken standaard afgehandeld door degene die ermee wordt belast (voorbeeld interventie of wijk). Enkel voor delicate zaken geldt een uitzondering; deze worden doorgezonden naar de sociale cel van de lokale politie. Deze cel werkt tweedelijns, maar is niet specifiek gericht op jongeren. In het derde korps worden jeugdzaken afgehandeld door vier polyvalente medewerkers die jeugd en sociale politie als deeltaak vervullen. Zij zijn echter in de eerste plaats interventie-agenten. Tot slot heeft de laatste zone een jeugdcel, geïntegreerd binnen de interventie, die enkel gerichte acties naar minderjarigen onderneemt wanneer structurele problemen zich voordoen. De tweede en derde zone zijn min of meer gespecialiseerde diensten die ook andere taken vervullen. Aangezien zij zichzelf binnen deze categorie plaatsten, hebben we geen informatie over de jeugdwerking. Daarom presenteren we deze zones wel bij 'andere'.

¹⁶⁹ Voor een overzicht, zie bijlage 3.

4.4 En wat met een opleiding op maat?

De antwoorden hebben duidelijk gemaakt dat slechts een beperkt aandeel van de gespecialiseerde jeugdagenten beschikt over een vooropleiding die hen inzicht geeft in sociale materie en de omgang met jongeren¹⁷⁰. Hierbij denken we voornamelijk aan CALog-personeel met een diploma pedagogie, psychologie, criminologie of maatschappelijk assistent. Aangezien we ervan uitgaan dat jongeren op een aangepast manier benaderd en behandeld moeten worden, pleiten we voor de noodzakelijkheid dat ook het voltallige operationeel personeel een degelijke opleiding op maat krijgt, dat mensen met kennis van zaken en inzicht in de leefwereld van jongeren worden geselecteerd.

Omdat we geen gegevens hebben over het totale aantal beambten met een vooropleiding in het korps, kunnen we dit cijfer niet vergelijken met het cijfer bij de gespecialiseerde diensten en personen. We vermoeden echter wel dat – juist omwille van het gespecialiseerde karakter van het werk – het percentage personeelsleden met een gespecialiseerde vooropleiding hoger ligt in de gespecialiseerde afdelingen dan in het totale korps. Om hierover uitsluitsel te krijgen kan enkel verdergaand onderzoek worden aanbevolen.

We vroegen de zones of hun personeelsleden beschikten over een opleiding gericht op jeugdwerking, waarbij we onder andere ‘politieassistent’ impliceerden. Deze mensen behoren tot het operationeel personeel, maar houden zich in essentie bezig met sociale politietaken. Ze hebben een sociale vooropleiding, gekoppeld aan een basispolitieopleiding en een gespecialiseerde opleiding tot politieassistent. De ministeriële omzendbrief GPI 19 somt voor de politieassistenten een heel arsenaal aan taken op ten opzichte van minderjarigen: problemen aangaande het gedrag van minderjarigen zoals schoolverzuim, POS, MOF en drugproblemen. Zij zijn ook belast met de problematiek van gezinsconflicten zoals kinderverwaarlozing en problemen tussen ouders en adolescenten. In functie daarvan doen ze onderzoek naar het leefmilieu van minderjarigen bij POS en bij onbuigzaamheid. Zij organiseren eveneens het sociaal werk en bouwen de sociale kaart uit, waardoor ze goede contacten onderhouden met welzijnsinstellingen, hulpverleningsorganisaties en in het bijzonder jeugdmagistraten en jeugdrechters¹⁷¹. Slechts achttien zones gaven aan één of meerdere politieassistenten in dergelijke diensten tewerk te stellen. We vermoeden echter dat dit cijfer hoger zou zijn mocht de vraag letterlijk gesteld zijn.

¹⁷⁰ Het gaat hier over 111,5/288,3 FTE. Dit komt overeen met 38,7%.

¹⁷¹ Ministeriële omzendbrief GPI 19 betreffende de functie, bevoegdheden en opdrachten van de politieassistenten, *B.S.*, 11 juni 2006.

Toch is het betreuenswaardig dat er binnen de politieorganisatie zelf geen specifieke opleiding tot jeugdagent bestaat. Een cursus jeugdwetgeving, de cursus audiovisueel verhoor, de opleiding tot MEGA-agent en politieassistent zijn mogelijkheden die wel intern voorhanden zijn. Het volgen van studiedagen extern de organisatie is een andere optie. We achten dit onvoldoende en te vrijblijvend en pleiten er dan ook voor dat een opleiding op maat wordt ontwikkeld.

4.5 Conclusie: uniformiteit binnen diversiteit

De analyse heeft duidelijk gemaakt dat er een immense diversiteit is. De ene dienst heet zus, de andere zo; de ene heeft een bescheiden personeelsbezetting, de andere is groter. Zij hebben al dan niet een eigen (anoniem) voertuig, oefenen hun taken uit in burgerkledij of in uniform. Bovendien mogen we niet vergeten dat er 28 zones zijn die geen onderscheid maken tussen jongeren en volwassenen en bijgevolg niet werden besproken.

Ondanks deze diversiteit kunnen we toch een aantal trends vaststellen, voornamelijk gelijkenissen tussen diensten die exclusief en diensten die onder andere met jeugdzaken zijn belast. Gezien zij beide gespecialiseerd zijn, viel te verwachten dat ze ruimtelijk afscheiden zouden zijn van de rest van het korps. De resultaten bevestigen dat dit bijna overal het geval is. Zij zijn ook op een andere manier ‘autonoom’ en afgescheiden: de meerderheid heeft immers een eigen (anoniem) voertuig én er wordt hoofdzakelijk in burgerkledij gewerkt. Interventie- en buurtinspecteurs oefenen daarentegen quasi altijd hun taken geüniformeerd uit. Het zijn voornamelijk de grotere zones die dergelijke diensten in het leven hebben geroepen, maar toch vertegenwoordigt het personeel maar een klein deel van het totale kader; uitzonderlijk telt een dienst meer dan zes personeelsleden. De specialisatie neemt – binnen het gehele korps gezien – dus een marginale plaats in. Beide soorten diensten worden voornamelijk bevolkt door inspecteurs en hoofdinspecteurs, waarvan slechts enkelen een sociale vooropleiding hebben genoten. Burgerpersoneel is eveneens weinig aanwezig, we verwachten nochtans dat met de tendens tot ‘meer blauw op straat’ de operationele mensen meer ingezet worden voor het ‘echte’ politiewerk. De ‘sociale’ taken kunnen dan hoofdzakelijk worden overgelaten aan CALog-personeel. Natuurlijk moet er ook operationele capaciteit in deze diensten aanwezig zijn om effectief te kunnen optreden ten opzichte van minderjarigen, maar zij zouden een bescheiden rol kunnen spelen.

Ook tussen gespecialiseerde diensten en personen die nog andere taken vervullen zijn er linken met betrekking tot het takenpakket. Deze opdrachten zijn voornamelijk sociaal van aard, zoals slachtofferbejegening, intrafamiliaal geweld, zeden en gezinsproblematiek.

Verschillende diensten hebben daarnaast nog een uitgebreide waaier aan andere opdrachten waarbij de link met het sociale en met minderjarigen vaak ver te zoeken is; hun takenpakket is ruimer dan dat van de gespecialiseerde personen. Deze personen hebben ook vaak recherche- en interventieopdrachten, juist omdat zij deel uitmaken van betreffende teams. Jeugd- en andere sociale dossiers brengen vermoedelijk te weinig werk voor een *full time* job mee.

De politiezones waar slechts één persoon al dan niet exclusief met een jeugdtaak is belast, worden meer geabsorbeerd in het lokale korps dan de gespecialiseerde diensten: zij hebben vaak wel een eigen werkruimte, maar over een voertuig beschikken zij zelden. Bovendien – en dit is in contrast met de gespecialiseerde diensten – werken zij hoofdzakelijk in uniform.

Hoofdstuk 5. Politie en jongeren: een beleid?

5.1 Inleiding

In hoofdstuk zes zullen we de resultaten van de gestructureerde interviews weergeven en hebben we aandacht voor de lokale beleidsvisies achter de verschillende organisatievormen. Deze visies ontstaan niet in een vacuüm, maar worden deels aangestuurd vanuit hogere beleidsniveaus. Om deze lokale visies beter te kaderen, staan we in dit hoofdstuk stil bij federale en politionele beleidsinstrumenten. Om efficiënt naar problemen toe te werken is er immers nood aan een beleidsmatige aanpak waar aandacht is voor probleemverkenning, analyse, doelstellingen, actieplannen en resultaten. Er moet met andere woorden gestructureerd en doelbewust worden gewerkt, wil men achteraf zicht hebben op de realisaties en wil men de actieplannen gericht bijsturen. Daarom bekijken we in de eerste plaats de beleidsplannen van de federale regering en de geformuleerde prioriteiten met betrekking tot minderjarigen. Vierjaarlijks stellen zowel de federale als de lokale politie hun nationaal respectievelijk zonaal veiligheidsplan voor, zich baserend op het federale veiligheidsplan om een coherent beleid te waarborgen. Bijgevolg hebben we eveneens aandacht voor deze politieplannen en hun prioriteiten gericht op minderjarigen.

Ook al zou een historisch overzicht van de beleidsevoluties met betrekking tot jeugd(criminaliteit) interessant zijn, het valt buiten de doelstelling van deze masterproef. Omdat het strafrechtelijk beleid pas recentelijk werd geëxpliciteerd, beperken we ons tot het laatste decennium bij deze bespreking. Ook al beslaat ons overzicht dergelijke korte periode, toch zijn we ervan overtuigd dat we aan de hand van de prioriteiten en aandachtspunten geformuleerd in deze beleidsinstrumenten kunnen aantonen dat de visie over jongeren en de criminele feiten die zij plegen, sterk is gewijzigd sinds het ontstaan van de jeugdbrigades. Minderjarige daders werden toen niet gepercipieerd als inherent slecht, maar als slachtoffer van een gebrekkige opvoeding.

5.2 Federale veiligheidsplannen

5.2.1 Federaal veiligheids- en detentieplan 1999-2003

Met het regeerakkoord 'De brug naar de 21ste eeuw' werd door de federale regering gekozen een veiligheidsplan op te stellen rond het concept integrale veiligheidszorg. De regie werd toevertrouwd aan minister van Justitie Marc Verwilghen, maar het plan werd gedragen door

de voltallige federale regering. Dit beleidsplan had de doelstelling alle vormen van criminaliteit te doen dalen en tegelijkertijd de ophelderinggraad te verhogen¹⁷². Voor het eerst werd een alomvattende beleidsmatige aanpak van de veiligheidsproblematiek vooropgesteld, rekening houdend met verschillende factoren die de veiligheid bedreigden of bevorderden. Hierbij ging men zich voornamelijk toespitsen op negen prioritaire delictsvormen¹⁷³ die integraal en geïntegreerd projectmatig zouden worden aangepakt. Omdat pas strafrechtelijk tegen deze fenomenen kon worden opgetreden nadat de politie de feiten heeft vastgesteld en onderzocht, kreeg ook een moderne, management- en bedrijfsgerichte politie een rol toebedeeld¹⁷⁴.

a. Prioriteiten met betrekking tot minderjarigen

Bij de prioriteit ‘gewelddelicten’ werden een aantal criminele fenomenen behandeld die betrekking hadden tot minderjarigen: straat- en jongerengeweld, hardekernjongeren en geweld in gezinnen. Aan de hand van projecten gericht op preventie, repressie en nazorg, poogde men deze delicten terug te schroeven. Een eerste preventieproject richtte zich op de hardekernjongeren die voor straat- en buurtgeweld zorgden. Door deze jongeren reeds vroeg op te vangen, probeert men te voorkomen dat ze een rekruteringsveld werden voor zwaardere vormen van georganiseerde criminaliteit. De lokale overheden moesten daartoe structurele alternatieven voorzien zodat deze jongeren zich positief konden ontwikkelen. Daaraan werd in de gevoelige wijken een verhoogd toezicht en verhoogde sociale (politie) controle gekoppeld. Een tweede preventieproject richtte zich op intrafamiliaal geweld van ouders ten opzichte van hun kinderen. Hier moest een continu en gestructureerd beleid worden gevoerd met zowel aandacht voor bestraffing van de dader, als begeleiding van het slachtoffer. Op repressief vlak werd aan de politie gevraagd om kort op de bal te spelen door normstellend op te treden bij deze gewelddelicten, daar waar het parket werd opgedragen snel te reageren met een streng handhavingsbeleid¹⁷⁵.

Onder de prioriteit ‘mensenhandel en –uitbuiting’ vielen feiten zoals kinderpornografie en seksueel misbruik waarvan minderjarigen slachtoffer werden. De nadruk werd hier gelegd op nazorg met oog voor de bescherming en opvang van de minder- en meerderjarige

¹⁷² FEDERALE REGERING, *Regeerakkoord ‘Een brug naar de 21ste eeuw’*, 7 juli 1999, 9-10.

¹⁷³ Het gaat over: 1. de gewelddelicten terugschroeven, 2. de georganiseerde misdaad in kaart brengen en bestrijden, 3. de witteboordencriminaliteit beter opsporen en doen dalen, 4. het bestrijden van mensenhandel en andere vormen van uitbuiting, 5. de seksuele misdrijven maximaal voorkomen, 6. de jeugddelinquentie bestrijden, 7. het hooliganisme indijken, 8. de drugsoverlast en –criminaliteit inperken, 9. de verkeersongevallen met persoonlijk letsel beperken: VERWILGHEN, M., *Federaal veiligheids- en detentieplan*, 1999, 9.

¹⁷⁴ *Ibid.*, 7-10.

¹⁷⁵ *Ibid.*, 55-63.

slachtoffers. Concrete projecten waarin de politie een rol kreeg toebedeeld, werden bij deze prioriteit niet geformuleerd. Ook ‘seksuele misdrijven’ waren prioritair, met bijzondere aandacht voor incest. Preventief werd er actie ondernomen om de weerbaarheid van potentiële minderjarige slachtoffers te verhogen. Bovendien werd ook een project toegespitst op jeugdige daders vooropgesteld met het oog op een vroegtijdige preventie van seksueel intimiderend en gewelddadig gedrag. Repressief kregen de feiten met minderjarige slachtoffers de meeste aandacht, waarbij blijvend moest worden geïnvesteerd in de verhoorexpertise¹⁷⁶.

De laatste prioriteit is de belangrijkste in het licht van deze scriptie: ‘delinquentie door probleemjongeren tot 25 jaar’. Vanuit de bekommernis geen stigma op dé jeugd te kleven, benadrukte de minister dat slechts een kleine minderheid van de jongeren zware veiligheids- of leefbaarheidproblemen opleverde. Hierdoor hoefden de acties zich enkel op deze beperkte groep te richten. Een eerste preventieproject behelsde het bewaken van een positief schoolklimaat. Scholen kenden immers steeds meer problemen zoals geweld, drugs, vermogensdelicten en overlast. Wanneer de politie hier zou tussenkomen, zouden zij op weerstand stuiten wegens het verstoren van dit leefklimaat. Daarom werd geopteerd om beroep te doen op bemiddelaars en slechts in laatste instantie de politie te contacteren. Een tweede project richtte zich op gespecialiseerde jeugdafdelingen bij de lokale politie. Na de verwaarlozing van deze diensten de laatste decennia moesten zij worden geherwaardeerd.

“Deze jeugdeenheden die zich het dichtst bij de jongeren en de probleebuurt bevinden, zullen zorgen voor een grotere aanspreekbaarheid, een grotere aanwezigheid, met verhoogde kansen op adequaat en tijdig optreden en op opheldering van misdrijven.”¹⁷⁷

Daarom zouden de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie de lokale overheden oproepen om dergelijke jeugdsecties in het leven te roepen waar zij nog niet bestonden. Slechts als ultieme opvangnet kon ook repressief worden gewerkt. In functie hiervan werd een nieuwe wet houdende antwoorden op de jeugddelinquentie vooropgesteld, samen met een verder doorgevoerde specialisatie voor de jeugdrechter en een snel justitieel optreden¹⁷⁸.

¹⁷⁶ *Ibid.*, 88-101.

¹⁷⁷ *Ibid.*, 105.

¹⁷⁸ *Ibid.*, 102-108.

b. Mogelijke verklaring voor de prioriteiten

Eind de jaren '90 vonden twee maatschappelijke gebeurtenissen plaats met betrekking tot minderjarigen die vermoedelijk een invloed hebben gehad bij de keuze van de prioriteiten binnen het federaal veiligheids- en detentieplan. In de zomer van 1996 kwamen de gruweldaden van Marc Dutroux aan het licht: minstens zes minderjarige meisjes werden ontvoerd, seksueel misbruikt en vervolgens vermoord¹⁷⁹. Deze zaak kreeg uitgebreide media-aandacht en de publieke verontwaardiging leidde tot de witte mars¹⁸⁰. De druk op de politici was na dit symbool van gemeenschappelijk protest te groot om onbeantwoord te blijven. We vermoeden dan ook dat deze feiten aan de basis liggen van de prioriteiten seksuele misdrijven, mensenhandel en -uitbuiting waarbij minderjarigen als kwetsbare slachtoffers worden gedefinieerd en beschermd.

Naast minderjarigen in een slachtofferrol, komen ook minderjarigen in een daderrol aan bod binnen het veiligheidsplan. Een mogelijke verklaring voor de prioriteiten straat- en jongerengeweld, hardekernjongeren en delinquentie van probleemjongeren vinden we bij de zaak Patrick Mombaerts: deze werd in november 1998 door een groep minderjarigen gedood. Een 13-jarige gooide de fatale ijzeren staaf¹⁸¹. De geviseerde minderjarigen in het veiligheidsplan worden benaderd als verantwoordelijke daders; een gebrekkige opvoeding wordt niet onmiddellijk gesignaleerd als onderliggende problematiek en interventiemogelijkheid. De vraag naar een herziening van het jeugdrecht en de herwaardering van de jeugdpolitie wordt met andere woorden niet geïnspireerd vanuit diezelfde preventieve visie die aan het ontstaan van het jeugdbeschermingsrecht en de jeugdbrigade voorafging.

5.2.2 Kadernota integrale veiligheid 2004-2007

In de navolgende legislatuur werd het federaal veiligheids- en detentieplan herzien. Onder de regie van de toenmalige ministers van Justitie Laurette Onkelinx en Binnenlandse Zaken Patrick Dewael kwam een nieuw veiligheidsplan tot stand dat de naam 'kadernota integrale veiligheid' meekreeg. Deze nota beoogde het integrale en geïntegreerde veiligheidsbeleid verder uit te bouwen door zich te richten op de aanpak van onveiligheid gerelateerd aan criminaliteit, overlast en verkeersveiligheid, zonder andere criminele fenomenen te

¹⁷⁹ NABER, C. en WILS, J., Afschuw en woede om dood Julie en Melissa, *De Standaard*, 19 augustus 1996.

¹⁸⁰ VANDERMEERSCH, P., Le monde entier wil een betere toekomst voor onze kinderen, *De Standaard*, 21 oktober 1996.

¹⁸¹ GOEMAN, T., Leuenaar zonder reden schedel ingeslagen door bende jongeren, *Gazet van Antwerpen*, 30 november 1998; BARBIEUX, B., Hoofd ingeslagen voor ogen van vriend, *Nieuwsblad, regio Brabant Leuven*, 30 november 1998; B.C.Z., Doders van Patrick Mombaerts vandaag voor de jeugdrechter, *De Standaard*, 7 december 2001.

verwaarlozen. Het doel was om de negen veiligheidsprioriteiten¹⁸² op een samenhangende en gestructureerde wijze naar voren te brengen door ook de coherentie van de gerechtelijke en politionele benaderingen van de betreffende fenomenen te bevorderen¹⁸³.

Onder de prioriteit ‘georganiseerde criminaliteit’ was er opnieuw aandacht voor mensenhandel en -smokkel. Waar het federaal veiligheids- en detentieplan nog specifiek aandacht had voor minderjarigen binnen deze problematiek, was dit niet langer het geval in de kadernota. Enkel de nood aan verbeterde opvang en begeleiding van niet-begeleide minderjarigen werd aangehaald¹⁸⁴. Een tweede en meteen ook laatste prioriteit waarbij politionele acties ten opzichte van minderjarigen werden beschreven, waren de zogenaamde ‘misdrijven tegen personen’. In het kader van de seksuele delinquentie moest bijzondere aandacht worden besteed aan een risicotaxatie voor jeugdige plegers. De eerstelijnsdiensten – waaronder de politie – moesten worden gesensibiliseerd opdat ze slachtoffers zouden kunnen identificeren en correct benaderen. Met betrekking tot kindermishandeling moesten deze diensten voldoende competentie verwerven om mishandeling te diagnosticeren, om de slachtoffers adequaat op te vangen en door te verwijzen. Ook intrafamiliaal geweld en parentale ontvoering waren fenomenen die moesten worden aangepakt, maar er werden geen concrete maatregelen met betrekking tot minderjarigen geformuleerd¹⁸⁵.

Een verklaring voor de afwezigheid van specifieke prioriteiten met betrekking tot jongeren zoeken we in het gebrek aan concrete gemediatiseerde feiten over jongeren als dader of slachtoffer in de periode voorafgaand aan de opstelling van de kadernota.

5.2.3 De federale veiligheidsplannen: een besluit

Wanneer we de prioriteiten van het federaal veiligheids- en detentieplan vergelijken met die van de kadernota integrale veiligheid, stellen we een tendens vast tot verminderde aandacht voor minderjarigen. De minderjarige als pleger van strafbare feiten is nagenoeg – met uitzondering van de jeugdige seksuele dader – verdwenen in de kadernota: er is geen prioritaire aandacht voor jeugddelinquentie, straat- en jongerengeweld en de hardkernjongeren. Het minderjarige slachtoffer komt wel nog aan bod, zij het dat er minder diep wordt op ingegaan bij de prioriteiten intrafamiliaal geweld, parentale ontvoering,

¹⁸² Als expliciete beleidsprioriteiten: 1. terrorisme, 2. een aantal vormen van georganiseerde criminaliteit, 3. grote sociale, economische en financiële fraude, 4. buurcriminaliteit, 5. verkeer, 6. overlast. Als niet expliciete beleidsprioriteiten: 7. misdrijven tegen personen, 8. misdrijven die de veiligheid van de voedselketen in gevaar brengen, 9. racisme en xenofobie: ONKELINX, L. en DEWAELE, P., *Kadernota integrale veiligheid*, 2004, 8.

¹⁸³ *Ibid.*, 4-7.

¹⁸⁴ *Ibid.*, 25-29.

¹⁸⁵ *Ibid.*, 68-72.

kindermishandeling, seksuele delinquentie, mensenhandel en -uitbuiting. Algemeen worden de doelgroepen in de kadernota ruimer geformuleerd zonder expliciet een onderscheid te maken tussen minder- en meerderjarigen. Bovendien opteerde men voor vage maatregelen ten koste van concrete projecten. Het is nog afwachten in welke mate en onder welke vorm de nieuwe regering Letorme I de kadernota zal bijsturen. Het regeerakkoord van 18 maart 2008 spreekt alleszins van een nieuwe kadernota integrale veiligheid, waarbij de regering naast de prioriteiten van het nationaal veiligheidsplan 2008-2011¹⁸⁶, aandacht zal hebben voor kleine criminaliteit en overlast¹⁸⁷.

5.3 Nationale veiligheidsplannen

Om ook de integrale en geïntegreerde politionele aanpak van de veiligheidsproblematiek te waarborgen, stellen de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken vierjaarlijks een nationaal veiligheidsplan (NVP) op voor de federale (en lokale) politie¹⁸⁸. Hierin wordt verduidelijkt welke de prioritaire opdrachten en doelstellingen zijn en hoe die zullen worden verwezenlijkt. Bij het opstellen van dit politieplan wordt rekening gehouden met de prioriteiten in het federale veiligheidsplan¹⁸⁹. NVP 2001 was een testplan, het werd gevolgd door dat van 2003-2004. Pas sinds 2004 worden deze plannen vierjaarlijks opgesteld. Naast prioritaire veiligheidsfenomenen zijn er ook prioriteiten met betrekking tot het intern functioneren van de politieorganisatie¹⁹⁰. Wij hebben enkel aandacht voor de veiligheidsproblemen waarvoor actieplannen en concrete doelstellingen worden uitgewerkt.

5.3.1 Nationaal veiligheidsplan 2001

De lokale en federale politie moesten soms gezamenlijk een bijdrage leveren in de aanpak van de prioritaire fenomenen uit het federaal veiligheids- en detentieplan. Omwille van de afstemming van deze acties bevatte het NVP ook opdrachten voor de lokale politiezones. Op basis van de omvang en ernst van de problematiek, het maatschappelijk belang en de verwachtingen van de overheid en burgers werden twee types prioriteiten geselecteerd: zeven voor de federale politie¹⁹¹ en zes voor de lokale¹⁹². Het is de lokale politie die binnen

¹⁸⁶ Zie *Infra*, 5.3 Nationale veiligheidsplannen.

¹⁸⁷ FEDERALE REGERING, Regeerakkoord gesloten door de onderhandelaars van CD&V, MR, PS, Open VLD en cdH, 18 maart 2008, 26-27.

¹⁸⁸ Art. 4 Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *B.S.*, 5 januari 1999.

¹⁸⁹ FEDERALE POLITIE, *Nationaal Veiligheidsplan 2003-2004*, 2003, 2-3.

¹⁹⁰ *Ibid.*, 15-16.

¹⁹¹ Het gaat over: 1. diefstal, afpersing gewapenderhand, 2. drugs georiënteerd naar invoer en handel, 3. mensenhandel en -smokkel, 4. witwassen in de context van de georganiseerde criminaliteit en het crimineel verworven patrimonium, 5.

haar zonale veiligheidsplannen 2003-2004 aandacht zal moeten besteden aan jeugdbendes, straatcriminaliteit en geweld in gezinnen. Daarom vinden we in het NVP geen actieplannen met betrekking tot minderjarigen terug. Deze lokale veiligheidsfenomenen zijn geïnspireerd op de prioriteit ‘gewelddelicten’ in het federale plan¹⁹³, die – zoals reeds aangegeven – ons inziens ontstaan zijn naar aanleiding van de zaken Dutroux en Mombaerts.

5.3.2 Nationaal veiligheidsplan 2003-2004

Bij de keuze van de elf prioritaire aandachtspunten baseerde men zich opnieuw op het federaal veiligheids- en detentieplan¹⁹⁴. Ondanks de grote overeenstemming tussen beide plannen qua prioriteiten, vinden we de hardkernjongeren, straat- en jongerengeweld, geweld in gezinnen, jeugdcriminaliteit en incest niet terug in het NVP. Dit plan formuleerde evenmin lokale prioriteiten zoals het NVP 2001 wel deed. Men stelde wel dat het federaal veiligheids- en detentieplan een aantal bijzondere veiligheidsproblemen kende die niet in het NVP werden opgenomen, maar die wel extra belangstelling verdienden – eventueel prioritaire – van de lokale politie. Ten eerste ging het over stads- en straatcriminaliteit in de grootsteden en minderjarigen in gevaar bij schoolverzuim of wanneer ze thuis aan hun lot worden overgelaten. Dit zijn dezelfde fenomenen die in het vorige NVP expliciet voor de lokale politie waren voorbehouden. Een tweede aandachtspunt was jeugdcriminaliteit: men moest aandacht besteden aan het verhogen van de objectieve en subjectieve pakkans om de jeugdige daders af te schrikken. Echter, politionele acties alleen werden ontoereikend bevonden, zij moesten worden aangevuld met sociale preventieprojecten¹⁹⁵.

5.3.3 Nationaal veiligheidsplan 2004-2007

Voor het bepalen van de negen prioritaire veiligheidsfenomenen¹⁹⁶ van het NVP 2004-2007 werd rekening gehouden met de kadernota integrale veiligheid. De kadernota bevatte geen concrete prioriteiten in verband met jongeren, dus is het niet verbazingwekkend dat we ook

corruptie, 6. verkeersongevallen met lichamelijk letsel, 7. hooliganisme: PONSAERS, P. en ENHUS, E., ‘1ste nationaal veiligheidsplan 2001 – Krachtlijnen’, bijlage bij *Het Politiejournaal*, 2000, afl. 20, 16.

¹⁹² Het gaat over: 1. diefstallen, 2. drugoverlast, 3. lokale verkeersproblemen en verkeersonveiligheid, 4. jeugdbendes en straatcriminaliteit, 5. seksueel misbruik en geweld in gezinnen, 6. inbreuken op het leefmilieu: *Ibid.*

¹⁹³ *Ibid.*, 15-16.

¹⁹⁴ Het gaat over: 1. verkeersonveiligheid, 2. illegale immigratie en mensensmokkel als deelfenomenen van de mensenhandel, 3. terrorisme, 4. diefstallen met wapen of met geweld, 5. zware (georganiseerde) diefstallen, woninginbraken en ramkraken, 6. aanslagen op de lichamelijke integriteit, 7. drugs, 8. voertuigdiefstal, 9. leefmilieu, 10. witwassen, 11. wapens: FEDERALE POLITIE, *Nationaal Veiligheidsplan 2003-2004*, 2003, 17.

¹⁹⁵ *Ibid.*, 19-20.

¹⁹⁶ Het gaat over: 1. verkeersveiligheid, 2. illegale immigratie en mensensmokkel, 3. mensenhandel, 4. terrorisme, 5. eigendomsdelicten, inzonderheid gepleegd door rondtrekkende dadergroepen, 6. drugs, 7. leefmilieu beperkt tot afvalfraude, 8. grote financiële en economische fraude, 9. wapenzwendel: FEDERALE POLITIE, *Nationaal veiligheidsplan 2004-2007*, 2004, 10.

in het NVP niets terugvinden. Daar waar de kadernota soms nog aandacht had voor jongeren als speciale categorie dader of slachtoffer, verdween dit onderscheid volledig in het politieplan.

5.3.4 Nationaal veiligheidsplan 2008-2011

a. Prioriteiten met betrekking tot minderjarigen

Ondanks het feit dat begin er 2008 nog geen nieuw federaal veiligheidsplan was opgesteld wegens de moeilijke regeringsonderhandelingen en de daarop volgende interim-regering Verhofstadt III, werd in februari 2008 het nieuwe NVP voorgesteld. Minister van Justitie Jo Vandeuren en minister van Binnenlandse Zaken Patrick Dewael stelden twaalf prioritaire veiligheidsfenomenen voorop die de komende vier jaar strategisch en projectmatig zullen worden aangepakt aan de hand van jaarlijkse actieplannen¹⁹⁷.

Naar aanleiding van de tendens dat meer minderjarige daders actief zijn en steeds op jongere leeftijd hun carrière starten, is een nieuwe prioriteit opgenomen: ‘de aanpak van criminaliteit gepleegd door jongeren tot 25 jaar en criminaliteit waarvan jongeren het slachtoffer worden’. Hierbij wordt een totaalaanpak vooropgesteld gericht op preventie, begeleiding, bestraffing en resocialisering. Het is de taak van de politie om consequent op te treden met als doel het criminele gedrag tot een einde te brengen. Voor de persistente jeugddelinquent wordt een specifiek repressieproject opgezet waarbij politie en parket uniform en systematisch de feiten zullen registreren om deze in kaart te brengen. Bij nieuwe feiten kunnen zij dan strafrechtelijk adequaat optreden¹⁹⁸. Hoewel in de naam van de prioriteit terug te vinden is dat ook jeugdige slachtoffers bijzondere aandacht verdienen, wordt hier verder in het plan niet op ingegaan.

Ten tweede heeft de ervaring van overlast een negatieve invloed op de veiligheidsgevoelens van de burgers, daarom zal de politie acties ondernemen op kwetsbare plaatsen zoals uitgaansbuurten, schoolomgevingen, stadscentra, winkels, horecazaken en het openbaar vervoer. Ook al worden binnen deze prioriteit minderjarigen niet expliciet vermeld, we veronderstellen toch dat zij worden geïmpliceerd. De opgesomde kwetsbare locaties zijn immers typische voorbeelden van plaatsen waar veel jongeren samenkomen.

¹⁹⁷ Het gaat over: 1. ernstige geweldsmisdrijven, 2. eigendomsdelicten, 3. ernstige economisch-financiële criminaliteit, 4. drugproductie, drughandel en druggerelateerde criminaliteit, 5. ernstige informaticacriminaliteit, 6. zware milieucriminaliteit, 7. intrafamiliaal geweld / partnergeweld, 8. terrorisme, 9. mensenhandel en –smokkel, 10. jongerencriminaliteit en criminaliteit waarvan jongeren slachtoffer zijn, 11. verkeersonveiligheid, 12. overlast en straatcriminaliteit: FEDERALE POLITIE, *Nationaal veiligheidsplan 2008-2011*, 2008, 7-8.

¹⁹⁸ *Ibid.*, 20.

b. Mogelijke verklaring voor de prioriteiten

In de jaren 2000 vonden een aantal opmerkelijk gewelddadige incidenten plaats waarbij jongeren slachtoffer werden van extreem geweld: Joe Van Holsbeeck¹⁹⁹, Bart Bonroy²⁰⁰ en Simon Wijffels²⁰¹. De daders van deze steekpartijen waren zelf ook minderjarig of jongvolwassen. In diezelfde dadercontext waren er eveneens berichten rond Björn Moons²⁰² en Hans Van Themsche²⁰³. We kunnen ons niet van de indruk ontdoen dat dergelijke feiten hun invloed hadden bij de keuze van de prioriteit waarbij jongeren tot 25 jaar als verantwoordelijke daders worden gepercipieerd en waarbij de slachtoffers vakkundig over het hoofd worden gezien.

5.3.5 De nationale veiligheidsplannen: een besluit

Wanneer we de prioriteiten van de nationale veiligheidsplannen vergelijken, zien we dat er niet altijd evenveel aandacht voor jongeren is. Een verklaring hiervoor is dat deze prioriteiten een weerspiegeling zijn van de geformuleerde aandachtspunten van de federale regering waarin we eenzelfde fluctuatie zagen, en die we verklaarden aan de hand van (het ontbreken van) gemediatiseerde zaken waarbij jongeren betrokken waren. Binnen de federale plannen stelden we vast dat er meer aandacht uitging naar de minderjarige als slachtoffer, dan als dader van criminele feiten. Met betrekking tot de politieplannen komen we evenwel tot een tegengestelde conclusie: meer aandacht voor daders dan voor slachtoffers. Sowieso is er binnen deze politieplannen algemeen meer interesse voor de criminele feiten zelf dan voor de slachtoffers ervan; het draait er immers om om de criminaliteit te doen dalen.

5.4 Zonale veiligheidsplannen

Ook elke lokale politiezone stelt een beleidsplan op, het zonaal veiligheidsplan (ZVP). De eerste plannen golden voor de periode 2003-2004, maar sinds 2005 worden deze eveneens vierjaarlijks opgesteld. Om de globale aanpak van de veiligheidsproblematiek opnieuw te waarborgen, houden zij voor de periode 2005-2008 zowel rekening met de kadernota

¹⁹⁹ Joe Van Holsbeeck (17 jaar) werd met een mes doodgestoken omdat hij zijn mp3-speler niet wou afgeven: K.U.M., Tiener vermoord voor mp3-speler in Brussel-Centraal, *De Standaard*, 14 april 2006.

²⁰⁰ Bart Bonroy (18 jaar) werd met een mes doodgestoken omdat hij geen sigaret wou geven: VANSEVER, H., Doodgestoken voor een sigaret, *De Standaard*, 4 februari 2007.

²⁰¹ Simon Wijffels (14 jaar) werd omwille van een vete met een mes gestoken: G.N., S.D.B. en F.V., Messteek beslecht vete, *De Standaard*, 4 september 2007.

²⁰² Hij vermoordde op 16-jarige leeftijd op 21 mei 2004 een jonge vrouw: VERHAEGE, T., "Liefde voor mijn kinderen houdt me recht", *De Standaard*, 10 februari 2007.

²⁰³ Hij vermoordde op 18-jarige leeftijd op 11 mei 2006 een jonge vrouw en een kleuter: H.R.T., M.E., D.H.H., Schutter zocht doelbewust vreemdelingen, *De Standaard*, 12 mei 2006.

integrale veiligheid als met het NVP 2004-2007²⁰⁴. In beide beleidsdocumenten vonden we echter weinig concrete zaken terug met betrekking tot minderjarigen. Gelukkig moeten niet alle prioriteiten uit deze plannen integraal worden overgenomen; het is aan de burgemeester en de Procureur des Konings om te bepalen welke items relevant zijn binnen de plaatselijke context. Daarenboven kunnen zij op basis van lokale problemen ook eigen prioriteiten formuleren²⁰⁵. Net zoals bij de federale en nationale plannen, worden ook in de zonale plannen de prioritaire opdrachten en doelstellingen voor vier jaar aangegeven, hoe deze zullen worden bereikt en welke capaciteit erop zal worden ingezet²⁰⁶. Volgend jaar worden nieuwe plannen opgesteld, deze zullen zich baseren op een nieuw federaal veiligheidsplan en het NVP 2008-2011. Het valt af te wachten in welke mate de lokale zones de prioriteit jeugd delinquentie zullen overnemen.

Aanpak	Totaal aantal zones	Jeugd in ZVP	% Jeugd in ZVP
Dienst exclusief	6	3	50
Dienst onder andere	57	11	19.3
Persoon exclusief	2	2	100
Persoon onder andere	12	3	25
Iedereen	28	5	17.8
Andere	4	0	0
Totaal	109	24	22

Tabel 5.1: Aantal zones die prioriteiten met betrekking tot jongeren vermelden ten opzichte van het totale aantal zones binnen de organisatievorm

Hieronder bespreken we de zonale veiligheidsplannen 2005-2008 van de Vlaamse zones betrokken in onze analyse op basis van de prioriteiten en aandachtspunten vermeld per zone op de informatiewebsite van de federale politie²⁰⁷. We schenken enkel aandacht aan specifieke prioriteiten waar jongeren de enige beoogde doelgroep zijn. De politiezones delen we opnieuw in per type organisatievorm en binnen elk type zullen we dieper ingaan op het ZVP van één van deze zones, om aan te geven hoe deze prioriteiten naar de praktijk worden vertaald. Tabel 5.1 geeft een algemeen overzicht. Hierin zien we dat iets meer dan 1/5 van de zones specifiek op het thema jongeren heeft gewerkt voor de voorbije periode. Dit is toch een relatief hoog percentage aangezien noch het federale, noch het nationale veiligheidsplan voor deze tijdsspanne minderjarigen als doelgroep had. De meeste van deze zones bevinden zich binnen de specialistische aanpak.

²⁰⁴ Art. M 1.1. interministeriële omzendbrief PLP 35 betreffende de procedure tot indiening van de zonale veiligheidsplannen en de goedkeuring ervan door de Ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie, *B.S.*, 2 juni 2004.

²⁰⁵ FEDERALE POLITIE, *Nationaal veiligheidsplan 2008-2011*, 2008, 8.

²⁰⁶ Art. 36 Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *B.S.*, 5 januari 1999.

²⁰⁷ InfoZone: een link tussen de Federale Politie en de Lokale Politie: www.info-zone.be [23 maart 2008].

5.4.1 Gespecialiseerde diensten exclusief met een jeugdtaak belast

Van de zes diensten die onder dit type vallen, hebben er drie in hun ZVP één of meerdere specifieke prioriteiten met betrekking tot minderjarigen opgenomen. Tabel 5.2 geeft aan dat Berlaar/Nijlen jeugd als prioriteit vermeldt voor 2005-2006 en als aandachtspunt voor 2007-2008, Antwerpen wenst zich gedurende de hele duur van het ZVP in te zetten voor de strijd tegen jongerencriminaliteit en -overlast. We zullen dieper ingaan op de prioriteit en het aandachtspunt van Mechelen.

Politiezone	Prioriteit	Aandachtspunt
Berlaar/Nijlen	Jeugd (2005-06)	Jeugd (2007-08)
Antwerpen	Jongerencriminaliteit en -overlast	
Mechelen	Druggebruik van minderjarigen en dealen van drugs aan scholen	Problematische opvoedingssituaties

Tabel 5.2 Prioriteiten en aandachtspunten van de lokale zones binnen het type organisatievorm 'een gespecialiseerde dienst exclusief met jeugddossiers'

Reeds in het eerste ZVP 2003-2004 van Mechelen werd naar minderjarigen gewerkt; de probleemjongeren in kaart brengen was een prioriteit en overlast door jongeren in de buurt van speelpleinen was een aandachtspunt²⁰⁸. Ook in het plan van 2005-2008 wordt bijzondere aandacht besteed aan minderjarigen. Met betrekking tot gebruik en dealen van drugs op school probeert de Mechelse politie het gebruik te ontraden, het reeds bestaande gebruik terug te dringen en de overlast die wordt veroorzaakt door de gebruikers in te perken. In functie hiervan worden een aantal initiatieven opgestart: de politionele deelname aan voorlichtingsvergaderingen, het toezicht op probleemplaatsen, het uitvoeren van ontmoedigende acties, het verzamelen van informatie in verband met gekende dadergroepen en kritieke plaatsen, het aanbieden van therapeutisch advies en de hercontactname met secundaire slachtoffers²⁰⁹.

De snelle detectie van problematische opvoedingssituaties is eveneens een aandachtspunt. Langdurige en complexe problemen die de ontplooiingskansen van minderjarigen ernstig in het gedrang brengen, vormen op termijn een voedingsbodem voor delinquent gedrag. Deze symptomen van familiale disfuncties moeten snel worden gedetecteerd opdat een vroege doorverwijzing en aangepaste hulpverlening de gerechtelijke afhandeling van deze dossiers kan voorkomen²¹⁰.

²⁰⁸ LOKALE POLITIE MECHELEN, *Zonaal Veiligheidsplan 2005-2008*, 2005, 20.

²⁰⁹ *Ibid.*, 42-43.

²¹⁰ *Ibid.*, 46-47.

5.4.2 Gespecialiseerde diensten onder andere met een jeugdtaak belast

Elf zones hebben in hun ZVP een prioriteit of aandachtspunt waarbij er specifiek aandacht is voor minderjarigen (tabel 5.3). Meer dan de helft van deze zones (6/11) heeft aandacht voor samenscholing van jongeren. We zullen deze prioriteit verder uitdiepen aan de hand van het plan van politiezone Gaoz²¹¹.

Politiezone	Prioriteit	Aandachtspunt
Aalst	Samenscholing van jongeren	
Beringen/Ham/Tessenderlo		Jeugd in het verkeer
Bornem/Puurs/Sint-Amands	Jeugdcriminaliteit	
As/Genk/Opglabbeek/Zutendaal	Samenscholing van jongeren	
Diepenbeek/Hasselt/Zonhoven	Samenscholing van jongeren	Jeugdrecreatie
Heist-op-den-Berg		Jeugdcriminaliteit
Kortrijk/Kuurne/Lendeledede		Samenscholing van jongeren
Lanaken		Jeugdcriminaliteit
Machelen/Vilvoorde	Samenscholing jongeren	
Oostende		Samenscholing jongeren
Baarle-Hertog/ Beersel/ Kasterlee/ Lille/ Oud- Turnhout/ Turnhout/ Vosselaar		Jeugdcriminaliteit

Tabel 5.3: Prioriteiten en aandachtspunten van de lokale zones binnen het type organisatievorm 'een gespecialiseerde dienst onder andere belast met jeugddossiers'

Net zoals Mechelen hadden ook zij in het vorige ZVP een prioriteit met betrekking tot minderjarigen: maatschappelijke overlast door rondhangende jongeren²¹². Dit project werd opnieuw opgenomen in het plan 2005-2008 wegens de sterke invloed op de leefbaarheid en het negatief effect ervan op veiligheidsgevoelens. In de zomermaanden slaan immers veel jeugdverenigingen hun tenten op in één van de deelgemeenten, hetgeen een belasting voor de buurtbewoners met zich meebrengt. Door samen met de partners de overlast van deze (rondhangende) jongeren te beheersen poogt men ook verschillende vormen van criminaliteit en het heersende onveiligheidsgevoel terug te dringen²¹³.

5.4.3 Gespecialiseerde personen exclusief met een jeugdtaak belast

Beide zones hebben jongeren als prioriteit in hun ZVP (tabel 5.4). Om zowel preventief als repressief op te treden tegen rondhangende jongeren heeft de politie van Houthalen/

²¹¹ As / Genk / Opglabbeek / Zutendaal.

²¹² LOKALE POLITIE GAOZ, *Zonaal Veiligheidsplan 2005-2008*, 2005, 11.

²¹³ *Ibid.*, 36-37.

Helchteren een aantal projecten ontwikkeld. Ten eerste is er het schooladoptieplan, waarbij inspecteurs lessen geven over vandalisme, discriminatie, etc. om kinderen van de lagere school normbesef bij te brengen. Ten tweede neemt de wijkdienst deel aan vergaderingen met buurtvaders om op basis van overleg en communicatie tot oplossingen voor problemen te komen. Tot slot zijn er verkeersklassen voor jongeren die een verkeersovertreding begingen, om hen verantwoordelijkheid voor hun gedrag te laten opnemen²¹⁴.

Politiezone	Prioriteit
Houthalen/Helchteren	Maatschappelijke overlast (o.a. rondhangende jongeren)
Willebroek	Jeugdwerking

Tabel 5.4: Prioriteiten van de lokale zones binnen het type organisatievorm ‘een gespecialiseerde persoon exclusief belast met jeugd dossiers’

5.4.4 Gespecialiseerde personen onder andere met een jeugdtaak belast

Drie van de twaalf zones onder dit type hebben van jongeren een prioriteit of aandachtspunt gemaakt. Na aandachtige analyse van het ZVP van politiezone Druivenstreek²¹⁵, vinden we echter niets met betrekking tot jeugdcriminaliteit terug. Maatschappelijke overlast wordt wel vermeld, met aandacht voor vandalisme of samenscholing van jongeren in de buurt van verzamelplaatsen zoals het zwembad, de sporthal of het cultureel centrum²¹⁶.

Politiezone	Prioriteit	Aandachtspunt
Hechtel-Eksel/Leopoldsburg/ Peer	Samenscholing van jongeren	
Deerlijk/Harelbeke		Samenscholing van jongeren
Hoeilaart /Overijse		Jeugdcriminaliteit

Tabel 5.5: Prioriteiten en aandachtspunten van de lokale zones binnen het type organisatievorm ‘een gespecialiseerde persoon onder andere belast met jeugd dossiers’

5.4.5 De generalistische organisatievorm

Het feit dat vijf generalistische zones ook prioriteiten formuleren met betrekking tot jongeren, illustreert dat een generalistische aanpak niet betekent dat geen aandacht aan jongeren wordt geschonken (tabel 5.6).

²¹⁴ LOKALE POLITIE HOUTHALEN/HELCHTEREN, *Tussentijdse evaluatie van het zonaal veiligheidsplan 2005-2008*: <http://www.houthalen-helchteren.be/Page.aspx?ID=1214> [23 maart 2008].

²¹⁵ Hoeilaart / Overijse.

²¹⁶ LOKALE POLITIE DRUIVENSTREEK, *Zonaal veiligheidsplan 2005-2008*, 2005, 18.

Politiezone	Prioriteit	Aandachtspunt
Aartselaar/Edegem/Hove/ Kontich/Lint	Overlast jongerenfuiven	
Bilzen/Hoeselt/Riemst	Samenscholing van jongeren	
Hamont-Achel/ Neerpelt/ Overpelt		Samenscholing van jongeren
Lier	Jeugdcriminaliteit (2005-07)	Jeugdcriminaliteit (2006- 08)
Alveringem/Lo-Reninge/ Veurne		Samenscholing van jongeren

Tabel 5.6: Prioriteiten en aandachtspunten van de lokale zones binnen de generalistische organisatievorm

We gaan dieper in op de prioriteit overlast bij jongerenfuiven van lokale politie Hekla²¹⁷. Met betrekking tot dit fenomeen worden vier projecten opgezet: een nauwe samenwerking met de jeugdconsulenten van de gemeente om afspraken te maken opdat de fuiven veilig kunnen verlopen. Ten tweede het opstellen van een ‘meldingsformulier fuiven’ door de organisator om de fuiven beter te kunnen opvolgen. De politie zal ten derde ook zichtbaar en aanspreekbaar aanwezig zijn op deze evenementen en tot slot zullen bij incidenten processen-verbaal worden gemaakt²¹⁸.

5.4.6 De zonale veiligheidsplannen: een besluit

Na vergelijking van de verschillende prioriteiten en aandachtspunten voor de periode 2005-2008, valt op dat meer dan de helft van de zones projectmatig werkt aan samenscholing en jongerenoverlast. Opvallend is dat dit fenomeen niet wordt vermeld bij de exclusieve jeugddiensten. Antwerpen vormt hierop een uitzondering, maar overlast wordt daar gekoppeld aan jeugdcriminaliteit. Mogelijk hebben deze zones voor meer structurele problemen gekozen omdat zij over de mogelijkheden beschikken om een aanpak op maat uit te werken met een team van specialisten. Bovendien stelden we reeds vast dat deze zones een hogere verstedelijkingsgraad kennen dan de zones in de andere types, waardoor zij vermoedelijk met een zwaardere jeugdproblematiek worden geconfronteerd, zoals criminaliteit of alarmerende opvoedingssituaties. Rondhangende jongeren zijn misschien minder prioritair dan deze problemen.

Dat 22% van de zones prioritair op jongeren werkt, is een positief resultaat. Des te meer omdat deze doelgroep noch in het NVP, noch in de kadernota werd geëxpliciteerd. Volledigheidshalve dienen we op te merken dat actieplannen naar minderjarigen toe ook

²¹⁷ Aartselaar / Edegem / Hove / Kontich / Lint.

²¹⁸ LOKALE POLITIE HEKLA, *Prioriteit 3: overlast bij jongerenfuiven*, <http://www.hekla.be/hekla/zvp/prioriteit3>. [23 maart 2008].

verborgen kunnen liggen onder andere prioriteiten, waardoor we nog een groter percentage kunnen verwachten²¹⁹.

5.5 Conclusie: een beetje beleid

Met het federaal veiligheids- en detentieplan werd de aanzet gegeven tot een beleidsmatige aanpak van criminaliteit en veiligheid. We bouwen langzaam aan een traditie om op diverse beleidsniveaus regelmatig te reflecteren over welke veiligheidsfenomenen prioritaire aandacht verdienen voor een afgebakende tijdsperiode. In de eerste plaats maakt de federale regering vierjaarlijks een veiligheidsplan op waarin een aantal prioriteiten worden opgenomen die integraal en geïntegreerd worden aangepakt. Om het globale karakter van de aanpak te waarborgen, houden de federale en lokale politie rekening met deze plannen bij hun nationaal respectievelijk zonaal veiligheidsplan.

Het federaal veiligheids- en detentieplan 1999-2003 besteedde binnen vier prioriteiten aandacht aan minderjarigen: geweldsdelicten, mensenhandel en -uitbuiting, seksuele misdrijven en delinquentie door probleemjongeren. Een mogelijke verklaring hiervoor vonden we in de media-aandacht en het navolgende publieke protest bij de zaken Dutroux en Mombaerts. De eerste twee nationale veiligheidsplannen, namelijk die van 2001 en 2003-2004, entten zich op dit federale beleidsplan voor het bepalen van de politionele prioriteiten. De veiligheidsfenomenen met betrekking tot minderjarigen uit het federale plan werden in geen van beide politieplannen opgenomen, met uitzondering van mensenhandel, maar daar verdwenen minderjarigen als specifieke doelgroep. Het was de lokale politie die jeugdbendes, straatcriminaliteit en seksueel misbruik diende op te nemen in haar ZVP omwille van het lokale karakter van deze fenomenen.

In de kadernota integrale veiligheid 2004-2007 die het vorige federale veiligheidsplan actualiseerde, werd slechts marginaal aandacht besteed aan minderjarigen bij de prioriteiten mensenhandel en misdrijven tegen personen. Het ontbreken van mediaberichtgeving over spraakmakende gebeurtenissen, wierpen we op als verklaring hiervoor. Dit had consequenties voor de politionele prioriteiten; in het NVP 2004-2007 waren minderjaren nagenoeg volledig verdwenen als specifieke doelgroep. Nochtans namen toch 24 lokale politiezones één of meerdere prioriteiten en/of aandachtspunten met betrekking tot jongeren op in hun ZVP 2005-2008. Dit is mogelijk aangezien daar beleidsvrije ruimte is en lokale

²¹⁹ Denk hierbij bijvoorbeeld aan intrafamiliaal geweld.

problemen dus een plaats kunnen krijgen. Het ging voornamelijk over rondhangende jongeren en jeugdcriminaliteit.

Met de aantrede van de regering Leterme I in maart 2008 is een nieuwe beleidsperiode aangebroken. Het regeerakkoord kondigde aan dat de kadernota integrale veiligheid opnieuw zal geactualiseerd worden. Reeds in februari 2008 werd het NVP 2008-2011 voorgesteld met daarin opnieuw een bijzondere aandacht voor minderjarigen: jongerencriminaliteit en criminaliteit waar jongeren slachtoffer van worden. Opnieuw kunnen spraakmakende gebeurtenissen zoals de moord op Joe Van Holsbeeck en de racistische moorden van Hans Van Temsche een mogelijk verklaring voor deze prioriteiten leveren. De media-aandacht bij deze zaken was enorm, net zoals de publieke verontwaardiging en vraag naar actie. Het is nog afwachten welke lokale zones deze prioriteit zullen overnemen in het ZVP 2009-2012, maar we verwachten alleszins dat door de federale stimulans het cijfer hoger zal liggen dan de huidige 24 zones.

De manier waarop deze prioriteiten waarschijnlijk worden gekozen, doet vermoeden dat zij dienen om de bevolking gerust te stellen en aan te geven dat er gewerkt zal worden om dergelijke gebeurtenissen in de toekomst te vermijden. De media stellen de politici immers onder dermate hoge druk dat deze niets anders kunnen dan snel reageren. Wegens de publieke verontwaardiging na feiten zoals de moord op Joe Van Holsbeeck, wordt een populistisch en incidenteel beleid quasi onafwendbaar, wil de regering haar politieke legitimiteit behouden. De politie – aangestuurd door de politiek – is genoodzaakt hierin mee te gaan en ook haar legitimiteit te waarborgen door tegemoet te komen aan de verwachtingen van de bevolking. Het is echter ten eerste de vraag in welke mate het vooropgestelde beleid doorstroomt naar de basis en een vertaling in de praktijk krijgt.

Het staat wel onlosmakelijk vast dat jonge daders niet meer onverantwoordelijk geacht worden; noch het publiek, noch de beleidsmakers en politie lijken hun criminele daden toe te schrijven aan een gebrekkige opvoeding die gecorrigeerd kan worden. Hiermee lijkt de preventieve beleidsvisie die aan de oprichting van de jeugdbrigade ten gronde lag, omgeslagen te zijn in een repressieve. Ook de preventieprojecten richten zich immers op verantwoordelijke daders. Het onschuldige kind is een duivelskind geworden. In tegenstelling tot de positieve en opvoedkundige visie, is de negatieve visie die zich focust op verantwoordelijke daders een eerste stap in het secundaire criminaliseringsproces.

Hoofdstuk 6. Beleidsvisies: specialisme versus generalisme?

6.1 Inleiding

We weten ondertussen hoe de zones zich organiseren, maar we hebben nog geen zicht op de beleidsvisies achter deze structuren. Omdat de politie niet in een vacuüm werkt en beleid ingebed is in de lokale context, schetsen we vooreerst een beeld van de plaatselijke jeugdproblematiek en het politionele antwoord daarop. Vervolgens stellen we de bestudeerde diensten, personen en zones voor. Pas dan hebben we voldoende randinformatie om over te gaan naar de bestaansreden en de onderliggende beleidsvisies van de bestudeerde diensten, personen en zones. In de laatste onderdelen gaan we dieper in op de aanpak van minderjarigen als dader, slachtoffer en in problematische opvoedingssituaties. We bekijken het verloop van de dossiers, de doelstelling van het tussenkomen en de mate waarin (intern) richtlijnen worden uitgevaardigd met betrekking tot deze materie.

6.2 Over welke zones praten we?

6.2.1 De plaatselijke jeugd(problemen)

Elke zone krijgt te kampen met haar portie kleine criminaliteit en overlast; een niet verwaarloosbaar deel daarvan wordt door minderjarigen veroorzaakt. De aanwezigheid van jeugdcriminaliteit en -overlast betekent echter niet dat er *a priori* sprake is van een structurele jeugdproblematiek. We maken een onderscheid tussen zones met en zones zonder problemen: in zes zones nemen deze fenomenen geen grote proporties aan en worden zij niet als problematisch ervaren. De andere vijf rapporteren een verhoogde aanwezigheid van deze verschijnselen en zwaardere feiten zoals geweld, drugsproblemen, inbraak, *steaming*, cyberpesten, etc. Eén zone heeft bovendien een gemeenschapsinstelling op haar grondgebied: het wegloopgedrag van deze jongeren bezorgt de politie extra onrustwekkende verdwijningen. Tijdens de zomermaanden ervaart één kustzone problemen omdat veel jongeren dan naar de kust afzakken en de typische delicten van grootsteden – zoals autodiefstal – met zich meebrengen.

De problematische zones onderscheiden zich op twee aspecten van de niet-problematische: zowel qua type verstedelijkingsgraad als type organisatievorm. Twee zones hebben een exclusieve jeugddienst (type 1 en 2), twee een dienst onder andere belast met jeugddossiers (type 2) en één zone heeft geen speciale afdeling (type 3). Echter, deze laatste rapporteert

enkel overlast en wegloupedrag van geplaatste minderjarigen als problematisch, wat qua ernst niet in de lijn ligt met de andere zones. Problemen doen zich dus grotendeels voor binnen een stedelijke context, mogelijk omdat er meer middelbare scholen en recreatiemogelijkheden zijn (bijvoorbeeld uitganggelegenheden, parken en bioscopen) waar ook jongeren van buiten de zone komen. De verhoogde aanwezigheid van minderjarigen resulteert in een verhoogd aantal problemen. We besloten eerder al tot een samenhang tussen het type organisatievorm en de verstedelijkingsgraad, en ook jeugdproblematiek kan hieraan toegevoegd worden²²⁰. Causale uitspraken zijn echter niet mogelijk op basis van deze studie; hiervoor is diepgaander onderzoek noodzakelijk. We vermoeden dat de verstedelijkingsgraad een invloed heeft op de aard en kwantiteit van de problemen, hetgeen op zijn beurt één van de motivaties kan zijn voor de oprichting van gespecialiseerde jeugdafdelingen.

Tot hiertoe hadden we het enkel over minderjarigen die zelf problemen veroorzaken. Het verengd maatschappelijk doemdenken over politie en jongeren is ook bij de politie zelf aanwezig²²¹: enkel de twee exclusieve jeugddiensten vermeldden problematische opvoedingssituaties als vorm van jeugdproblematiek, hoewel tijdens de gesprekken duidelijk werd dat ook andere zones frequent met dergelijke situaties te kampen krijgen.

De probleemjongeren vertonen in elke problematische zone min of meer dezelfde kenmerken. Deze omschrijving is niet te veralgemenen naar alle minderjarigen, maar geeft een beeld van de doorsnee jongeren waarmee de politie in contact komt. Veelal zijn het jongens uit het TSO, BSO of deeltijds onderwijs; meisjes veroorzaken in mindere mate problemen. Deze jongeren hebben dikwijls een zwakke sociale achtergrond: moeilijke thuissituatie, gebroken of nieuw samengesteld gezin, kansarmoede en weinig ondersteuning van thuis uit. Hier ligt een link met een POS, maar deze werd niet geëxpliciteerd. Deze jongeren hebben evenmin hobby's of interesses waardoor de vrije tijd niet structureel wordt ingevuld en zodoende besteed kan worden aan criminele feiten. Omdat in sommige zones een groot aandeel van de bevolking uit migranten bestaat, zijn ook veel allochtone jongeren betrokken bij problemen.

6.2.2 De politie reageert

De manier waarop de politie met deze problemen omgaat verschilt sterk van zone tot zone. Het zijn de grote zones – vaak met jeugdproblematiek en gespecialiseerde jeugddienst – die het meeste initiatief ondernemen. Bovendien werken in alle zones naast de gespecialiseerde

²²⁰ Zie *Supra*: 4.2.2 Spreiding in verstedelijkingsgraad.

²²¹ Zie *Supra*: 1.1 Inleiding.

dienst/persoon ook andere diensten op jeugddossiers, zoals de wijk- of interventieploeg. Het is dus niet persé de gespecialiseerde dienst of persoon die optreedt bij de hierboven beschreven jeugdproblematiek.

Zeven zones rapporteren een quasi gelijkaardig optreden tegen de rondhangcultuur: de probleemplaatsen worden in kaart gebracht, waarna een verhoogd toezicht en extra controles plaatsvinden. Het gaat voornamelijk over recreatieplaatsen, scholen en stations. Omdat overlast niet strafbaar is, kan de politie weinig anders doen dan jongeren ‘wegjagen’. De zone van een exclusieve jeugddienst heeft daarom samen met de gemeente een project ontwikkeld tegen jongerenoverlast, om tegemoet te komen aan het idee van straffeloosheid. De minderjarige krijgt een administratieve boete van 100 euro opgelegd, waaraan hij kan ontsnappen door met zijn ouders op gesprek te gaan bij de verantwoordelijke gemeente-ambtenaar²²². Tijdens dit gesprek gaat men op zoek naar achterliggende oorzaken van het problematisch gedrag. Om zowel de ouders als de minderjarige zelf te responsabiliseren wordt na afloop een contract opgesteld waarbij de jongere zich bijvoorbeeld verbindt tot een hobby te zoeken. Indien men dit contract naleeft, vervalt de boete. Diezelfde zone heeft eveneens een protocolakkoord uitgewerkt met het parket en de scholen. Indien zich overlastproblemen voordoen in de schoolomgeving gaat het wijkteam ter plaatse, maar zij dienen niet onmiddellijk een proces-verbaal op te stellen. In plaats daarvan wordt het parket informeel geïnformeerd. Het parket zal feedback geven aan de school: vroeger schakelden de scholen de politie in, maar nadien kregen zij geen informatie over de afloop omwille van het beroepsgeheim van de politie. Ook een andere – generalistische – zone werkt samen met de gemeentelijke jeugddienst om overlast structureel aan te pakken.

Twee zones vermelden een speciale aanpak van de spijbelproblematiek, naast het verhoogde toezicht tijdens de schooluren en de opvolging van gekende spijbeldossiers. Eén van hen heeft samen met het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) een spijbelplan uitgewerkt: wanneer scholen geconfronteerd worden met hardnekkige spijbelaars, worden zij in eerste instantie door het CLB aangepakt²²³. Slechts wanneer zij niet tot een oplossing komen, wordt de politie ingeschakeld om nogmaals te proberen het probleem met een gesprek op te lossen. Indien er geen verbetering komt, wordt toch een proces-verbaal opgesteld ten laste van de ouders. Binnen een andere zone organiseert de wijkdienst zo’n driemaal per jaar een week van het spijbelen²²⁴. Tijdens deze weken is er extra toezicht op minderjarigen buiten de schooluren.

²²² Dit is een soort gemeentelijke administratieve sanctie. Zij geldt ook voor minderjarigen die jongeren zijn dan 16 jaar.

²²³ Zone met een dienst exclusief belast met jeugddossiers.

²²⁴ Zone met een dienst onder andere belast met jeugddossiers.

6.2.3 De onderzochte diensten, personen en zones: even voorstellen

Om de bestudeerde diensten, personen en generalistische zones te contextualiseren, gaven we hierboven een beschrijving van hun zone. Om de aanpak en de beleidsvisies van deze diensten, personen en zones te vatten, dienen we hen eveneens inhoudelijk uit te diepen. Tabel 6.1 geeft een overzicht van een aantal kenmerken. Hierbij valt op dat de diensten/personen sterk van elkaar verschillen, zelfs wanneer zij onder dezelfde organisatievorm vallen.

Nr.	Organisatie	Wagen	Ruimte	Uniform	FTE	CALog	Organogram
1	Dienst excl.	Ja	Ja	Neen	11	-	Recherche
2	Dienst excl.	Neen	Ja	Neen	4.3	1	Recherche
3	Dienst o.a.	Ja	Ja	Neen	5.3	2	Nt-dringende operaties
4	Dienst o.a.	Neen	Neen	Ja	2	-	Preventie
5	Dienst o.a.	Ja	Ja	Neen	4.5	-	Recherche
6	Persoon excl.	Neen	Ja	Meestal	1	-	Onder commissaris
7	Persoon o.a.	Ja	Ja	Neen	1	-	Recherche
8	Persoon o.a.	Neen	Neen	Ja	1	-	Interventie
9	Andere	Neen	Neen	Ja	6	-	Interventie
10	Generalisme	-	-	-	-	-	-
11	Generalisme	-	-	-	-	-	-

Tabel 6.1 Kenmerken van de onderzochte zones

De twee exclusieve jeugddiensten zijn binnen hun zone niet de enige gespecialiseerde jeugdafdeling. In beide zones is er een team belast met minderjarige daders, een team belast met problematische opvoedingssituaties en zijn er andere recherche-*units* per delictstype waar ook minderjarigen worden aangepakt. Echter, die verschillende diensten werken vanuit een andere invalshoek. Dienst 1 bestond tot voor kort uit een sectie MOF en een sectie POS, recentelijk werden beide samengevoegd tot één dienst belast met MOF-dossiers, waarbij de POS-zaken werden afgestoten naar een andere dienst. Dienst 2 is enkel verantwoordelijk voor POS-dossiers, echtscheidingen, ontvoegding, adoptie en schoolverzuim. Het verschil in takenpakket tussen de twee diensten vindt zijn weerspiegeling in het personeel. Hoewel dienst 1 groter is dan dienst 2, is er geen burgerpersoneel tewerkgesteld. Bovendien hebben slechts twee politiemensen in dienst 1 een sociale opleiding, daar waar iedereen in dienst 2 sociaal geschoold is: twee maatschappelijk assistenten, twee criminologen en één socioloog. Dienst 1 doet dus voornamelijk het ‘echte’ politiewerk en wordt enkel bemand door mensen met politiebevoegdheid, dienst 2 doet meer sociaal werk en wordt bemand door politiemensen die sociaal geschoold zijn (ook politieassistenten) en burgerpersoneel.

Diensten onder andere belast met jeugd dossiers, verschillen eveneens van elkaar. Dienst 3 is verantwoordelijk voor jeugd, gezin, naturalisatie, adoptie en eerherstel. Twee personeelsleden hebben een burgerstatuut en daarboven hebben drie mensen een sociaal diploma: twee psychologen en één criminoloog. Dienst 4 is slechts een klein jaar operationeel, zij is nog op zoek naar een afgebakend takenpakket en de juiste werkwijze. Naast dossiers met betrekking tot minderjarigen is zij momenteel belast met preventieve taken en slachtofferbejegening. Dienst 5 is een dienst in transitie; zij evolueert van een dienst onder andere belast met jongeren naar een exclusieve jeugddienst. Zij streeft ernaar om een deel van het huidige takenpakket af te stoten, voornamelijk de taken ten opzichte van volwassenen zoals gezinsproblemen en verdwijningen. Uiteindelijk wenst zij enkel bevoegd te zijn voor MOF- en zware POS-zaken, minderjarigen als slachtoffer van zedenfeiten, mishandeling en verdwijningen van minderjarigen. Op deze manier leunt zij zowel inhoudelijk als organisatorisch sterk aan bij dienst 1.

Persoon 6 is belast met minderjarigen in probleemsituaties, spijbelen en jeugdige daders, maar heeft daartoe geen sociale opleiding genoten. Persoon 7 is bachelor in de toegepaste psychologie en werkt als onderzoeker aan zedenzaken, MOF- en POS-dossiers. Persoon 8 is lid van de interventieploeg, heeft een taakaccent jeugd en beschikt over een diploma criminologie. Dit taakaccent neemt slecht vier dagen werk per maand in beslag, waardoor deze persoon voornamelijk interventies doet. Zone 9 heeft een gespecialiseerde cel binnen de interventieploeg die bestaat uit zes manschappen. Deze cel werkt echter niet autonoom, maar zal wel specifieke acties ten opzichte van minderjarigen ondernemen, bijvoorbeeld een spijbelactie. Meestal zijn deze mensen gewone interventieagenten. In dit hoofdstuk wordt deze cel geïnterpreteerd als gespecialiseerde organisatievorm. Binnen de zones 10 en 11 ten slotte is er geen specialisatie aanwezig en werkt iedereen zijn eigen dossiers af.

6.3 De beleidsmatige fundamenteën: specialisme versus generalisme?

6.3.1 Specialisatie: een meerwaarde?

a. Gespecialiseerde diensten en personen

We onderscheiden drie clusters argumenten die aan de basis liggen van de oprichting van de gespecialiseerde dienst of creatie van de functie: praktische argumenten, argumenten in het kader van een efficiëntere werking en kwantitatieve argumenten. Tussen de verschillende types specialisme valt bovendien geen onderscheid op te tekenen.

Een eerste praktisch argument is de complexiteit van de jeugdwetgeving en de sociale kaart. Men kan niet verwachten dat elke politiebeambte thuis is in deze specifieke procedures. Bovendien hebben de jeugdagenten goede contacten met de hulpverleningsinstanties; men zit op dezelfde hoogte en dat verbetert de samenwerking. Jeugddossiers vragen ten tweede meer diepgang: diensten zoals de wijk, interventie of recherche hebben vaak onvoldoende tijd om ook oog te hebben voor die context. Ten derde is er in sommige gerechtelijke arrondissementen een verhoogde interesse vanuit het parket en een vraag naar contactpersonen jeugddossiers. Ook de omzendbrief PLP 41 heeft hiertoe bijgedragen.

Een tweede type argumenten kadert in een efficiëntere werking wanneer jeugdzaken door een gespecialiseerde dienst of persoon worden behandeld. Dit biedt de mogelijkheid sterker preventief te werken, normafwijkend gedrag te zien als signaal van dieperliggende sociale problemen en bijgevolg een hulpverleningscomponent toe te voegen aan het politiewerk. Bij een gespecialiseerde aanpak hebben zowel interne als externe partners één aanspreekpunt; scholen, ouders en hulpverleningsinstanties komen met hun vragen onmiddellijk bij de juiste personen terecht. Een derde argument voor de efficiënte werking is dat wanneer de jeugddossiers door dezelfde mensen worden behandeld, die mensen na verloop van tijd duidelijk zicht krijgen op de doelgroep. Jeugdagenten leren de jongeren kennen en omgekeerd, wat een drempelverlagend effect heeft en vertrouwen schept. Op die manier krijgen de politiebeambten ook zicht op de jongerencultuur en de fenomenen die daarin thuishoren; fenomenen die andere beambten veelal als deviant zouden beschouwen. Zij leren zo met jongeren omgaan en kunnen meer van hen gedaan krijgen.

Een laatste argument is van kwantitatieve aard: er zijn nu eenmaal meer sociale en criminele problemen met jongeren die een vroegtijdige en aangepaste reactie vereisen, zo stelt men. Deze argumentatie is echter geen vrijgeleide voor andere politiediensten om minderjarigen te verwaarlozen: iedereen moet gevoelig zijn voor de problematiek. De gespecialiseerde diensten/personen hebben te weinig slagkracht om alle jeugddossiers zelf af te handelen.

b. Generalistische zones

Zone 11 gaat grotendeels akkoord met bovenstaande argumentatie, maar omwille van onvoldoende capaciteit en een minimaal aantal problemen is het praktisch niet haalbaar om een gespecialiseerde functie op te richten. Ze hebben wel één recherche-inspecteur die uit interesse veel jeugddossiers naar zich toetrekt, waardoor – enkel voor zware feiten – er wel een soort van gespecialiseerde aanpak ontstaat binnen deze generalistische zone. Deze aanpak is organisatorisch evenwel niet verankerd. Zone 10 is in de eerste plaats te klein om

een gespecialiseerde aanpak in te bouwen, daarenboven is het evenmin noodzakelijk: het is beter dat de initiële vaststeller het dossier afwerkt, omdat die weet waarover het gaat. Iemand anders zou zich nog moeten inwerken, wat moeizamer gaat en meer tijd kost.

c. Beleidsmatige toekomstplannen

Binnen de zone van persoon 8 zal in het najaar een volwaardige dienst ‘jeugd en gezin’ worden uitgebouwd die waarschijnlijk uit twee personen zal bestaan. De motivatie hiervoor is dat momenteel sterk reactief en repressief naar jongeren wordt gewerkt: de kantschriften worden afgewerkt op vraag van het parket. De toekomstige dienst zal preventiever en proactiever kunnen werken.

6.3.2 Onderliggende beleidsvisies

a. Gespecialiseerde diensten en personen

In een zoektocht naar een beleidsvisie hoopt men een concrete, uitgeschreven missie en visie, helder geformuleerde waarden, normen, basishoudingen en doelstellingen te vinden. Echter, bij geen van de gespecialiseerde diensten en personen vinden we één van deze zaken terug. Eerder dan beleidsvisies zijn dit persoonlijke visies van de geïnterviewde personen die in overeenstemming zijn met de politiecultuur van de dienst of functie. Deze persoonlijke werkvisies zijn bij alle types gespecialiseerde organisatievormen grotendeels gelijkaardig: de diensten en personen getuigen van eenzelfde cultuur. Deze visie lijkt bovendien sterk op diegene van waaruit naar minderjarige daders wordt gewerkt²²⁵. Hiermee geeft men invulling aan het maatschappelijke doemdenken over politie en jongeren dat ook bij de politie zelf leeft: men richt zich op de jeugddelinquent.

Jongeren zijn anders dan volwassenen, je kan hen dan ook niet op dezelfde manier benaderen. Vanuit deze overtuiging worden zij binnen het jeugdrecht beschermd; deze beschermende visie krijgt bij de politie op basis van twee overwegingen een verlengstuk. Ten eerste omdat er voor minderjarigen een aangepaste wetgeving bestaat waar ook de politie zich dient aan te houden. Bijgevolg moeten ze tegemoet komen aan de filosofie van het jeugdrecht: minderjarigen worden niet bestraft, er zijn geen sancties en er bestaan andere modaliteiten voor de ‘strafuitvoering’. Ten tweede is men er over het algemeen ook van overtuigd dat beschermen beter is dan bestraffen. Minderjarigen in contact met de politie hebben immers een specifieke problematiek, zij zijn niet steeds zelf de oorzaak van hun

²²⁵ Zie *Infra*: 6.4.4 De doelstelling van het tussenkomen.

problemen en het is belangrijk dat voor die jongeren een oplossing wordt uitgewerkt. In functie daarvan dient bij minderjarigen de gehele context bestudeerd te worden. Bijgevolg kan men niet louter repressief en reactief optreden, maar moet de werkwijze eveneens preventief en proactief zijn. Er moeten mogelijkheden zijn tot vroegtijdig ingrijpen om dergelijk gedrag in de toekomst te vermijden en de minderjarige terug op het rechte pad te brengen. Bij meerderjarigen heeft de politie louter een taak tot opsporen en vaststellen, bij minderjarigen gaat het dus verder dan dat.

Dienst 2 was niet belast met MOF-dossiers en formuleert de onderliggende beleidsvisie dan ook niet in termen van een aangepaste benadering van minderjarige daders. Zij getuigt wel van een speciale aanpak van spijbel- en POS-dossiers die een tegengewicht biedt aan een politiecultuur waar *crime fighting* centraal staat en een sociale invulling van het politiewerk als minderwaardig wordt beschouwd.

b. Generalistische zones

De politiecultuur met betrekking tot jongeren van zone 11 ligt in de lijn van die van de gespecialiseerde diensten/personen. Ook zij formuleren de achterliggende werkvisie in termen van een andere benadering voor minderjarige daders omdat hun toekomstperspectieven gewaarborgd moeten blijven. Binnen zone 10 gaat men ervan uit dat minderjarigen niet anders benaderd moeten worden dan volwassenen, daarom is in deze zone organisatorisch geen jeugdspecialisatie ingebouwd.

6.3.3 Prioriteiten

Op het niveau van de gespecialiseerde diensten, personen en generalistische zones vinden we enkel indicaties van beleidsmatige schaarste, maar dit neemt niet weg dat het korps in zijn geheel wel beleidsmatig aangestuurd wordt²²⁶. Door aan de hand van een beleidscyclus vierjaarlijks prioriteiten te kiezen en een ZVP op te stellen wordt wel invulling gegeven aan een lokaal politiebeleid. In hoofdstuk vijf concludeerden we dat 22% van de onderzochte zones specifieke prioriteiten met betrekking tot minderjarigen heeft opgenomen in het ZVP 2005-2008²²⁷. Echter, toen hadden we geen oog voor minderjarigen die als specifieke doelgroep binnen andere prioriteiten werden vernoemd, waardoor we verwachtten dat dit percentage hoger zou liggen. Binnen dit onderdeel staan we zowel stil bij de specifieke jeugdrioriteiten als de verborgen prioriteiten.

²²⁶ Zie *Infra*.

²²⁷ Zie *Supra*: 5.4 Zonale veiligheidsplannen.

Type prioriteit	Jongeren ZVP	Overlast ZVP	Intern	Jongeren ZVP en intern	Geen
Aantal zones	3	3	1	1	3

Tabel 6.2: Overzicht van het type prioriteiten bij de onderzochte zones.

Tabel 6.2 geeft een overzicht van de soorten prioriteiten bij de onderzochte zones. Vier van hen hebben prioriteiten met betrekking tot minderjarigen in het huidige ZVP opgenomen²²⁸. In drie van deze zones zijn dit specifieke prioriteiten die reeds in hoofdstuk vijf werden besproken, de vierde zone heeft een verborgen prioriteit: jongeren tot 25 jaar als specifieke doelgroep binnen ‘diefstal met geweld en straatcriminaliteit’. Daarnaast werken drie zones op overlast waarbij minderjarigen niet als doelgroep geëxpliciteerd worden in het ZVP, maar in elke zone zijn ze wel de geviseerde bevolkingsgroep²²⁹. Nog eens twee zones hebben binnen de dienst of functie intern een prioriteit opgenomen die niet terug te vinden is in het ZVP: de uitbouw van goede contacten met scholen²³⁰. Binnen één van deze zones heeft ook de politiek een stem, daarom wordt in samenwerking met de stad aan enkele fenomenen met betrekking tot minderjarigen bijzondere aandacht gegeven. Tot slot zijn er drie zones die geen enkele prioriteit of aandachtspunt hebben, noch intern noch in het ZVP²³¹. Echter, twee van hen vermoeden dat jongeren of overlast door jongeren zal worden opgenomen in het ZVP 2009-2012. Het opstellen van prioriteiten getuigt van een beleidsmatige aanpak van de jeugdproblematiek binnen het korps, maar in de praktijk is dat niet steeds zichtbaar. Men is niet altijd even goed op de hoogte welke fenomenen prioritaire aandacht krijgen in het ZVP, waardoor het hele idee van prioriteitenstelling wordt ondermijnd: wat men niet weet, kan men niet doen. Slechts uitzonderlijk worden door de gespecialiseerde diensten en personen concrete actieplannen uitgewerkt om de aandachtspunten beleidsmatig aan te pakken.

Voor het opstellen van de prioriteiten laat men zich leiden door trends, problemen die zich voordoen, mediabelangstelling voor bepaalde fenomenen en het nationaal (politiek) beleid. Eén generalistische zone vraagt de bevolking naar ergernissen en poogt bij het opstellen van een nieuw plan rekening te houden met deze bekommernissen. In drie gespecialiseerde zones wordt ook aan de dienst of persoon gevraagd wat voor hen de prioriteiten zijn, op die manier hebben zij inspraak. Het blijft echter de zonale veiligheidsraad die de uiteindelijke beslissing neemt. Ook in één generalistische zone wordt het personeel gevraagd welke zaken nieuwe prioriteiten moeten zijn. In de andere zones is er geen enkele vorm van inspraak, zelfs niet informeel.

²²⁸ Zone van dienst 1, dienst 2, dienst 5 en persoon 6.

²²⁹ Zone van persoon 7, persoon 8 en zone 9.

²³⁰ Zone van dienst 2, dienst 4 en persoon 7.

²³¹ Zone van dienst 3, zone 10 en zone 11.

6.4 De omgang met minderjarige daders

6.4.1 Een nieuw jeugdossier

De inleiding van een nieuw jeugdossier verloopt in alle zones quasi gelijkaardig, daarom beginnen we met een algemeen beeld om later de specificiteiten in te vullen. Wanneer een minderjarige wordt betrap op het plegen van een strafbaar feit, komt de interventieploeg als eerste tussen. Zij verhoren de verdachte, de burgerlijke verantwoordelijken, eventuele slachtoffers en getuigen, waarna een aanvankelijk proces-verbaal wordt opgesteld. De minderjarige mag nadien beschikken, tenzij de ernst van de feiten vereist dat het jeugdparket telefonisch wordt gecontacteerd. Daar kan men beslissen tot een onmiddellijke voorleiding. De dader is echter niet altijd direct gekend; ernstige feiten van aanvankelijk onbekende (minderjarige) daders worden door de recherche onderzocht. Nadat het parket door de interventie of recherche op de hoogte is gebracht van de identiteit van de dader, kunnen door middel van kantschriften bijkomende onderzoeksopdrachten worden gevraagd aan de politie. Wanneer de gespecialiseerde dienst of persoon tussenkomt, is niet overal gelijk.

Omdat enkel dienst 1 met MOF-dossiers belast is, hebben we voor de exclusieve diensten slechts één *case*. Deze dienst kan eerstelijns worden aangestuurd naar aanleiding van problemen op school; bijvoorbeeld een leerkracht bedreigd door leerlingen. Zoals aangegeven in PLP 41 neemt de school contact op met het aanspreekpunt, die op zijn beurt de meest aangewezen dienst met het dossier belast²³². Dit kan de jeugdafdeling zijn. Deze jeugddienst wordt evenwel voornamelijk tweedelijns aangestuurd. In een eerste scenario maakt de interventieploeg een aanvankelijk dossier op dat soms heel complex is en verder onderzoek vereist. Daarom kan het intern worden doorgestuurd naar de jeugdafdeling. In een tweede scenario werkt de interventie het aanvankelijk dossier wel af en verzendt een proces-verbaal naar het jeugdparket. Indien men daar bijkomende onderzoeksdaden nodig acht, wordt een kantschrift verzonden naar de jeugdafdeling. Ook al is dienst 2 zelf niet met MOF-dossiers belast, toch kon zij ons wel een beeld schetsen van de werkwijze van de andere politionele jeugddienst. Ook daar komen jongeren slechts in tweede instantie terecht: op kantschrift of via interne doorverwijzing.

Ook de diensten die onder andere belast zijn met een jeugdtaak worden tweedelijns aangestuurd op kantschrift. Dienst 3 geeft de interventieploeg echter wel ondersteuning en advies, zonder zelf het dossier over te nemen. Het eerstelijns optreden en de interne doorverwijzing die aanwezig zijn bij de exclusieve diensten bestaan hier niet. Dienst 5 wordt

²³² PLP 41, zie *supra*: 1.2.2 Een aangepaste politionele benadering.

uitzonderlijk ook door de jeugdrechter zelf aangestuurd om een sociaal onderzoek te verrichten.

De gespecialiseerde personen komen evenmin in eerste instantie tussen: enkel bij interne doorverwijzing of op kantschrift. In de zones van persoon 6 en 7 kunnen de jongeren – bij relatief ernstige feiten – door de interventieagenten worden overgebracht naar het politiebureau waar de gespecialiseerde persoon het dossier overneemt. Wanneer deze mensen niet aanwezig zijn, zal een andere politiebeambte het aanvankelijke dossier afwerken. Dergelijke interne doorverwijzingen bestaan niet bij persoon 8.

Ook al heeft zone 9 een niet-afgescheiden – maar toch gespecialiseerde – cel, het zijn niet deze mensen die erop uit worden gestuurd bij een interventie waar jongeren bij betrokken zijn. Slechts bij kantschriften werken zij als jeugdagent. Ook bij de generalistische zones doet de interventieploeg de vaststellingen en werkt zij het aanvankelijk dossier af. Kantschriften komen opnieuw bij de initiële vaststeller terecht, tenzij de feiten dermate ernstig zijn dat een rechercheonderzoek nodig is. In zone 11 worden de rechedossiers van minderjarigen meestal wel gecentraliseerd bij één persoon, waardoor – zoals reeds aangehaald – er wel een soort van gespecialiseerde aanpak ontstaat binnen deze generalistische zone.

6.4.2 Het verdere verloop van de zaak

a. De criminele feiten zijn nog niet bekend bij het parket

Zowat in alle zones wordt de minderjarige in eerste instantie door de interventieploeg verhoord over de feiten en motieven, zonder aandacht te besteden aan het leefmilieu of de persoonlijkheid van de jongere. Zone 11 vormt hierop een uitzondering: daar weet elke interventieagent dat hij bij minderjarigen de thuissituatie dient te vermelden in het aanvankelijk proces-verbaal. Bij de anderen leeft de gedachte dat als het parket daar zicht op wil krijgen, zij zelf een moraliteitsonderzoek kan vragen. Wanneer de minderjarige echter intern wordt doorverwezen naar de gespecialiseerde personen – niet diensten – weerklinkt een ander verhaal²³³. Deze mensen hebben eveneens aandacht voor de context waarin ze mogelijke oorzaken van het problematisch gedrag zien: tijdens het verhoor komen zowel de feiten alsook de thuis- en schoolsituatie aan bod, er wordt ook met de ouders gesproken om te peilen naar het gedrag van de minderjarige op school en thuis. Op die manier krijgt het parket randinformatie zonder erom te vragen. In het arrondissement van persoon 7 bestaat

²³³ Dit zijn enkel de personen 6 en 7, in de zone van persoon 8 geldt immers geen interne doorverwijzing.

een inlichtingenblad jeugdbescherming waarop de politie kan aangeven naar welke school de jongere gaat, in welke gezondheidstoestand hij verkeert, hoe zijn karakter is, hoe de omgang met de ouders verloopt, etc. De mogelijkheid om op deze fiche zelf een suggestie tot maatregel te doen, wordt bijzonder positief ervaren.

Aangezien het parket bij interne doorverwijzing nog niet op de hoogte is van de feiten, is de gespecialiseerde dienst of persoon verantwoordelijk voor het verdere verloop door eventueel discretionair op te treden. Ondanks veelvuldige aanwezigheid in de literatuur, stelt men dat er geen sprake is van politiesept bij jeugdzaken²³⁴. Politie is gebonden aan een meldingsplicht, enkel het parket is bevoegd om verdere beslissingen te nemen.

b. De feiten zijn reeds bekend bij het parket

Het jeugdossier komt echter voornamelijk bij de dienst of persoon terecht via tussenkomst van het parket, via kantschriften. Deze bevatten duidelijk omschreven opdrachten. Enkele voorbeelden zijn een moraliteitsonderzoek, een bijkomend verhoor, een confrontatie, een voorleiding of een formele waarschuwing voor de minderjarigen. De Procureur des Konings kan de politie vragen een beeld te schetsen van de minderjarige en zijn milieu om een geïnformeerde beslissing over het vervolg van de zaak te nemen. Bij dergelijk moraliteitsonderzoek wordt op huisbezoek gegaan om zicht te krijgen op de ouder-kind relatie, de gezinssamenstelling, de financiële en materiële thuistoestand, de houding van de minderjarige en zijn ouders ten opzichte van de feiten, schoolervaringen, hulpverlenende diensten die aan huis komen, etc. De school en eventuele welzijnsinstellingen worden eveneens gecontacteerd om een beeld te schetsen over de jongere en zijn gezin. Afhankelijk van de ernst van de feiten worden deze aspecten diepgaander onderzocht. Ook een bijkomend verhoor blijkt soms nodig, dit kan zowel bij de minderjarige thuis als op het politiebureau plaatsvinden. De gespecialiseerde personen rapporteren sneller op huisbezoek te gaan dan de diensten, zodat men ook bij een verhoor zicht krijgt op het leefmilieu.

In zone 10 voert de initiële vaststeller zijn eigen kantschriften uit. Wanneer het echter een moraliteitsonderzoek betreft, gaat de slachtofferbejegenaar soms mee op huisbezoek omdat men van oordeel is dat deze persoon meer thuis is in sociale zaken. De slachtofferbejegenaar kan ook alleen gaan, waarna het verslag van het bezoek wordt toegevoegd aan het proces-verbaal als bijlage. Ook binnen zone 11 komen de kantschriften bij de initiële vaststeller

²³⁴ PARKER, A.L., MOHR, P.B. en WILSON, C., *l.c.*, 9; JUNGER-TAS, J., 'Taak en functie van de jeugdpolitie.', *l.c.*, 174.

terug, behalve moraliteitsonderzoeken: deze worden door die ene recherche-inspecteur uitgevoerd.

Op die manier werkt de politie heel sterk reactief en op uitdrukkelijk aansturen van het parket. Daarom is er evenmin sprake van een discretionair optreden: de feiten zijn immers al gekend. Om een duidelijk zicht te krijgen op bestaan van het politiesept in jeugddossiers, zou het aangewezen zijn de interventieploegen van naderbij te bestuderen.

6.4.3 Informatie na afloop

Tijdens het politieel onderzoek kan het parket de jeugdrechter reeds vorderen. Die kan de minderjarige een voorlopige maatregel opleggen. Na de voorlopige fase dient de Procureur des Konings te beslissen om ofwel de zaak (voorwaardelijk) te seponeren ofwel de minderjarige ten gronde te vervolgen²³⁵. Indien de jeugdrechter wordt gevorderd, kan deze de minderjarige buiten vervolging stellen of een maatregel ten gronde opleggen. Ook al spreken we van de strafrechtsbedeling als geheel, in de praktijk bestaat zij eerder uit losse schakels. Het werk van de (jeugd)politie is immers het vertrekpunt, maar toch wordt door de andere actoren zelden teruggekoppeld naar die basis. Niemand wordt door het parket spontaan ingelicht over de beslissing tot seponeren of vervolgen, tenzij de politie belast is met de voorleiding van de minderjarige voor de jeugdrechter. De politie kan wel zelf naar het parket bellen om te informeren, meestal krijgt ze dan wel feedback.

Eén dienst en één persoon – uit hetzelfde gerechtelijk arrondissement – krijgen na de uitspraak van de jeugdrechter een afschrift van de gerechtelijke beslissing dat nadien bij het dossier wordt gevoegd. Daarnaast is er nog één dienst die meestal op de hoogte is van de uitkomst, omdat de jeugdmagistraat of -rechter hen vraagt een maatregel voor te stellen. Met dit advies wordt dan ook rekening gehouden. De andere diensten en personen krijgen nooit feedback met de bedoeling hen te laten weten waartoe hun werk leidde. Zij zijn bijvoorbeeld wel op de hoogte wanneer ze belast zijn met de voorleiding; het resultaat is dan onmiddellijk gekend. Ook als zij betrokken zijn bij de uitvoering van de opgelegde maatregel, zijn ze op de hoogte van het vonnis: bijvoorbeeld een overbrenging naar een instelling of huisarrest. Tot slot kan de geïnteresseerde beambte ook spontaan contact opnemen met de consulent die door de jeugdrechtbank is aangesteld.

²³⁵ De Procureur des Konings kan zelfs beslissen de zaak te seponeren indien reeds een voorlopige maatregel was opgelegd. Als de maatregelen in de voorlopige fase immers het beoogde doel bereiken, is de minderjarige geholpen en dat is alles wat telt. Met een voorwaardelijk sepot kan de Procureur het sepot verbinden aan voorwaarden zoals herstelbemiddeling, een dienstverlening of het volgen van een vorming. Bovendien kan je als slachtoffer geen klacht met burgerlijke partijstelling indienen bij de onderzoeksrechter of de minderjarige rechtstreeks dagvaarden voor de jeugdrechtbank: enkel het parket beslist over de vordering: DE SMET, B., *o.c.*, 185-206.

Dergelijke informatie wordt zowel door de gespecialiseerde diensten en personen als de generalistisch zones op prijs gesteld. Het zou wenselijk zijn om systematisch feedback te voorzien, ook al beseft men dat dit een zware administratieve last met zich meebrengt. Wanneer de politie op de hoogte is van diverse beslissingen, kan zij ten eerste het slachtoffer informeren. Ten tweede is het voor de politiebeambten persoonlijk van belang te weten waartoe hun werk heeft geleid en erkenning te krijgen voor de tijd en moeite besteed aan het dossier. Bovendien doet men soms voorstellen tot maatregelen in een proces-verbaal, maar heeft men geen idee of deze al dan niet worden gevolgd.

“Soms is dat wel confronterend als je dan eens naar een opleiding gaat en als de lesgever zegt dat 70% van de jeugd dossiers geseponneerd wordt. Dan heb je wel van ‘waar zijn we mee bezig’.” (Persoon onder andere belast met jeugd dossiers)

De afwezigheid van feedback is een gebrek aan beleidsmatige input om de aanpak van dergelijke fenomenen bij te sturen. Dit gegeven is eveneens een eerste indicatie van de beleidsmatige schaarste, zowel bij de gespecialiseerde diensten en personen als bij de generalistische zones.

6.4.4 De doelstelling van het tussenkomen

a. Theoretisch: helpen

De doelstelling van de strafrechtsbedeling is de minderjarige te beschermen en terug op het rechte spoor te helpen. Deze ingesteldheid vinden we ook terug bij de politie: zowel bij de gespecialiseerde diensten en personen als bij de generalistische zones. Zij streven ernaar om de minderjarige te doen nadenken over zijn/haar gedrag, probleeminzicht bij te brengen en recidive te voorkomen. Hierbij proberen ze de jongere te overtuigen zijn/haar leven over een andere boeg te gooien: ze krijgen een tweede kans. Dergelijke belerende, opvoedende en preventieve aanpak is niet aanwezig bij meerderjarige daders.

De generalistische zones rapporteren minder uitgesproken doelstellingen. Ze houden het voornamelijk bij *“voorkomen dat het niet opnieuw gebeurt”* en *“de jongere een lesje leren en op de vingers tikken”*. Binnen de categorie ‘andere’ is er nog minder aandacht voor de persoon van de dader: men stelt dat misdrijven opsporen en vaststellen het enige politionele doel is.

b. Praktisch: helpen, maar ook...

Deze hulpverlenende finaliteit moet evenwel worden genuanceerd gezien de doelstellingen niet zo eenduidig zijn. Voornamelijk de diensten en personen die deel uitmaken van de gerechtelijke zuil koppelen aan deze preventieve component eveneens een repressieve. Ten eerste is de politie sterk geïnteresseerd in feiten, minder in de persoon van de dader: ze willen de waarheid achterhalen om tegemoet te komen aan het slachtoffer. Ten tweede is één van hun belangrijkste taken de stad veilig te houden, criminelen te vatten en voor het gerecht te brengen. Ook minderjarigen. Bij dienst 1 zijn er twee soorten beampten, ze werken vanuit een andere achtergrond met andere doelstellingen. Deze verschillen zijn terug te leiden tot de twee secties – MOF en POS – waaruit de dienst tot voor kort bestond. De ene beampte wil de jongere helpen, de andere wil dat die wordt gestraft.

Bij diensten en personen die naast jeugd nog andere sociale taken vervullen, weerklinkt dit repressief geluid minder sterk²³⁶. Dienst 3 en 5 gaan preventief zelfs verder door de minderjarige in contact te brengen met andere hulpverleningsinstanties, zodat men bijvoorbeeld via therapie een agressieprobleem kan controleren.

c. Recidiverende minderjarigen

Er is een duidelijk verschil in doelstelling bij jongeren die voor eenmalige feiten met de politie in aanraking komen en hardkernjongeren. De wet op de jeugdbescherming geldt voor beiden: recidivisten dienen ook beschermend en hulpverlenend benaderd te worden. In de praktijk wordt deze opvoedkundige doelstelling evenwel min of meer achterwege gelaten. Wanneer het de politie duidelijk wordt dat de vorige tussenkomsten geen effect sorteerden, is het moeilijk diezelfde positieve ingesteldheid te behouden. De meesten proberen op een of andere manier sneller een voorleiding los te krijgen en hopen op een strengere maatregel. Recidiverende jongeren kennen het systeem immers, ze kennen de zwakke plek van de jeugdrechter en bespotten de politie. Dergelijk gedrag leidt tot politionele frustraties, waarna het nog moeilijker wordt diezelfde minderjarige de volgende keer ook positief te benaderen. Persoon 6 tracht de hoop echter niet te verliezen door te proberen minderjarigen – zeker wanneer ze de leeftijd van 18 jaar naderen – elke keer opnieuw duidelijk te maken dat het menens wordt wanneer het jeugdrecht hen niet meer beschermt en dat ze nog een laatste kans hebben om hun leven te beteren.

²³⁶ We doelen hier op dienst 3, 4 en 5, evenals persoon 7. Dienst 5 en persoon 7 maken deel uit van de gerechtelijke zuil, waarbij we eerder besloten tot een repressief geluid. Deze repressieve component is bij hen zeker sterker aanwezig dan bij de diensten/personen die geen deel uitmaken van de recherche. Toch wordt deze component bij hen meer aangevuld met een hulpverleningsgerichte aanpak dan bij andere gerechtelijke diensten die louter jeugddossiers hebben.

“Bij die jongeren heb je meer het gevoel ‘die moeten eindelijk eens hun les leren en die moeten eens gestraft worden’. (...) Dan kan je maar wachten tot ze 18 worden en zo dom zijn dat ze eens iets mis doen. Hier heb je de moed niet meer om ze nog mee te krijgen.”

(Persoon onder andere belast met jeugddossiers)

“Dus als politie is dat dan dweilen met de kraan open. Je pakt ze dan weer op, je verhoort ze dan weer. Ze krijgen dan een straf, voorbeeld een maand of twee naar Everberg, maar daarna komen ze weer vrij en begint het allemaal opnieuw.”

(Dienst exclusief belast met jeugddossiers)

6.4.5 Richtlijnen met betrekking tot de omgang met minderjarige daders

a. Extern het lokale korps aangestuurd

Een aantal bronnen bevatten gedragsmatige of procedurele richtlijnen voor de omgang met daders in het algemeen. Voorschriften toegespitst op minderjarige daders zijn eerder schaars. In de eerste plaats dient de deontologische code toegepast te worden op minderjarigen: beampten onthouden zich van elke vorm van discriminatie of partijdigheid omwille van leeftijd²³⁷. De wet op het politieambt, het strafwetboek en de wet op de jeugdbescherming bevatten eveneens een aantal procedures die voor iedereen gelden.

Daarnaast zijn er algemene richtlijnen met betrekking tot verhoor, de vrijheidsberoving, de afname van foto's en vingerafdrukken, etc. Zo wordt aangeraden het verhoor goed voor te bereiden en te organiseren op het politiebureau in een aangepast lokaal. Bovendien mag de minderjarige niet te laat op de avond en niet te lang ondervraagd worden en dient bijzondere aandacht besteed te worden aan zijn intellectuele ontwikkelingsniveau. Aanwezigheid van de ouders is niet aan te raden omwille van de potentiële beïnvloeding; zij worden wel onmiddellijk op de hoogte gebracht. Met betrekking tot vrijheidsberoving wordt wettelijk geen onderscheid gemaakt tussen minder- en meerderjarigen. In de praktijk zal de gearresteerde minderjarige wel anders worden benaderd: de overbrenging gebeurt indien mogelijk in een anoniem voertuig en het gebruik van handboeien wordt zoveel mogelijk vermeden. Conform de richtlijnen van het centraal signalementenblad kunnen geen foto's en vingerafdrukken worden genomen zonder toestemming van de Procureur indien de minderjarige jonger is dan 14 jaar²³⁸.

²³⁷ FEDERALE POLITIE, *Deontologische code van de politiediensten*, Directie interne relaties, dienst interne communicatie, Brussel, 2006.

²³⁸ D'HAESE, W., *o.c.*, 174-179.

“Dus in principe enkel boeien als het strikt noodzakelijk is, je moet er een wettelijke reden voor hebben. (...) Een verdachte is een verdachte, met een minderjarige moet je wel iets voorzichtiger tewerk gaan. Maar als de omstandigheden het rechtvaardigen, gaat die dezelfde aanpak krijgen.”

(Generalistische zone)

Op het beleidsniveau van het gerechtelijk arrondissement worden door de Procureur des Konings specifieke richtlijnen voor minderjarigen uitgevaardigd, bijvoorbeeld het protocolakkoord tussen politie, parket en scholen met betrekking tot schooloverlast bij één van de exclusieve jeugddiensten. Ook tijdens het arrondissementeel rechercheoverleg kunnen afspraken en richtlijnen worden gemaakt.

b. Intern het lokale korps aangestuurd

Slechts twee gespecialiseerde jeugddiensten rapporteren bijkomend interne richtlijnen. In dienst 1 bestaan uitgeschreven richtlijnen over de inhoud van processen-verbaal naar aanleiding van kantschriften. Dienst 4 heeft naar aanleiding van haar ontstaan een korpsnota opgesteld met betrekking tot de afhandeling van jeugdzaken: hierin wordt aangegeven wat de initiële vaststeller dient te doen en wanneer het dossier bij de gespecialiseerde dienst terechtkomt.

Bij de andere diensten, personen en generalistische zones zijn geen formele richtlijnen aanwezig. Daar getuigt men van een politiecultuur waarbij men bij minderjarigen sowieso verder kijkt dan de feiten en voldoende aandacht besteedt aan de persoon van de dader. Mensen die dergelijke functies uitoefenen zijn in de eerste plaats sterk geïnteresseerd in de materie, hebben een uitgebreide kennis van de sociale kaart en beschikken over een ruime en sociaalgerichte ingesteldheid. Op die manier is de benadering van minderjarige daders niet uniform, maar sterk afhankelijk van de persoonlijkheid, visie en ingesteldheid van de beampte. Dit gegeven is meteen een twee indicatie van de beleidsmatige schaarste.

“Als het heel jonge daders zijn, gaan we rapper zeggen ‘we zetten ze in de wachtzaal’ in plaats van in de cel. Dat is niet neergeschreven, dat is gezond verstand.”

(Persoon onder andere belast met jeugddossiers)

6.4.6 Minderjarige daders: een besluit

De eerste wet op de kindbescherming richtte voor minderjarigen een apart rechtssysteem op omdat zij niet verantwoordelijk werden geacht voor hun daden. Echter, geen enkele

dienst, persoon of generalistische zone lijkt te twijfelen aan de verantwoordelijkheid van minderjarige daders. De discussie binnen het jeugdrecht tussen verantwoordelijkheid en onverantwoordelijkheid vinden we dus niet uitgesproken terug in het politiemilieu.

Ook al worden jongeren even verantwoordelijk geacht voor hun daden als volwassenen, toch dienen ze anders benaderd te worden. Deze visie uit zich in een positieve en preventieve aanpak: minderjarigen krijgen een tweede kans omdat men gelooft dat zij door probleeminzicht opnieuw voor het rechte pad zullen kiezen. Meer dan de feiten zelf, staan de persoon van de dader en de context centraal. Om hieraan invulling te geven is het echter niet noodzakelijk een gespecialiseerde aanpak van jeugd-dossiers organisatorisch in te bouwen: ook de generalistische zones delen – zij het minder uitgesproken – deze visie. Deze mildheid leidt echter niet tot informeel politieoptreden; het is aan het parket om te beslissen om het dossier officieel te seponeren. De gerechtelijke diensten en personen vullen deze preventieve visie aan met een repressievere component gericht op bestraffing van de dader en bescherming van de samenleving. Hier vinden we de discussie tussen beschermend en bestraffend optreden wel terug²³⁹, maar we kunnen geen onderscheid optekenen tussen de specialistische diensten en personen enerzijds en de generalistische zones anderzijds. Deze discussie is bovendien enkel van toepassing voor *first offenders* en lichte feiten. Bij recidivisten en zware feiten verdwijnt de preventieve aanpak nagenoeg. Hierdoor komen we tot slot bij het hybride model: de preventieve dan wel repressieve visie is voornamelijk afhankelijk van de ernst van de feiten en het crimineel verleden van de minderjarige.

Deze visie is echter opnieuw geen beleidsvisie: zij wordt personeelsleden niet meegegeven, is niet neergeschreven of geëxpliciteerd. Eerder dan beleidsvisies zijn dit persoonlijke werkvisies van de geïnterviewde personen die in lijn liggen van de cultuur van de jeugddienst. Mensen met een dergelijke functie hebben immers een grotere interesse in de materie en kennen een verhoogde sociale betrokkenheid. Op dit kenmerk worden zij geselecteerd. Dit verklaart waarom we deze visie minder uitgesproken bij de generalistische zones terugvinden: de geïnterviewde personen zijn geen jeugdagenten, zij hebben diezelfde ervaringen niet.

²³⁹ Het beschermend optreden wordt bij de politie dus niet gemotiveerd vanuit een verminderde verantwoordelijkheid.

6.5 De omgang met minderjarige slachtoffers

6.5.1 Politiezone slachtofferbejegening

a. Algemeen

Misdrijven waarvan minderjarigen het slachtoffer worden komen de politie ter kennis ofwel door klacht van de minderjarige, ofwel door aangifte van een ander persoon. Er zijn twee veelvoorkomende scenario's: ofwel komt de minderjarige – vaak vergezeld door (één van) de ouders – naar het bureau en legt klacht neer bij het onthaal, ofwel komt het slachtoffer in contact met de interventieploeg of buurtinspecteur. In beide gevallen wordt de minderjarige verhoord zodat hij/zij het relaas van de feiten kan doen en nadien wordt een proces-verbaal opgesteld. Bij dit verhoor mag steeds een vertrouwenspersoon aanwezig zijn. Meestal is dit een ouder, behalve wanneer die wordt verdacht van betrokkenheid bij de feiten. De politie zal de minderjarige nadien informeren over het verdere verloop van de zaak en de mogelijkheid tot hulpverlening bij het centrum voor slachtofferhulp. Slachtofferbejegening is immers één van de zes functies met betrekking tot minimale politieke dienstverlening: iedereen moet slachtoffers correct opvangen²⁴⁰.

Enkel indien de feiten dermate ernstige gevolgen hebben voor het slachtoffer wordt hij/zij intern doorverwezen naar de dienst politieke slachtofferbejegening²⁴¹. Bij deze procedure wordt geen onderscheid gemaakt tussen minder- en meerderjarigen; er bestaat immers geen gespecialiseerde jeugdfunctie voor slachtoffers. Slachtofferbejegenaars zijn gespecialiseerd in de omgang met slachtoffers, maar zullen zelf geen psychosociale of therapeutische begeleiding geven. Opnieuw zal men een doorverwijzing naar gespecialiseerde externe hulpverlening voorstellen. De minderjarige is vrij om al dan niet in te gaan op dit aanbod.

“Politie is eerstelijns, er worden altijd wel andere diensten gecontacteerd. (...) Je moet altijd beroep doen op een andere dienst om te helpen.” (Generalistische zone)

Wanneer minderjarigen klacht neerleggen voor zware feiten zoals kindermishandeling, ziet de procedure er anders uit. De meerderjarige die hem/haar vergezelt, wordt verhoord over de chronologie van de feiten, het leefmilieu van de minderjarige, etc. Met het slachtoffer zelf wordt zo min mogelijk gepraat om te vermijden dat hetzelfde verhaal meermaals verteld

²⁴⁰ Art. 1 K.B. 17 september 2001 tot vaststelling van de organisatie- en werkingsnormen van de lokale politie ten einde een gelijkwaardige minimale dienstverlening aan de bevolking te verzekeren, *B.S.*, 12 oktober 2001.

²⁴¹ Elke zone is verplicht minimum één gespecialiseerde persoon voor slachtofferbejegening te hebben: Art. 5 K.B. 17 september 2001, *B.S.*, 12 oktober 2001.

moet worden. Na toestemming van het parket vindt een audiovisueel verhoor plaats met een opgeleide verhoorder.

b. De gespecialiseerde jeugddiensten en -personen

Het minderjarige slachtoffer komt niet steeds bij de gespecialiseerde dienst of persoon terecht, dit is afhankelijk van het takenpakket. Men kan wel in contact komen met deze slachtoffers binnen het onderzoek naar een MOF. Hierbij wordt men voornamelijk via kantschriften aangestuurd – bijvoorbeeld herverhoor van het slachtoffer – aangezien ook jeugdige daders meestal pas in tweede instantie bij de jeugdafdeling terechtkomen.

Dienst 3 en 4 hebben slachtofferbejegening als deeltaak, waardoor minderjarige slachtoffers ook bij hen terechtkomen. Persoon 8 krijgt enkel de slachtofferdossiers waarin dient te worden verder gewerkt, bijvoorbeeld opvolging van pesten op school. De dienst in zone 9, komt met minderjarigen slachtoffers in aanraking bij de uitoefening van de interventietaak, waarbij ze echter niet als jeugdagent optreden. Dienst 4, dienst 5 en persoon 6 doen eveneens onderzoek naar zware (zedes)feiten met minderjarige slachtoffers en meerderjarige verdachten, zoals seksueel misbruik of kindermishandeling. Deze mensen zijn opgeleid om in dergelijke dossiers een audiovisueel verhoor te leiden.

Met betrekking tot slachtofferschap worden minderjarigen dus niet anders benaderd dan meerderjarigen, met uitzondering van het audiovisueel verhoor. Zij krijgen eveneens meer uitleg over het verder verloop van de zaak (bijvoorbeeld over burgerlijke partijstelling) omdat zij minder op de hoogte zijn van de rechtspraktijk.

6.5.2 Informatie na afloop

Nadat slachtoffers doorverwezen zijn naar gespecialiseerde hulpverlening kan de politie voor hen niets méér doen dan het misdrijf oplossen en de daders voor het gerecht brengen zodat de schade gecompenseerd kan worden. Na een interne doorverwijzing naar de dienst politionele slachtofferbejegening wordt wel feedback gegeven aan de doorverwijzer: op de werkvloer wordt immers gemakkelijk informatie uitgewisseld. Spontane feedback van externe diensten is – net zoals bij de daders – eerder schaars. In tegenstelling tot het gebrek aan informatiedoorstroming binnen de strafrechtsbedeling heeft men hier wel begrip voor: politie en hulpverlening werken vanuit een verschillende finaliteit en zijn gebonden aan het beroepsgeheim ten opzichte van elkaar.

Dienst 3, dienst 5 en persoon 7 krijgen van het centrum voor slachtofferhulp wel spontaan informatie over de slachtoffers die zich hebben aangemeld en over het al dan niet opstarten van een dossier. Het centrum neemt regelmatig zelf telefonisch contact op met dienst 5 omdat ze in functie van de begeleiding nood hebben aan meer randinformatie. Een andere hulpverleningsdienst in diezelfde zone uit ten opzichte van de politie soms haar bezorgdheden over slachtoffers. Omwille van de transitie waarin deze dienst verkeert, kan daar niet steeds op worden ingegaan.

“Dienst X gaat nogal dikwijls... Ze doen een intake, zijn van mening dat het een problematiek is die zeker verder begeleid moet worden. Dan zeggen ze wel van ‘kijk, die mensen zijn bij ons gekomen, ze zijn maar één gesprek gekomen, naar het tweede niet, ze hebben niet verwittigd, toch maken wij ons zorgen’.(...) Het is eigenlijk onze taak niet, vroeger was het veel minder dat strafrechtelijke, nu is het jeugdcriminaliteit hé, de boefjes nemen. Het komt eigenlijk neer op resultaten op het terrein”

(Dienst onder andere belast met jeugddossiers)

Een andere mogelijkheid is zelf contact opnemen met de hulpverleningsinstantie of het slachtoffer. Afhankelijk van welke hulpverlener je aan de telefoon hebt, krijgen de meeste diensten en personen wel informatie. Ook al is men zich bewust van de vertrouwelijkheid van deze gegevens, toch zou het wenselijk zijn summier op de hoogte gebracht te worden: geen details over de therapie, wel de wetenschap dat de mensen effectief worden geholpen. Eén persoon uit de onvrede dat men zich al te snel verstopt achter het beroepsgeheim en dat het slachtoffer op die manier helemaal niet wordt geholpen, integendeel.

“Ik denk dat er heel veel kan opgelost worden door eens te luisteren naar elkaar en niet altijd te zeggen ‘ik mag dat niet zeggen omwille van de vertrouwelijkheid met mijn cliënt’. Dan stel ik me soms de vraag of we hier naar een oplossing aan het werken zijn. (...) Er wordt veel te veel achter het beroepsgeheim weggestoken. Om niet tot een oplossing te komen, zal het wel niet zijn, maar uit gemakzuchtigheidsoverweging ofzo. En ook vanuit een idee-fixe van ‘ de politie die wil toch maar één ding, dat is mensen in de gevangenis steken of beboeten’ of weet ik veel.”

(Persoon onder andere belast met jeugddossiers)

Het al dan niet krijgen van feedback lijkt in eerste instantie niets te maken te hebben met het type organisatievorm, de (on)bereidwilligheid ligt eerder bij de hulpverleningsdiensten zelf. Wel zijn het die diensten en personen die het meest met slachtoffers werken die ook de meeste – al dan niet spontane – feedback rapporteren. We vermoeden dat op die manier

steeds dezelfde beambten contact hebben met de hulpverleningsinstanties, dat men elkaar daardoor leert kennen en sneller summiere informatie kan uitwisselen.

6.5.3 De doelstelling van het tussenkomen

a. Theoretisch: helpen

Slachtofferbejegening is een wezenlijk onderdeel van de politietaak; mensen in nood moeten in eerste instantie worden opgevangen en geholpen. Deze instelling vinden we ook terug bij elke dienst, bij elke persoon en in elke generalistische zone: de persoon van het slachtoffer staat centraal. De opvang, bijstand en doorverwijzing pogen tegemoet te komen aan de behoeften van deze minderjarigen. Met betrekking tot zedendelicten gaat dienst 3 daarin verder; niet als jeugddienst, wel als dienst politionele slachtofferbejegening. De hoofddoelstelling is traumaverwerking, zodat volgende generaties niet met dezelfde problemen worden geconfronteerd. Al te vaak immers blijken de daders in hun kinderjaren zelf slachtoffer te zijn geweest. Een trauma dat toen onvoldoende werd verwerkt. De politie probeert met deze mensen een vertrouwensband te scheppen, zodat men in de toekomst sneller contact opneemt. Ook andere diensten en personen streven ernaar met hun tussenkomst herhaaldelijke feiten – zoals misbruik of pesten – te beëindigen zodat de minderjarige opnieuw normaal kan functioneren, kan leven zonder angst. Net zoals met betrekking tot de procedure, verschilt de doelstelling bij slachtoffers dus niet wezenlijk tussen minder- en meerderjarigen, in tegenstelling tot de doelstelling bij daders.

“Nu proberen we naar die kinderen toe te zorgen dat er toch een vertrouwensband is, zodat ze weten dat er een oplossing is, dat het kan verwerkt worden.”

(Dienst onder andere belast met jeugddossiers)

b. Praktisch: helpen, maar ook....

De politie is echter geen hulpverleningsdienst, hoewel slachtofferbejegening wel een hulpverleningsfinaliteit heeft. Dit zorgt voor een dubbel gevoel. Enerzijds ben je als politiebeambte sterk geïnteresseerd in de feiten. Het onderzoek moet vooruitgaan en in functie daarvan kan het slachtoffer interessante informatie geven. Anderzijds ben je als slachtofferbejegenaar niet geïnteresseerd in de feiten, maar wil je die mensen opvangen en helpen. Met deze dubbele doelstelling werken is niet altijd even eenvoudig, getuigen dienst 1, dienst 4 en persoon 7.

6.5.4 Richtlijnen met betrekking tot de omgang met minderjarige slachtoffers

a. Extern het lokale korps aangestuurd

Opnieuw bevatten een aantal bronnen gedragsmatige en procedurele richtlijnen voor de omgang met slachtoffers in het algemeen: het wetboek van strafvordering, de wet op het politieambt en de wet op de geïntegreerde politie. Bovendien werd in 1996 door het Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid een strategisch plan uitgewerkt waarin zowel de gemeentepolitie als de rijkswacht een belangrijke rol toebedeeld kregen²⁴². Twee jaar later werd een samenwerkingsakkoord inzake slachtofferzorg afgesloten dat de politionele doorverwijzing van slachtoffers naar de centra voor slachtofferhulp uitwerkte²⁴³. Omzendbrief GPI 58 tot slot splitst de politionele slachtofferbejegening op in vijf pijlers: opvang, praktische bijstand, informatieverstrekking, opstellen van het proces-verbaal en het hercontacteren van het slachtoffer²⁴⁴.

Richtlijnen specifiek van toepassing op minderjarige slachtoffers zijn andermaal schaars. Het samenwerkingsakkoord van 1998 stelt dat een minderjarig slachtoffer van intrafamiliaal geweld rechtstreeks doorverwezen dient te worden naar het vertrouwenscentrum kindermishandeling. Een laatste specifieke richtlijn is de omzendbrief van 2001 die het audiovisuele verhoor voor minderjarigen regelt²⁴⁵.

b. Intern het lokale korps aangestuurd

Geen enkele dienst, persoon of generalistische zone geeft aan dat bovenop de richtlijnen van hogerhand extra interne voorschriften bestaan. De omgang met slachtoffers heeft wel een sterke algemene beleidsmatige aanpak op nationaal niveau, maar binnen de gespecialiseerde afdelingen wordt daar niet op verdergewerkt.

²⁴² Dit Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid werd in 1994 door de minister van Justitie opgericht, zij kreeg onder andere de taak voorstellen te formuleren ter verbetering van de positie van het slachtoffer in het strafrecht en in de gerechtelijke procedure: NATIONAAL FORUM VOOR SLACHTOFFERBELEID, *Strategisch plan van een nationaal slachtofferbeleid. Fundamenten voor een Belgische handvest van het slachtoffer van een strafrechtelijk misdrijf*, juni 1996, 50p.

²⁴³ Decreet van 15 december 1998 houdende goedkeuring van het samenwerkingsakkoord van 7 april 1998 tussen de Staat en de Vlaamse Gemeenschap inzake slachtofferzorg, *B.S.*, 13 juli 1999.

²⁴⁴ Ministeriële omzendbrief GPI 58 betreffende politionele slachtofferbejegening in de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, *B.S.*, 5 juni 2007.

²⁴⁵ Ministeriële omzendbrief van 16 juli 2001 met betrekking tot de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven. Bron: D'HAESE, *o.c.*, 193.

6.5.5 Minderjarige slachtoffers: een besluit

Minderjarige slachtoffers komen *a priori* niet bij de gespecialiseerde diensten en personen terecht, maar voornamelijk bij andere afdelingen zoals de dienst politionele slachtofferbejegening. Daarom vatten we het ontbreken van interne richtlijnen en het gebrek aan feedback als beleidsmatige input niet op als een beleidsmatige schaarste bij jeugdzaken. Om hierover uitspraken te doen, dienen deze andere afdelingen onderzocht te worden. De generalistische zones werpen hier reeds summier een licht op. Minderjarigen worden vanuit een hulpverlenende visie benaderd: de gemoedrust en het welbevinden van deze jongeren staan centraal. Ook wanneer zij uitzonderlijk toch bij een gespecialiseerde dienst of persoon terechtkomen, worden zij vanuit diezelfde visie opgevangen.

6.6 De omgang met minderjarigen in een problematische opvoedingssituatie

6.6.1 Politie als actor in de bijzondere jeugdbijstand

Met uitzondering van dienst 1 komen POS bij de bevraagde jeugdafdelingen terecht. Omdat de politie een belangrijke signaalpositie bekleedt, is zij vaak de eerste die in aanraking komt met deze minderjarigen. Problematische situaties komen op verschillende manieren bij hen terecht: in de eerste plaats melden burens, familie, scholen, gemeentelijke jeugddiensten of andere hulpverleningsinstanties dat een gezin mogelijk niet functioneert zoals het hoort. Een tweede soort melders zijn politiebeambten die naar aanleiding van andere feiten hun bezorgdheid over de kinderen uiten, bijvoorbeeld bij huiselijk geweld of frequent geïntoxiceerde ouders. Deze meldingen komen ofwel rechtstreeks, ofwel via kantschrift bij de gespecialiseerde diensten en personen terecht. Tot slot kan problematisch gedrag van de minderjarige zelf – zoals criminaliteit, weglopen of onbuigzaamheid – een indicatie zijn van onderliggende problemen. De jeugddienst in zone 9 krijgt maar een deel van de POS-dossiers, namelijk deze op vraag van het parket. Andere dossiers worden ofwel door de initiële vaststeller, ofwel door de recherche afgewerkt. Bij de generalistische zones worden dergelijke situaties ofwel door de buurtinspecteur ofwel door de dienst slachtofferbejegening opgevolgd.

Om na te gaan of er effectief sprake is van een POS en om de ernst ervan in te schatten, gaat men onaangekondigd op huisbezoek. Bij dit thuisonderzoek heeft men oog voor de hygiëne, de materiële en financiële thuissituatie, de ouder-kind relatie, werk en hobby's van de ouders, etc. Bovendien wordt eveneens contact opgenomen met de school en eventuele hulpverleningsdiensten waar het gezin gekend is, om een zo volledig mogelijk beeld van de situatie te verkrijgen. Wanneer de toestand niet alarmerend is, kan de politie met een aantal

tips het gezin terug op weg helpen²⁴⁶. Deze aanpak verschilt niet tussen de types organisatievormen: POS worden bij iedereen op dezelfde wijze behandeld.

Na dit thuisonderzoek stelt enkel dienst 2 systematisch een proces-verbaal op, ook indien de situatie niet alarmerend is. Enerzijds wil men aantonen dat aan het dossier is gewerkt, anderzijds wil men het risico op escalatie minimaliseren door het gezin te registreren en onder de aandacht van het parket te brengen. De andere gespecialiseerde diensten, personen en de generalistische zones stellen enkel een proces-verbaal op in ernstige en acute situaties. Wanneer de toestand nog niet alarmerend is, registreert men de tussenkomst intern met een melding of interventiefiche. De situatie wordt vervolgens nauwkeurig opgevolgd en indien nodig wordt later toch een proces-verbaal opgesteld. Dergelijke keuzes berusten op persoonlijke vaststellingen en subjectief gekozen grenzen:

“Er is niet echt een rechte lijn daarin. Ik denk dat het een beetje een aanvoelen is en een beetje ervaring dat je zegt van ‘ja, ok’. De draagkracht van sommige ouders is ook veel langer dan die van anderen. Wat in het ene gezin kan opgelost worden, is voor een ander gezin een onoverkomelijk probleem.” (Persoon onder andere belast met jeugd dossiers)

Sowieso probeert men bij elke tussenkomst de ouders te overtuigen om contact op te nemen met het CBJ voor vrijwillige hulpverlening. Echter, het gezin moet eerst inzien dat er effectief een probleem is; zij moeten zelf een hulpvraag formuleren. Wanneer deze vrijwillige hulp wordt aanvaard, heeft het parket geen bevoegdheid. Als vrijwillige hulpverlening niet wordt aanvaard, wordt beroep gedaan op de bemiddelingscommissie om toch buitengerechtelijk tot een oplossing te komen. Gaat men nog steeds niet akkoord, dan komt het dossier (terug) bij het parket terecht. De Procureur kan beslissen de zaak te seponeren of naar de jeugdrechter door te verwijzen die pedagogische maatregelen kan opleggen. Om een geïnformeerde beslissing te nemen, vraagt de Procureur de politie vaak de huidige situatie na te gaan: in welke mate is er nog sprake van een POS en hoe is de toestand geëvolueerd? In sommige gevallen moet de huidige situatie een aantal keer worden nagegaan alvorens het parket een beslissing neemt. Deze praktijk stuit op onbegrip bij de politie: het lijkt alsof het parket besluiteloos is en de knoop niet kan doorhakken.

6.6.2 Informatie na afloop

Net zoals bij de minderjarige daders en slachtoffers krijgt de politie na haar aandeel in het jeugddossier geen spontane feedback over de afhandeling van de zaak, door het CBJ noch

²⁴⁶ Zoals bijvoorbeeld aanraden om de kinderen in de naschoolse studie op te vangen zodat er toezicht is op hun huiswerk.

door de jeugdrechtbank. Afhankelijk van de consultant van het CBJ krijgt men – na eigen initiatief – bericht of het gezin al dan niet behandeld wordt. Deze informatie is ook voor het parket belangrijk. Het voornaamste argument tegen de informatie-uitwisseling is dat het CBJ een hulpverleningsinstantie is, gebonden door het beroepsgeheim, dat vanuit een andere finaliteit met cliënten werkt. Enkel persoon 6 krijgt een afschrift van de beslissing van de jeugdrechtbank. De anderen worden hierover niet op de hoogte gebracht. Zij zijn genoodzaakt hun informatie bij de betrokkenen zelf te halen.

Opnieuw zou het wenselijk zijn op een meer systematische manier feedback te krijgen. Als men zicht heeft op wat al is gebeurd, kan men bij toekomstige interventies gerichter optreden. Anders is er het risico op over- of onderreactie. De afwezigheid van deze beleidsmatige input is een derde indicatie van beleidsmatige schaarste bij jeugddossiers.

“Het is niet omdat het buitengerechtelijk is dat we in één keer buitenspel moeten geplaatst worden. Tenslotte werken we allemaal voor hetzelfde, of zouden we allemaal hetzelfde doel moeten hebben. En als we allemaal in ons vakje beginnen werken, zonder rekening te houden met het vakje ernaast, dan werk je naast elkaar, niet met elkaar.”
(Generalistische zone)

6.6.3 De doelstelling van het tussenkomen

Zowel de gespecialiseerde diensten en personen als de generalistische zones hebben maar één centrale doelstelling. Het welzijn en de veiligheid van de kinderen staat voorop, en in hun belang moet er naar een oplossing worden gewerkt die de situatie verbetert en bestendigt. De ouders moeten worden gemotiveerd om zelf actie te ondernemen om de toestand opnieuw leefbaar te maken en te voorkomen dat hun kleinkinderen niet met dezelfde problemen kampen. Het is zeker niet de bedoeling de kinderen van hun ouders weg te halen. De politie heeft binnen deze materie opnieuw een meer hulpverlenende taak, maar toch blijft de stok achter de deur aanwezig: onwillige ouders kunnen op weinig begrip rekenen.

6.6.4 Richtlijnen met betrekking tot de omgang met minderjarigen in een POS

De decreten van de Vlaamse Raad inzake bijzondere jeugdbijstand regelen de procedure voor problematische opvoedingssituaties; taken voor de politie worden er evenwel niet in geëxpliciteerd²⁴⁷. Op arrondissementeel niveau worden opnieuw richtlijnen uitgevaardigd

²⁴⁷ Decreten van de Vlaamse Raad inzake bijzondere jeugdbijstand, gecoördineerd op 4 april 1990, B.S., 8 mei 1990.

door de parketten. Dienst 2 pleegde regelmatig overleg met de verschillende jeugdbrigades van het arrondissement en de parketmagistraat over knelpunten in de praktijk. Na afloop werden richtlijnen uitgevaardigd om hieraan tegemoet te komen. Dit initiatief is helaas aan het verwateren. Omdat meldingen van verschillende mensen op verschillende manieren bij diezelfde dienst terechtkomen, werkt men binnen die zone wel aan een uniform meldingssysteem. De korpsnota van dienst 4, die reeds werd aangehaald bij de minderjarige daders, bevat ook summiere richtlijnen over de omgang met POS. Bij de andere diensten, personen en in de generalistische zones is er andermaal geen sprake van interne richtlijnen, waardoor we kunnen besluiten tot een vierde indicatie van afwezigheid van beleid.

6.6.5 Minderjarigen in een POS: een besluit

De werkvisie ten aanzien van minderjarigen in een POS is gelijkaardig aan de visie ten opzichte van minderjarige slachtoffers. In zekere zin kunnen minderjarigen in een POS beschouwd worden als slachtoffer van de situatie en de onkunde van hun ouders. Aldus worden zij bij de gespecialiseerde diensten, personen en de generalistische zones hulpverlenend benaderd: hun welzijn en ontwikkeling mogen niet in het gedrang komen. Deze visie is andermaal geen beleidsvisie: zij wordt de personeelsleden niet meegegeven, is niet neergeschreven of geëxpliciteerd. Opnieuw uit men een persoonlijke visie die gelijklopend is met de persoonlijke visies van collegae en past in de cultuur van de jeugdwerking.

6.7 Conclusie: beleidsarmoede

We stelden eerder reeds een link vast tussen het type verstedelijkingsgraad van de zone en het type organisatievorm ten opzichte van minderjarigen: de gespecialiseerde diensten en personen werken grotendeels in een meer verstedelijkte context dan de generalistische zones. Nu voegen we daar ook jeugdproblematiek aan toe: de zones die een grote jeugdproblematiek vertonen, werken in een hoog verstedelijkte context én zij hebben een gespecialiseerde aanpak van de jeugdproblematiek structureel ingebouwd in de organisatie. Naast de gespecialiseerde jeugdagenten komen echter ook andere diensten tussen in jeugddossiers; maar zij werken vanuit een andere doelstelling. Het is aangewezen ook de aanpak en de beleidsvisie ten opzichte van minderjarigen van deze diensten te bevragen om een volledig beeld van de jeugdwerking in het korps te krijgen.

Minderjarige daders worden door de politie even verantwoordelijk voor hun daden geacht als meerderjarigen, maar dat neemt niet weg dat ze anders benaderd moeten worden. Deze

visie uit zich in een positieve en hulpverleningsgerichte aanpak: de jongeren moeten geholpen worden zodat ze hun toekomstperspectieven niet verspelen. Er is dus geen sprake van criminalisering van minderjarige daders bij de gespecialiseerde diensten en personen. Ook al worden de jongeren verantwoordelijk geacht, toch wordt – vooral door de gespecialiseerde personen – spontaan een bredere probleemcontext in kaart gebracht om daarin oorzaken voor het crimineel gedrag te detecteren. De generalistische zones en de dienst in zone 9 gaan hier eveneens in mee, zij het minder uitgesproken.

Deze preventieve visie wordt door de gerechtelijke diensten en personen wel aangevuld met een repressieve component: de jeugdige daders moeten éénmaal bestraft worden zodat ze voelen wat het is en daaruit hun lessen kunnen trekken. De discussie beschermend versus bestraffend optreden van het jeugdrecht tekent zich niet af tussen de specialistische diensten en personen enerzijds en de generalistische zones anderzijds, maar wel tussen de gespecialiseerde diensten en personen onderling. Het is de plaats in het organogram die van invloed is. Echter, na frequente herhaling of bij zware feiten maakt de aanvankelijk preventieve visie plaats voor een repressieve. Hierdoor komen we tot slot in het hybride model terecht waarin de ernst van de feiten en het crimineel verleden van de minderjarige bepalend is voor een preventieve dan wel repressieve benadering. Ten opzichte van minderjarige slachtoffers en minderjarigen in een POS wordt door elke dienst, elke persoon en elke generalistische zone hulpverlenend gewerkt: het welzijn van de jongeren staat centraal.

Hieruit kunnen we afleiden dat de hoedanigheid van de minderjarige slechts deels een rol speelt bij de werkvisie van waaruit zij worden benaderd. Niet de aanleiding van het politiecontact, maar de persoon van de minderjarige en preventie van herhaling staan elke keer opnieuw centraal, ook bij daders. Enkel bij recidivisten en bij zware feiten weegt de hoedanigheid van dader door om vanuit een repressieve visie op te treden. Een tweede verschilpunt is dat de politie bij MOF-dossiers voornamelijk reactief wordt aangestuurd door het parket, waarna steeds een proces-verbaal wordt opgesteld. Bij POS-dossiers zal men sneller proactief optreden en zelf de touwtjes in handen nemen: enkel in alarmerende situaties wordt het parket op de hoogte gebracht.

De visies van waaruit naar minderjarigen wordt gewerkt, zijn bij de gespecialiseerde diensten, personen en de generalistische zones dan wel gelijkaardig, maar het zijn geen duidelijk omschreven beleidsvisies; eerder persoonlijke werkvisies van de geïnterviewde personen die in de lijn liggen van de cultuur van de jeugddienst. Jeugdagenten zijn vaak mensen met interesse voor de problematiek en ze hebben een hogere sociale gevoeligheid.

Dit neemt echter niet weg dat ook mensen met een ‘afwijkende’ visie in dergelijke diensten tewerkgesteld kunnen worden en dus op een andere manier met minderjarigen zullen werken. Het gebrek aan beleid op niveau van de dienst of functie wordt gecompenseerd door een sterke beleidsmatige aanpak van het korps in zijn geheel aan de hand van het ZVP. Acht van de onderzochte zones hebben in het huidige ZVP een prioriteit of aandachtspunt waarbij minderjarigen zijn betrokken. We vermoeden dat dit aantal zal stijgen in de periode 2009-2012 omdat het NVP jeugddelinquentie heeft opgenomen als nieuwe prioriteit.

Op organisatorisch vlak leeft de jeugdpolitie sterk: dienst 5 is in transitie naar een exclusieve jeugddienst, dienst 4 is nog geen volledig jaar operationeel en in de zone persoon 8 wordt in het najaar een gespecialiseerde dienst opgericht. Omwille van een aantal praktische argumenten, argumenten in het kader van een efficiëntere werking en kwantitatieve argumenten wordt het dus noodzakelijk bevonden om een gespecialiseerde aanpak van jeugddossiers organisatorisch in te bouwen. Ook generalistische zone 11 gaat hiermee akkoord, maar kan hieraan niet tegemoetkomen wegens een minimale personeelsbezetting en een klein aantal problemen. We vermoeden dus dat deze ontwikkeling niet zal stilvallen en dat generalistische zones in de toekomst zullen evolueren naar specialistische zones. Deze zones met een gespecialiseerde aanpak en één zone met een generalistische aanpak geven dus invulling aan een specialistische visie: het is nodig minderjarigen op een andere manier te benaderen. Deze visie is sterk gelijkaardig aan die van waaruit met minderjarige ouders wordt gewerkt, waardoor men de dienst of functie voornamelijk legitimeert vanuit de jeugddelinquent. De generalistische zone 10 geeft invulling aan een generalistische visie: het is niet nodig minderjarigen op een andere manier te benaderen, bijgevolg is het evenmin nodig om een gespecialiseerde dienst of functie op te richten.

We vinden dus inderdaad zowel specialistische als generalistische visies over jongeren en hun problematiek, maar deze vormen geen één-op-één-relatie met een specialistische dan wel generalistische aanpak.

Hoofdstuk 7. Algemeen besluit

Omdat de politie een belangrijke rol kan spelen in de secundaire criminalisering van minderjarige daders en daardoor kan bijdragen tot de creatie van een deviante identiteit, had voorliggende scriptie tot doel inzicht te verwerven in de verschillende politionele organisatievormen ten opzichte van minderjarigen. Dit hoofdstuk brengt de resultaten van het onderzoek samen en poogt een helder antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen. We staan eveneens stil bij de beperkingen van deze studie en doen een aantal aanbevelingen tot verder onderzoek om aan deze tekorten tegemoet te komen.

De eerste onderzoeksvraag richtte zich op de organisatorische aandacht voor minderjarigen bij de Vlaamse lokale politiediensten. In eerste instantie vroegen we ons af welke politiezones jeugd dossiers specialistisch aanpakken, en welke zones dit generalistisch doen. Aan de hand van een gestandaardiseerde vragenlijst konden we 109 van de 118 Vlaamse politiezones indelen in zes categorieën. Zes zones beschikken over een exclusieve jeugddienst, 57 zones hebben een gespecialiseerde dienst die naast jeugd dossiers eveneens belast is met andere taken. Dit aanvullend takenpakket bestaat grotendeels uit sociale opdrachten waarbij minderjarigen direct of indirect betrokken zijn zoals seksuele misdrijven of gezinsproblematiek. Daarnaast is er nog een uitgebreid pallet aan andere expertises waarbij deze link minder duidelijk is. Twee zones hebben dan weer één persoon die louter jeugdtaken uitvoert, en in twaalf zones heeft deze persoon ook nog andere taken te vervullen. Net zoals bij de gespecialiseerde diensten is het overige takenpakket van deze personen voornamelijk sociaal van aard. Echter, sommige van deze zones opteren voor de specialistische aanpak terwijl zij slechts zelden geconfronteerd worden met minderjarigen. Jeugd is in deze zones een taakaccent van een interventie- of rechercheagent. In 28 politiezones handelt elke beambte integraal de dossiers af waarmee hij/zij wordt belast, deze zones vertegenwoordigen bijgevolg de generalistische aanpak. Tot slot zijn er vier zones die zich niet vinden in de vooropgestelde typologie en die nog op een andere manier hun jeugd dossiers afhandelen.

Deze cijfers tonen overtuigend aan dat de meerderheid van de Vlaamse lokale politiezones één of andere vorm van jeugdspecialisatie structureel heeft ingebouwd in haar organogram. In vergelijking met cijfers uit 1991 bij de gemeentepolitie is dit een enorme evolutie. Voorliggende studie kan hiervoor geen verklaring verschaffen, we raden dan ook aan een

historisch onderzoek uit te voeren om inzicht te krijgen in de oorzaken van deze stijging: mogelijk ligt een gewijzigde context van het politiewerk aan de basis hiervan.

In het kader van diezelfde onderzoeksvraag vroegen we ons in tweede instantie af of de gespecialiseerde diensten en personen zich onderscheiden van andere lokale politiediensten. Bij de twee types gespecialiseerde diensten is dit inderdaad het geval: ze beschikken bijna allemaal over een eigen werkruimte, een eigen (anoniem) voertuig en ze werken zelden geüniformeerd. Bovendien krijgen de diensten een benaming die (een deel van) hun takenpakket weerspiegelt én hebben ze een eigen plaats in het korpsorganogram. Deze aspecten vormen immers de veruiterlijking van de aangepaste politiezorg voor minderjarigen. De twee types gespecialiseerde personen zijn op dit vlak minder autonoom: meestal hebben ze wel een eigen werkruimte, maar slechts een minderheid van hen werkt in burgerkledij, beschikt over een eigen wagen, heeft een aangepaste benaming voor de functie of een afgescheiden plaats in het organogram.

Omwille van het specifieke karakter van het jeugdpolitiewerk bij de specialistische zones, vroegen we ons in laatste instantie af of de gespecialiseerde personeelsleden beschikken over een (voor)opleiding die hen inzicht geeft in de sociale materie en de omgang met jongeren. Slechts 38,7% van de jeugdagenten heeft een sociaal diploma zoals bijvoorbeeld maatschappelijk werk of psychologie. Binnen de politieorganisatie bestaat geen opleiding tot jeugdagent; een cursus jeugdwetgeving en de opleiding tot politieassistent komen het dichtst in de buurt. Toch achten we dit onvoldoende en pleiten we voor de ontwikkeling van een degelijke opleiding op maat waaraan elkeen dient deel te nemen alvorens de gespecialiseerde jeugdtaken te mogen uitoefenen. Enkel op deze manier kan de goed bedoelde aangepaste benadering van minderjarigen in de praktijk worden gerealiseerd, zodat de preventieve en sociale componenten van het werk effectief invulling krijgen.

Men zou verwachten dat de eerste gespecialiseerde jeugdafdelingen begin de 20ste eeuw zijn ontstaan, in navolging van de wet op de kindbescherming van 1912. Het heeft echter tot 1946 geduurd alvorens de Antwerpse gemeentepolitie met haar jeugdbrigade als eerste politiezorg aan minderjarigen onderscheidde van die aan meerderjarigen. Vervolgens duurt het nog eens negen jaar voordat dit voorbeeld werd gevolgd. De beleidsvisie achter dit specialisme ging uit van jeugddelinquentie als symptoom van dieperliggende opvoedkundige problemen. Door preventief en pedagogisch op deze oorzaken in te werken, wou men voorkomen dat deze kinderen als volwassenen ook criminele feiten plegen. Deze minderjarigen moesten niet gestraft, maar geholpen worden: de verantwoordelijkheid voor

hun daden lag immers niet bij henzelf, zij waren onschuldige kinderen. Op dit moment was er dus nog geen sprake van criminalisering van minderjarigen door de gemeentepolitie.

In de federale en politionele veiligheidsplannen van eind de 20ste – begin de 21ste eeuw vinden we deze beleidsvisie echter niet langer terug. De preventieve invalshoek heeft plaats gemaakt voor een repressieve: minderjarige daders worden gezien als rasechte criminelen die hun verdiende loon moeten krijgen. Het onschuldige kind is een duivelskind geworden. Een mogelijk oorzaak hiervan vinden we in sterk gemediatiseerde gebeurtenissen, zoals de moord op Joe Van Holsbeeck, die publiek protest en eisen tot actie uitlokken. Politici worden genoodzaakt een incidenteel en populistisch beleid te voeren, willen ze hun politieke legitimiteit behouden: enkel een hard optreden ten opzichte van de jeugdige ‘misdadigers’ kan de bevolking sussen. Dat het geloof in de heropvoeding en reïntegratie van deze jongeren nagenoeg is verdwenen, is een ideale voedingsbodem voor criminalisering en stigmatisering. In hun zonale veiligheidsplannen percipiëren ook de lokale politiezones minderjarigen voornamelijk als dader. Op basis van deze beleidsdocumenten is het niet mogelijk te bepalen of ook de gespecialiseerde diensten en personen vanuit diezelfde repressieve en negatieve visie werken. Over de vijftig jaar tussen het ontstaan van de jeugdbrigade en deze beleidsplannen, tussen de positieve en de negatieve visie, kunnen we geen uitspraken doen. Om inzicht te krijgen in de evolutie van deze visie en de oorzaak van de wijzigingen, raden we dan ook verdergaand onderzoek aan.

De tweede onderzoeksvraag richtte zich specifiek op de beleidsvisies van waaruit de verschillende organisatievormen met minderjarigen werken. In eerste instantie vroegen we ons af of de types organisatievormen gestoeld zijn op verschillende beleidsvisies, waardoor we een specialistische aanpak kunnen koppelen aan een specialistische beleidsvisie en een generalistische aanpak aan een generalistische beleidsvisie. Ook al is de oprichting van de jeugdspecialisatie in alle zones beleidsmatig een bewuste keuze geweest, toch vinden we geen uitgeschreven missie of helder geformuleerde waarden, normen en doelstellingen terug. De gerapporteerde visie is nergens geëxpliciteerd, noch wordt zij meegegeven aan de personeelsleden. Daardoor spreken we beter over persoonlijke werkvisies binnen een politiecultuur dan over beleidsvisies: jeugdagenten zijn vaak mensen met interesse voor de problematiek en een hoge sociale gevoeligheid, die min of meer op dezelfde manier naar minderjarigen kijken.

Bij de gespecialiseerde diensten en personen getuigt men van een politiecultuur waarbij men sowieso meer aandacht besteedt aan de persoon van de minderjarige en zijn omgeving dan dat men dat bij meerderjarigen doet. Jongeren verschillen van volwassenen, ze moeten

zorgzamer worden benaderd omdat ze niet steeds zelf de oorzaak zijn van hun problemen. De context van de probleemsituatie moet in kaart worden gebracht zodat er een oplossing voor gevonden kan worden. Omdat men voornamelijk de nadruk legt op de minderjarige dader, wordt het bestaan van het specialisme gelegitimeerd vanuit de jeugd delinquent. Minderjarigen moeten dus absoluut anders benaderd worden dan meerderjarigen. Op deze manier geven de gespecialiseerde diensten en personen invulling aan een specialistische werkvisie en cultuur. Binnen één generalistische zone werkt men vanuit diezelfde specialistische visie, maar omwille van onvoldoende capaciteit en een minimale jeugdproblematiek kunnen zij dit organisatorisch niet realiseren. De andere generalistische zone staat hier lijnrecht tegenover en geeft invulling aan een generalistische werkvisie en cultuur: jongeren moeten op dezelfde manier als volwassenen worden benaderd, waardoor ze het niet noodzakelijk vinden om een gespecialiseerde jeugdfunctie te creëren.

Zodoende zijn er inderdaad specialistische en generalistische visies over jeugdproblematiek te vinden bij de verschillende types organisatievormen, maar geen beleidsvisies. Een specialistische aanpak kan gekoppeld worden aan een specialistische werkvisie en cultuur. De relatie tussen een generalistische aanpak en een generalistische werkvisie en cultuur is dan weer minder eenduidig. Omdat ook generalistische zones invulling kunnen geven aan deze specialistische werkvisie, verwachten we dat zij dit vroeg of laat ook organisatorisch zullen verankeren, waardoor het aantal specialistische zones nog zal stijgen. Het specialisme is met andere woorden nog steeds grotendeels gestoeld op dezelfde preventieve en positieve visie die aan het ontstaan van de jeugd afdelingen in de jaren '40 ten gronde lag. De criminalisering van minderjarigen door de politiek en politie in hun beleidsplannen, vinden we hier dus niet terug.

Aangezien de resultaten duidelijk maken dat er geen sprake is van beleidsvisies, is het aangewezen een studie op micro-niveau uit te voeren die de attitudes ten opzichte van minderjarigen en de politionele jeugdtaak van individuele politiebeamten in kaart brengt.

Ten tweede vroegen we ons af vanuit welke beleidsvisies naar minderjarige daders, slachtoffers en minderjarigen in een POS wordt gewerkt en of we een verschil kunnen optekenen tussen die beleidsvisies afhankelijk van de hoedanigheid van de jongere. Minderjarige daders worden door de gespecialiseerde diensten en personen en – zij het minder uitgesproken – ook door de generalistische zones overwegend vanuit een positieve en preventieve werkvisie en cultuur benaderd: ze krijgen een tweede kans omdat men gelooft dat zij door probleeminzicht opnieuw voor het rechte pad zullen kiezen. Bij sommige diensten stellen we ons echter de vraag in welke mate deze preventieve werkvisie spontaan

en oprecht is. Jeugd dossiers komen immers voornamelijk via tussenkomst van het parket bij hen terecht: de kantschriften bevatten dan expliciet de opdracht het leefmilieu en de persoonlijkheid van de dader te onderzoeken, waardoor deze diensten tot een sociale rol worden verplicht. Bewijs hiervoor vinden we ons inziens ook in het feit dat zelfs lichte feiten die nog niet bekend zijn bij het parket, gemeld worden; van een informele afhandeling is geen sprake. Doordat het dossier bij het openbaar ministerie terechtkomt, wordt ons inziens dan toch een stap gezet richting criminalisering.

De gerechtelijke diensten en personen nuanceren deze preventieve werkvisie en cultuur echter deels door er eveneens een repressieve component aan toe te voegen. In het kader van een veilige samenleving moeten ook minderjarigen soms hard aangepakt en gestraft worden. Recidivisten en jeugddelinquenten verantwoordelijk voor zware feiten kunnen dan weer noch bij de gespecialiseerde diensten en personen, noch bij de generalistische zones rekenen op een preventieve bejegening: de positieve en hulpverlenende aanpak bleek bij hen nutteloos. Men probeert dan sneller een voorleiding los te krijgen en hoopt op een strengere maatregel. Ten aanzien van jeugdige slachtoffers en minderjarigen in een POS werken de gespecialiseerde diensten, personen en de generalistische zones opnieuw vanuit eenzelfde hulpverlenende werkvisie en cultuur: het welzijn van de minderjarige staat centraal.

Of een minderjarige nu dader of slachtoffer is, of in een POS verkeert, hij/zij wordt elke keer positief en opvoedkundig benaderd. Niet de aanleiding van het politiecontact, maar de persoon van de minderjarige en zijn omgeving zijn het belangrijkste. Enkel bij recidivisten en jongeren die zware feiten plegen, wordt hun hoedanigheid als dader aangegrepen om repressiever tegen hen op te treden. De bevroegde diensten, personen en zones besteden dus veel aandacht aan het vermijden van secundaire criminalisering en het stimuleren van reïntegratie. We kunnen deze vaststelling echter niet veralgemenen naar 'de politie' in zijn geheel. Omdat we eerder besloten tot persoonlijke werkvisies gekaderd in een politiecultuur, moeten we rekening houden met de werkomgeving van de respondent. Bij de specialistische zones waren zij jeugdagent, bij de generalistische zones beleidsmedewerker²⁴⁸ of slachtofferbejegenaar. De minderjarigen komen meestal pas in tweedelijns bij hen terecht; het eerste contact is vaak met de interventieagent of buurtinspecteur. We vermoeden dat de politiecultuur bij deze politiebeambten anders is dan bij de respondenten die een socialer takenpakket hebben. De interviews maakten immers al duidelijk dat de interventieploegen geen aandacht hebben voor de sociale context van het criminele feit; het parket kan vragen deze informatie te verzamelen als zij dit nodig achten. Of daar wél sprake is van secundaire

²⁴⁸ Deze persoon was in een vorige functie verantwoordelijk voor slachtofferbejegening.

criminalisering is een interessante piste om verder te onderzoeken. Mogelijk wordt bij deze diensten wel gebruik gemaakt van informele afhandeling, zodat veel minderjarigen *a priori* niet bekend raken bij het parket en er van criminalisering geen sprake is.

Tussen de specialistische diensten, personen en generalistische zones kunnen we dus geen grote verschillen vaststellen in werkvisies en cultuur. De gerapporteerde visies zijn opnieuw geen beleidsvisies, maar persoonlijke werkvisies gekaderd in een politiecultuur die bij minderjarigen een bredere context in rekening brengt. Jeugdpolitiewerk kent aldus weinig beleidsmatige ondersteuning: doorheen de scriptie vonden we diverse indicaties van beleidsmatige schaarste. Ten eerste worden er zelden intern extra richtlijnen geformuleerd over deze materie bovenop de nationale of arrondissementele. Ten tweede is de politie vaak de eerste dienst in rij die met deze minderjarigen in aanraking komt, toch wordt door andere instanties zelden naar die basis teruggekoppeld: de afwezigheid van feedback is vanzelfsprekend een gebrek aan beleidsmatige input en onderbouw.

Binnen het jeugdrecht woedt sinds jaar en dag een discussie waarin we drie standpunten onderscheiden: (1) minderjarigen zijn *a priori* niet verantwoordelijk voor hun daden en handelingsonbekwaam, ze moeten dus beschermd worden, (2) ze zijn wel verantwoordelijk en handelingsbekwaam, ze moeten bestraft worden, en (3) het beschermend dan wel bestraffend optreden is afhankelijk van de *de facto* verantwoordelijkheid. Bij de tweede onderzoeksvraag vroegen we ons in laatste instantie af of we deze discussie met betrekking tot minderjarige daders ook bij de politie terugvinden én of we daarbij een onderscheid kunnen optekenen tussen de specialistische en generalistische aanpak. Aan de verantwoordelijkheid van minderjarige daders wordt niet getwijfeld. Een specialistische aanpak wordt dus niet gemotiveerd vanuit een verminderde verantwoordelijkheid: op dit vlak vinden we de discussie niet terug bij de politie. Een debat tussen beschermend en bestraffend optreden is wel aanwezig. Algemeen worden jongeren beschermend bejegend, maar de gerechtelijke diensten koppelen daar een sterke bestraffende component aan. Het onderscheid bestaat met andere woorden niet tussen de specialistische aanpak enerzijds en de generalistische anderzijds, maar binnenin de specialistische. De plaats binnen het organogram is bepalend. Ten aanzien van jongeren die zware feiten plegen en recidivisten wordt de aanvankelijk preventieve aanpak door iedereen opzij geschoven. We komen uiteindelijk bij het derde – hybride – model terecht waarbij de ernst van de feiten en het crimineel verleden van de minderjarige bepalend is voor een preventieve, dan wel repressieve aanpak.

Voorliggende studie heeft echter een aantal beperkingen waarmee rekening moet worden gehouden. Ten eerste begrepen we het onderzoeksterrein tot Vlaanderen, de resultaten kunnen op geen enkele manier veralgemeend worden. Het kan interessant zijn een blik te werpen over de Vlaamse grenzen heen en ook een inventaris van jeugdspecialisatie te maken bij de Waalse en Brusselse politiezones. Een tweede beperking is methodologisch van aard: door gebruik te maken van het kwalitatief interview moeten we vertrouwen op wat de respondenten vertellen. We vermoeden echter dat sommige aspecten van het politiewerk voor de respondenten dermate evident waren, dat zij het niet noodzakelijk vonden dit te vermelden. Een observatie zou een interessante aanvulling op betekenen zodat we kunnen zien hoe in de praktijk met minderjarigen wordt gewerkt en of deze preventieve werkvisie/cultuur ook een effectieve praktische vertaling krijgt.

Bibliografie

1. Boeken, verzamelwerken en tijdschriften

ALBERS, W.A.J., 'De jeugd is de politie een zorg', *Tijdschrift voor de politie*, 1983, afl. 8/9, 382-388.

ALBERS, W.A.J., *Politie en jeugdigen: naar een probleemgerichte politiezorg voor minderjarigen*, Arnhem, Gouda Quint, 1990, 285p.

APPIER, J., 'Preventive justice: the campaign for women police' in *Women Police*, NATARAJAN, M., (ed.), Aldershot, Ashgate publishing, 2005, 3-36.

BAARDE, D. en GOEDE, M., *Basisboek methoden en technieken: praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*, Houten, Stenfert Kroese, 1997, 304p.

BAGGERMAN, A. en DEKKER, R., 'Verlichting, revolutie en kindbeeld in Nederland. De periode rond 1800 als keerpunt', *Justitiële verkenningen*, 2005, afl. 5, 9-23.

BERVOETS, E.J.A., 'Bijdrage aan de politieke jeugdtaak, portret van een buurtagent', *Tijdschrift voor de politie*, 2005, afl. 6, 20-24.

BERVOETS, E.J.A., *Tussen respect en doorpakken. Een onderzoek naar de politieke aanpak van Marokkaanse jongeren in Gouda, Utrecht en Amsterdam*, Amersfoort, Elsevier Overheid, 2006, 357p.

BIJLEVELD, C.C.J.H., *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2005, 316p.

BOLZAN, N., "Kids are like that!" *Community attitudes to young people*, Australië, National Youth Affairs Research Scheme, 2003, 108p.

BOUVERNE-DE BIE, M., ROOSE, R. en BALLEET, D., 'Pendelen tussen penalisering en bijstand. De defensieve logica van de Belgische jeugdbescherming' in *Criminologie: tussen kritiek en realisme*, CHRISTIAENS, J., ENHUS, E., NUYTIENS, A., SNACKEN, S. en VAN CALSTER, P., (eds.), Brussel, VUBPress, 2007, 39-52.

BRUINS, J. en VAN RIESSEN, E., 'Jeugd en politie-(re)organisatie (1)', *Tijdschrift voor de politie*, 1993, afl. 1/2, 3-7.

BRUINS, J. en VAN RIESSEN, E., 'Jeugd en politie-(re)organisatie (2)', *Tijdschrift voor de politie*, 1993, afl. 3, 56-60.

BUTLER, A.J.P., 'Point de vue d'un fonctionnaire de police', *Déviance et société*, 1994, afl. 1, 89-94.

CAMBRE, B. en WAEGE, H., 'Kwalitatief onderzoek en dataverzameling door open interviews' in *Een samenleving onderzocht: methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, BILLIET, J. en WAEGE, H., (eds.), Antwerpen, De Boeck, 2006, 315-342.

CARTUYVELS, Y., 'De grote etappes in het Belgische jeugdrecht : continuïteit, circulatie of breuk ?', *Tijdschrift voor jeugdrecht en kinderrechten*, 2001, afl. 4, 132-156.

CHRISTIAENS, J., 'Bridges over troubled water : vragen bij de specificiteit en de grenzen van de (Belgische) jeugdbescherming' in *Protection de la jeunesse, formes et réformes. Jeugdbescherming, vormen en hervormingen*, CHRISTIAENS, J., DE FRAENE, D. en DELENS-RAVIER, I., (eds.), Brussel, Bruylant, 2005, 253-264.

CHRISTIAENS, J., 'De hervorming van de jeugdbescherming : à la recherche du model perdu', *Panopticon*, 2005, afl. 1, 4-18.

CODDE, J., *Jeugdbescherming en politie. De jeugdige delinquent in het recht en de rol van de politie in de moderne opvattingen betreffende jeugdbescherming*, Deel 1 en 2, Universiteit Gent, Onuitgegeven doctoraal proefschrift criminologie, 1968, 188p.

CODDE, J., *Jeugdbescherming en politie. De jeugdige delinquent in het recht en de rol van de politie in de moderne opvattingen betreffende jeugdbescherming*, Deel 3 en 4, Universiteit Gent, Onuitgegeven doctoraal proefschrift criminologie, 1968, 212p.

COPPES, R., DE GROOT, F. en SHEERAZI, A., *Politie en criminaliteit van Marokkaanse jongens. Een praktijkonderzoek*, Deventer, Gouda Quint, 1997, 235p.

D'HAESE, W., *Politionele jeugdzorg*, Antwerpen, Maklu, 2008, 231p.

DE HERDT, 'Jeugdbescherming bij de politie Brussel', *De politieofficier*, 1975, afl. 8/9, 10-15.

DE KERF, E.L.A.M. en TER HAAR, L., 'Jeugdpolitie vroeger en nu', *Tijdschrift voor de politie*, 1983, afl. 8/9, 375-381.

DE KIMPE, S. en PONSAERS, P., 'Meten van tevredenheid van de burger over de politie: is er nog ruimte voor criminologen?' in *Burgers en hun overheid. Naar een DJ-overheid*, REYNAERT, H., VAN DE WALLE, S. en VERLET, D., (eds.), Brugge, Vanden Broele, 2006, 107-127.

DE NAEYER, N., 'Werken met jongeren. Dienst jeugd en gezin van zone Brussel-West', *Politiejournaal – politieofficier*, 2002, afl. 8, 23-25.

DE SMET, B., *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 435p.

DENZIN, N. en LINCOLN, Y., 'Introduction: the discipline and practice of qualitative research' in *Handbook of qualitative research*, DENZIN, N en LINCOLN, Y., (eds.), Thousand Oaks, Sage, 1-28.

DUCHATEAU, K., VAN POECK, B. en HEBBERECHT, P., *Het levensverhaal van jongeren van Turkse en Marokkaanse origine met een instellingsverleden*, Gent, Universiteit Gent, 2004, 291p.

ELIAERTS, C., 'Jeugddelinquentie en jeugdbeschermingsrecht: een moeilijke relatie' in *Kinderrechtengids: commentaren, regelgeving, rechtspraak en nuttige informatie over de maatschappelijke en juridische positie van het kind*, VERHELLEN, E., (ed.), Centrum voor de rechten van het kind, Mys en Breesch 1994-2006, afl. 1999, 1-45.

GERLO, J., 'Ten geleide', in *Van jeugdbeschermingsrecht naar jeugdrecht? Tekstbundel van het internationaal congres van 20 december 1990 aan de rijksuniversiteit Gent*, ELIAERTS, C., GERLO, J., VERHELLEN, E., BALLEET, D., WYLLEMAN, A. en CAPPELAERE, G., (eds.), Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1990, IX-XII.

HAUBER, A.R., 'Jeugd en politie. Reacties in wisselwerking', *Tijdschrift voor de politie*, 1983, afl. 8/9, 400-407.

HINDS, L., 'Building police-youth relationships: the importance of procedural justice', *Youth Justice*, 2007, afl. 3, 195-209.

HUBERT, H.O., 'Jeunes immigrés et agents des forces de l'ordre : les meilleurs ennemis' in *Mon délit ? Mon origine. Criminalité et criminalisation de l'immigration*, BRION, F. en REA, A., (eds.), Brussel, De Boeck Université, 2001, 157-185.

HUIJTS, A. en NELISSEN, P.W.M., 'Ik wil gewoon respect. Onderzoek naar de communicatie tussen politie en Marokkaanse jongeren', *Tijdschrift voor de politie*, 2004, afl. 11, 21-24.

HURST, Y.G. en FRANK, J., 'How kids view cops. The nature of juvenile attitudes toward police', *Journal of criminal justice*, 2000, 189-202.

HURST, Y.G., FRANK, J. en BROWNING, S.L., 'The attitudes of juveniles toward the police. A comparison of black and white youth', *Policing, an international journal of police strategies and management*, 2000, afl. 1, 37-53.

JACKSON, L., 'Care or controle? The metropolitan women police and child welfare, 1919-1969', *The historical journal*, 2003, afl. 3, 623-648.

JANS, R., 'Preventie van jeugdcriminaliteit. De politie kan er iets aan doen, meent prof. Janssens', *Algemeen politieblad*, 1999, afl. 23, 8-9.

JONES, S., 'Depth interviewing' in *Social research methods: a reader*, SEALE, C., (ed.), Londen, Routledge, 2004, 257-260.

JUNGER-TAS, J., 'Taak en functie van de jeugdpolitie. Positie opgroeiende jongeren vereist deskundigheid van politie', *Tijdschrift voor jeugdhulpverlening*, 1987, 173-176.

JUNGER-TAS, J., 'Taak en functie van de jeugdpolitie', *Justitiële verkenningen*, 1986, afl. 5, 629-649.

MASSEI, A. en VAN WELZENIS, I., 'Politie uit de kinderschoenen? Politie en jeugd.' in *Voor verder onderzoek... essays over de politie en haar rol in de samenleving*, DUHAUT, G., PONSAERS, P., PYL, G. en VAN DE SOMPEL, R., (eds.), Brussel, Politeia, 2002, 829-844.

MATTHIJS, K., ' Delinquente jongeren ; hoe denken ze over u ?', *Tijdschrift voor de politie*, 1983, afl. 3, 137-139.

MOERINGS, M. en VAN DE BUNT, H.G., 'Etiketten plakken' in *Tegen de regels: een inleiding in de criminologie*, FISELIER, J., LISSEMBERG, E., MOEDIKDO, P., ROMBOUTS, B., VAN RULLER, S. en TOEBOSCH, J., (eds.), Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1980, 72-93.

MORSE, S.J., 'Immaturity and irresponsibility', *The journal of criminal law and criminology*, 1998, afl. 1, 15-67.

MUNCIE, J., *Youth and crime, second edition*, Londen, Sage Publications, 2004, 351p.

PARKER, A.L., MOHR, P.B. en WILSON, C., 'Attitudinal and personality predictors of diversionary behaviour by the police', *Policing, an international journal of police strategies and management*, 2004, afl. 1, 9-21.

PATTON, M., *Qualitative research and evaluation methods*, Thousand Oaks, Sage, 2002, 598p.

PEETERS, J. en VERHELLEN, E., 'De strafrechtshervorming: naar een (nieuw) jeugdsanctierecht?', *Panopticon*, 1987, 467-483.

POTVIN, J. en TISSEYRE, C., *La police vue par les jeunes*, Brussel, Centrum voor jeugdmisdadigheid, 1978, 315p.

SABBE, H., *Kinderbescherming en politie*, Antwerpen, Koningrijke kring der commissarissen en adjunct-commissarissen van politie der stad Antwerpen en omliggende gemeenten, 1957, 110p.

SCAGLION, R. en CONDON, R.G., 'Determinants of attitudes toward city police', *Criminology*, 1980, 485-494.

SCHEEPMAKER, C., 'Voorwoord', *Justitiële Verkenningen*, 2005, afl. 5, 5-8.

SCHOLTE, E., *Jeugd, politie en hulpverlening: preventieve hulp aan jongeren met psychosociale problemen*, Leuven, Acco, 1988, 306p.

SCHOLTE, E.M., 'Preventieve hulpverlening aan jongeren met politiecontacten. Gedeelde verantwoordelijkheid van politie en hulpverlening' in *Politie in beweging: bijdrage tot de discussie over de politie van morgen*, ELIAERTS, C. en BENNET, T., (eds.), Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1990, 187-218.

SUSINI, J., 'La police et la jeunesse', *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, 1976, 787-804.

VALLAEYS, T., VAN DEN DRIESSCHE, E., VANOVERBERGHE, N. en VERHENNE, P., *Vrouwen bij de Belgische politiediensten. Functioneren en functioneringsproblemen*, Brussel, INBEL, 1995, 148p.

VAN DER LAAN, A.M. en BLOM, M., *Jeugddelinquentie: risico's en bescherming. Bevindingen uit de WODC zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit 2005*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2006, 335p.

VAN DIJK, C., 'De uithandengeving : grens aan de jongere of aan het systeem?' in *Protection de la jeunesse, formes et réformes. Jeugdbescherming, vormen en hervormingen*, CHRISTIAENS, J., DE FRAENE, D. en DELENS-RAVIER, I., (eds.), Brussel, Bruylant, 2005, 265-281.

VAN GANGELEN, H.G., 'Jeugd-politie, een nood-zaak ?', *Tijdschrift voor de politie*, 1983, afl. 8/9, 408-417.

VAN NIJNATTEN, C., 'Jeugdzorg naar de basis. Agenten schromend met opvoedend te werk te gaan', *Algemeen politieblad*, 1992, afl. 20, 20-22.

VAN PUYVELDE, S., 'Jeugdbrigade Brussel West: Jongeren op het rechte spoor houden', *Inforevue*, maart 2006, 27-29.

VAN SAN, M. en LEERKENS, A., *Criminaliteit en criminalisering. Allochtone jongeren in België*, Amsterdam, Amsterdam university press, 2001, 278p.

VAN WELZENIS, I. en MASSEI, A., 'Dossier : jeugdbrigade (deel 2)', *Sociaal welzijnsmagazine*, 2002, afl. 6., 4-6.

VAN WELZENIS, I. en MASSEI, A., 'Dossier : jeugdbrigade', *Sociaal welzijnsmagazine*, 2002, afl. 5, 9-12.

VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. en VANDEKERCKHOVE, A., *Politie en jeugd: een inventarisstudie omtrent de relatie politie – minderjarigen*, Brugge, Vanden Broele, 1991, 166p.

VERHELLEN, E., *Jeugdbescherming en jeugdbeschermingsrecht*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1988, 550p.

VERKUYTEN, M., *Etnische identiteit. Theoretische en empirische benaderingen*, Amsterdam, Het spinhuis, 1999, 213p.

WEINBERGER, B., 'La police des mineurs : Manchester à la fin du XIXe et au début du XXe siècle', *Déviance et société*, 1994, afl. 1, 31-42.

WORMHOUDT, R.H., 'Jeugdpolitie en de basispolitiefunctie : een onhoudbare combinatie ?', *Tijdschrift voor de politie*, 1987, afl. 10, 437-442.

X., 'Vrouwen bij de politie', *RoSa-Factsheet*, 2005, 1-9.

YOUNG, J., 'The role of the police as amplifiers of deviancy, negotiators of reality and translators of fantasy: some consequences of our present system of drug control as seen in Notting Hill' in *Images of deviance*, COHEN, S., (ed.), Harmondsworth, Penguin Books Ltd, 1971, 27-61.

ZIJLSTRA, R., 'Jeugdpolitie', *Proces*, 1989, afl. 2, 46-53.

2. Wetgeving

Decreten van de Vlaamse Raad inzake bijzondere jeugdbijstand, gecoördineerd op 4 april 1990, *B.S.*, 8 mei 1990.

Decreet van 15 december 1998 houdende goedkeuring van het samenwerkingsakkoord van 7 april 1998 tussen de Staat en de Vlaamse Gemeenschap inzake slachtofferzorg, *B.S.*, 13 juli 1999.

K.B. 17 van september 2001 tot vaststelling van de organisatie- en werkingsnormen van de lokale politie ten einde een gelijkwaardige minimale dienstverlening aan de bevolking te verzekeren, *B.S.*, 12 oktober 2001.

Interministeriële omzendbrief PLP 35 betreffende de procedure tot indiening van de zonale veiligheidsplannen en de goedkeuring ervan door de Ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie, *B.S.*, 2 juni 2004.

Ministeriële omzendbrief GPI 19 betreffende de functie, bevoegdheden en opdrachten van de politieassistenten, *B.S.*, 11 juni 2006.

Ministeriële omzendbrief PLP 41 tot versterking en/of bijsturing van het lokaal veiligheidsbeleid en de specifieke aanpak van de jeugdcriminaliteit, met in het bijzonder een aanspreekpunt voor scholen, *B.S.*, 24 juli 2006.

Ministeriële omzendbrief GPI 58 betreffende de politionele slachtofferbejegening in de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, *B.S.*, 5 juni 2007.

Wet van 15 mei 1912 op de kindbescherming, *B.S.*, 27-29 mei 1912.

Wet van 15 juli 1960 tot zedelijke bescherming van de jeugd, *B.S.*, 20 juli 1960.

Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *B.S.*, 15 april 1965.

Wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.*, 6 juli 1983.

Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst gestructureerd op twee niveau's, *B.S.*, 5 januari 1999.

Wet van 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *B.S.*, 19 juli 2006.

Nieuwe gemeentewet 15 mei 2007, *B.S.*, 29 juni 2007.

Toelichting bij het voorstel van wet tot instelling van een bijzondere jeugdpolitie, *Gedr. St.*, Kamer, 1961-62, nr. 301/1.

3. Beleidsdocumenten

FEDERALE POLITIE, *Deontologische code van de politiediensten*, Directie interne relaties, dienst interne communicatie, Brussel, 2006.

FEDERALE POLITIE, *Nationaal Veiligheidsplan 2003-2004*, 2003, 23p.

FEDERALE POLITIE, *Nationaal veiligheidsplan 2004-2007*, 2004, 39p.

FEDERALE POLITIE, *Nationaal veiligheidsplan 2008-2011*, 2008, 63p.

FEDERALE POLITIE, *Veiligheidsmonitor 2006. Leeswijzer bij de tabellenrapporten*, Directie van de nationale gegevensbank, 2006, 22p.

FEDERALE POLITIE, *Veiligheidsmonitor 2006, tabellenrapport, resultaten van de federale enquête*, Brussel, Federale Politie, 2007, 124p.

FEDERALE REGERING, *Regeerakkoord 'Een brug naar de 21ste eeuw'*, 7 juli 1999, 39p.

FEDERALE REGERING, *Regeerakkoord gesloten door de onderhandelaars van CD&V, MR, PS, Open VLD en cdH*, 18 maart 2008, 43p.

LOKALE POLITIE DRUIVENSTREEK, *Zonaal veiligheidsplan 2005-2008*, 2005, 43p.

LOKALE POLITIE GAOZ, *Zonaal Veiligheidsplan 2005-2008*, 2005, 45p.

LOKALE POLITIE MECHELEN, *Zonaal Veiligheidsplan 2005-2008*, 2005, 261p.

NATIONAAL FORUM VOOR SLACHTOFFERBELEID, *Strategisch plan van een nationaal slachtofferbeleid. Fundamenten voor een Belgische handvest van het slachtoffer van een strafrechtelijk misdrijf*, juni 1996, 50p.

ONKELINX, L. en DEWAELE, P., *Kadernota integrale veiligheid*, 2004, 120p.

PONSAERS, P. en ENHUS, E., '1ste nationaal veiligheidsplan 2001 – Krachtlijnen', bijlage bij *Het Politiejournaal*, 2000, afl. 20.

United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("The Beijing Rules"), adopted by General Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985.

VERWILGHEN, M., *Federaal veiligheids- en detentieplan*, 1999, 213p.

4. Krantenartikels

BARBIEUX, B., Hoofd ingeslagen voor ogen van vriend, *Nieuwsblad, regio Brabant Leuven*, 30 november 1998.

B.C.Z., Doders van Patrick Mombaerts vandaag voor de jeugdrechter, *De Standaard*, 7 december 2001.

G.N., S.D.B. en F.V., Messteek beslecht vete, *De Standaard*, 4 september 2007.

GOEMAN, T., Leuvenaar zonder reden de schedel ingeslagen door bende jongeren, *Gazet van Antwerpen*, 30 november 1998.

H.R.T., M.E., D.H.H., Schutter zoekt doelbewust vreemdelingen, *De Standaard*, 12 mei 2006.

K.U.M., Tiener vermoord voor mp3-speler in Brussel-Centraal, *De Standaard*, 14 april 2006.

NABER, C. en WILS, J., Afschuw en woede om dood Julie en Melissa, *De Standaard*, 19 augustus 1996.

RENOU, F., 'Dit is echte guerilla met wapens', *De Standaard*, 28 november 2007.

VANDERMEERSCH, P., Le monde entier wil een betere toekomst voor onze kinderen, *De Standaard*, 21 oktober 1996.

VANSEVER, H., Doodgestoken voor een sigaret, *De Standaard*, 4 februari 2007.

VERHAEGE, T., “Liefde voor mijn kinderen houdt me recht”, *De Standaard*, 10 februari 2007.

VERHOEST, P., Waarom er alleen in Brussel rellen waren met Turkse jongeren, *De Standaard*, 26 oktober 2007.

5. Internetbronnen

InfoZone: een link tussen de Federale Politie en de Lokale Politie: www.info-zone.be [23 maart 2008].

LOKALE POLITIE HEKLA, *Prioriteit 3: overlast bij jongerenfeesten*, <http://www.hekla.be/hekla/zvp/prioriteit3>. [23 maart 2008].

LOKALE POLITIE HOUTHALEN/HELCHTEREN, *Tussentijdse evaluatie van het zonaal veiligheidsplan 2005-2008*: <http://www.houthalen-helchteren.be/Page.aspx?ID=1214> [23 maart 2008].

Bijlagen

Bijlage 1	Begeleidende brief eerste onderzoeksfase
Bijlage 2	Vragenlijst eerste onderzoeksfase
Bijlage 3	Overzicht van de geanalyseerde zones
Bijlage 4	Uitnodigende brief tweede onderzoeksfase
Bijlage 5	Vragenlijst tweede onderzoeksfase – specialisme
Bijlage 6	Vragenlijst tweede onderzoeksfase - generalisme
Bijlage 7	Interviewagenda

Bijlage 1. Begeleidende brief eerste onderzoeksfase

Gent, 23 oktober 2007

Geachte,

Als studente van de master criminologische wetenschappen aan de universiteit van Gent voer ik in het kader van mijn masterproef een onderzoek naar de relatie tussen politie en jongeren in Vlaanderen. Een eerste onderzoeksfase bestaat eruit om de verschillende politionele organisatievormen ten opzichte van jongeren in kaart te brengen wat de Vlaamse politiezones betreft. In een volgende fase zal worden nagegaan in welke mate een bepaalde organisatievorm gepaard gaat met specifieke visies over en omgangsvormen met jongeren.

Het is naar aanleiding van deze eerste fase dat ik graag een beroep op uw medewerking zou doen.

Bijgevoegd vindt u een korte vragenlijst over de politionele organisatie ten opzichte van jongeren. Aan de hand van deze vragen wens ik inzicht te verwerven in de organisatiestructuur van uw politiezone, meer specifiek in dat deel van de organisatie dat zich bezighoudt met jongeren en/of jongerenbeleid. Dezelfde vragenlijst zal u eveneens binnen enkele dagen elektronisch toegestuurd worden.

Mag ik u vriendelijk vragen mij deze per post of per mail ingevuld terug te bezorgen? Het invullen van de vragenlijst zal slechts enkele minuten tijd in beslag nemen. Op verzoek kan u ook achteraf een elektronisch exemplaar van de masterproef ontvangen.

Met vriendelijke groeten en alvast hartelijk bedankt voor uw medewerking,

Annelies De Schrijver

Heerweg-Noord 147

9052 Zwijnaarde

0498/63.03.63

Annelies.deschrijver@ugent.be

Prof.dr. Sofie De Kimpe

Onderzoeksgroep sociale
veiligheidsanalyse

Vakgroep strafrecht en
criminologie – Ugent

Bijlage 2. Vragenlijst eerste onderzoeksfase

ALGEMENE VRAGEN OVER DE JONGERENWERKING IN HET KORPS

1. Naam van de politiezone:.....

2. Aantal operationele politiemensen in zone:.....

3. Door wie worden binnen uw politiezone zaken afgehandeld waarbij minderjarigen betrokken zijn? Gelieve één antwoord te kiezen. *(Hierbij wordt niet het vast politieel aanspreekpunt jeugdcriminaliteit voor de scholengemeenschap bedoeld)*

- Een gespecialiseerde dienst die zich enkel bezighoudt met minderjarigen
(Indien u voor deze optie kiest, ga naar vraag 4 tot 14)
- Een gespecialiseerde dienst die zich o.a. bezighoudt met minderjarigen (naast andere specifieke zaken, vb. gezin, zeden, ...)
(Indien u voor deze optie kiest, ga naar vraag 15 tot 26)
- Eén persoon die zich enkel bezighoudt met minderjarigen
(Indien u voor deze optie kiest, ga naar vraag 27 tot 35)
- Eén persoon die zich o.a. bezighoudt met minderjarigen (naast andere specifieke zaken, vb. gezin, zeden, ...)
(Indien u voor deze optie kiest, ga naar vraag 36 tot 45)
- Iedereen handelt de eigen zaken af waarbij minderjarigen betrokken zijn
(Indien u voor deze optie kiest, is dit het einde van de vragenlijst, hartelijk bedankt voor uw medewerking)
- Andere, namelijk:
(Indien u voor deze optie kiest, is dit het einde van de vragenlijst, hartelijk bedankt voor uw medewerking)

**EEN GESPECIALISEERDE DIENST DIE ZICH ENKEL BEZIGHOUDT MET
MINDERJARIGEN**

A. De dienst die zich met jongeren bezighoudt

4. Hoe heet deze gespecialiseerde dienst?.....
.....

5. Beschikt de gespecialiseerde dienst over een eigen werkruimte?

- Neen
- Ja
- Andere, namelijk.....

6. Worden taken ten opzichte van jongeren geüniformeerd uitgeoefend?

- Neen
- Ja
- Meestal niet, maar soms wel, namelijk wanneer.....
.....
- Meestal wel, maar soms niet, namelijk wanneer.....
.....
- Andere, namelijk wanneer.....

7. Beschikt de dienst over een eigen wagen(s)?

- Neen
- Ja, een politiewagen
- Ja, een anoniem voertuig
- Andere, namelijk.....

8. Is de gespecialiseerde dienst onderverdeeld in verschillende secties of gespecialiseerde cellen? (vb. *sectie daders, sectie slachtoffers, ...*)

Neen

Ja, namelijk:

.....

Andere, namelijk.....

9. Waar bevindt de dienst zich in het organogram van de politiezone? Een eenvoudige schets volstaat.

B. Het personeel dat zich met jongeren bezighoudt

10. Hoeveel personeelsleden zijn in deze dienst tewerkgesteld (uitgedrukt in FTE)?

Operationeel.....

CALog.....

11. Welke graad bezitten zij?

OPERATIONEEL	
Graad	Aantal (FTE)
Agent van de politie	
Inspecteur	
Hoofdinspecteur	
Commissaris	
Hoofdcommissaris	
CALOG	
Niveau	Aantal (FTE)
Niveau 1	
Niveau 2	
Niveau 3	
Niveau 4	

12. Zijn er personeelsleden die beschikken over een vooropleiding die niet specifiek gericht is op jeugdwerking?

- Neen
- Ja, namelijk:

Opleiding	Aantal (FTE)
Maatschappelijk assistent	
Jurist	
Criminoloog	
Psycholoog	
Socioloog	
Andere Welke?.....	

13. Zijn er personeelsleden die beschikken over een specifieke opleiding gericht op jeugdwerking?

- Neen
- Ja, namelijk.....

14. Bestaat de mogelijkheid om intern de politieorganisatie een opleiding ‘jeugd’ te volgen?

- Neen
- Ja (naam van de cursus:)

EINDE VAN DE VRAGENLIJST, HARTELIJK BEDANKT VOOR UW MEDEWERKING

**EEN GESPECIALISEERDE DIENST DIE ZICH ONDER ANDERE
BEZIGHOUDT MET MINDERJARIGEN**

A. De dienst die zich met jongeren bezighoudt

15. Hoe heet deze gespecialiseerde dienst?.....
.....

16. Welke andere opdrachten – naast minderjarigen – heeft deze dienst nog?
.....

17. Beschikt de gespecialiseerde dienst over een eigen werkruimte?

- Neen
- Ja
- Andere, namelijk.....

18. Worden taken ten opzichte van jongeren geüniformeerd uitgeoefend?

- Neen
- Ja
- Meestal niet, maar soms wel, namelijk wanneer.....
.....
- Meestal wel, maar soms niet, namelijk wanneer.....
.....
- Andere, namelijk.....

19. Beschikt de dienst over een eigen wagen/wagens?

- Neen
- Ja, een politiewagen
- Ja, een anoniem voertuig
- Andere, namelijk.....

20. Is de gespecialiseerde dienst onderverdeeld in verschillende secties of gespecialiseerde cellen? (vb *sectie jeugd, sectie gezin, sectie zeden, ...*)

Neen

Ja, namelijk:

.....

Andere, namelijk.....

21. Waar bevindt de dienst zich in het organogram van de politiezone? Een eenvoudige schets volstaat.

B. Het personeel dat zich met jongeren bezighoudt

22. Hoeveel personeelsleden zijn in deze dienst tewerkgesteld (uitgedrukt in FTE)?

Operationeel.....

CALog.....

23. Welke graad bezitten zij?

OPERATIONEEL	
Graad	Aantal (FTE)
Agent van de politie	
Inspecteur	
Hoofdinspecteur	
Commissaris	
Hoofdcommissaris	
CALOG	
Niveau	Aantal (FTE)
Niveau 1	
Niveau 2	
Niveau 3	
Niveau 4	

24. Zijn er personeelsleden die beschikken over een vooropleiding die niet specifiek gericht is op jeugdwerking?

Neen

Ja, namelijk (*zie tabel volgende pagina*):

Opleiding	Aantal (FTE)
Maatschappelijk assistent	
Jurist	
Criminoloog	
Psycholoog	
Socioloog	
Andere Welke?	
.....	
.....	

25. Zijn er personeelsleden die beschikken over een specifieke opleiding gericht op jeugdwerking?

- Neen
- Ja, namelijk.....

26. Bestaat de mogelijkheid om intern de politieorganisatie een opleiding 'jeugd' te volgen?

- Neen
- Ja (naam van de cursus:)

EINDE VAN DE VRAGENLIJST, HARTELIJK BEDANKT VOOR UW MEDEWERKING

**EEN GESPECIALISEERDE PERSOON DIE ZICH ENKEL BEZIGHOUDT
MET MINDERJARIGEN**

27. Welke functie heeft deze gespecialiseerde persoon?.....
.....

28. Beschikt deze persoon over een eigen werkruimte?

- Neen
- Ja
- Andere, namelijk.....

29. Worden taken ten opzichte van jongeren geüniformeerd uitgeoefend?

- Neen
- Ja
- Meestal niet, maar soms wel, namelijk wanneer.....
.....
- Meestal wel, maar soms niet, namelijk wanneer.....
.....
- Andere, namelijk.....

30. Beschikt deze persoon over een eigen wagen?

- Neen
- Ja, een politiewagen
- Ja, een anoniem voertuig
- Andere, namelijk.....

31. Waar bevindt deze persoon zich in het organogram van de politiezone? Een eenvoudige schets volstaat.

32. Welke graad bezit deze gespecialiseerde persoon?

- Agent van de politie
- Inspecteur
- Hoofdinspecteur
- Commissaris
- Hoofdcommissaris
- CAlLog niveau 1
- CAlLog niveau 2
- CAlLog niveau 3
- CAlLog niveau 4

33. Beschikt deze persoon over een vooropleiding die niet specifiek gericht is op jeugdwerking?

- Neen
- Maatschappelijk assistent
- Jurist
- Criminoloog
- Psycholoog
- Socioloog
- Andere, namelijk.....

34. Beschikt deze gespecialiseerde persoon over een specifieke opleiding gericht op jeugdwerking?

- Neen
- Ja, namelijk.....

35. Bestaat de mogelijkheid om intern de politieorganisatie een opleiding 'jeugd' te volgen?

- Neen
- Ja (naam van de cursus:))

EINDE VAN DE VRAGENLIJST, HARTELIJK BEDANKT VOOR UW MEDEWERKING

**EEN GESPECIALISEERDE PERSOON DIE ZICH ONDER ANDERE
BEZIGHOUDT MET MINDERJARIGEN**

36. Welke andere opdrachten – naast minderjarigen – heeft deze persoon nog?

.....
.....

37. Welke functie heeft gespecialiseerde persoon?.....

.....

38. Beschikt deze persoon over een eigen werkruimte?

Neen

Ja

Andere, namelijk.....

39. Worden taken ten opzichte van jongeren geüniformeerd uitgeoefend?

Neen

Ja

Meestal niet, maar soms wel, namelijk wanneer.....

.....

Meestal wel, maar soms niet, namelijk wanneer.....

.....

Andere, namelijk.....

40. Beschikt deze persoon over een eigen wagen?

Neen

Ja, een politiewagen

Ja, een anoniem voertuig

Andere, namelijk.....

41. Waar bevindt deze persoon zich in het organogram van de politiezone? Een eenvoudige schets volstaat.

42. Welke graad bezit deze gespecialiseerde persoon?

- Agent van de politie
- Inspecteur
- Hoofdinspecteur
- Commissaris
- Hoofdcommissaris
- CALog niveau 1
- CALog niveau 2
- CALog niveau 3
- CALog niveau 4

43. Beschikt deze persoon over een vooropleiding die niet specifiek gericht is op jeugdwerking?

- Neen
- Maatschappelijk assistent
- Jurist
- Criminoloog
- Psycholoog
- Socioloog
- Andere, namelijk.....

44. Beschikt deze gespecialiseerde persoon over een specifieke opleiding gericht op jeugdwerking?

- Neen
- Ja, namelijk.....

45. Bestaat de mogelijkheid om intern de politieorganisatie een opleiding 'jeugd' te volgen?

- Neen
- Ja (naam van de cursus:))

EINDE VAN DE VRAGENLIJST, HARTELIJK BEDANKT VOOR UW MEDEWERKING

Bijlage 3. Overzicht van de geanalyseerde zones

Dienst exclusief	Dienst onder andere	Persoon exclusief	Persoon onder andere	Iedereen
Antwerpen	Aalst	Houthalen / Helchteren	Bekkevoort / Geetbets / Glabbeek / Kortenaeken / Tielt / Winge	Aalter / Knesselare
Berlaar / Nijlen	Aardooie / Lichtervelde / Pitte / Ruislede / Tielt / Wingene	Willebroek	Berlare / Zele	Aartselaar / Edegem / Hove / Kontich / Lint
Brugge				Affligem / Liedekerke / Roosdaal / Ternat
Gent	Alken / Borgloon / Heers / Kortesseem / Wellen		Bertem / Huldenberg / Oud- Heverlee	Alveringem / Lo-Reninge / Veurne
Sint-Truiden / Gingelom / Nieuwerkerke	Arendonk / Ravels / Retie		Deerlijk / Harelbeke	
Mechelen	As / Genk / Opglabbeek / Zutendaal		Deinze / Zulte	Anzegem / Avelgem / Spiere-Helkijn / Waregem / Zwevegem
	Asse / Merchtem / Opwijk / Wemmel		Hamme / Waasmunster	
	Assenede / Evergem		Hechtel-Eksel / Leopoldsburg / Peer	Bever / Galmaarden / Gooik / Herne / Lennik / Pepingen
	Baarle-Hertog / Beerse / Kasterlee / Lille / Oud- Turnhout / Turnhout / Vosselaar		Hoeilaart / Overijse	Bilzen / Hoeselt / Riemst
	Balen / Dessel / Mol		Kampenhout / Steenokkerzeel / Zemst	Boortmeerbeek / Haacht / Keerbergen
			Middelkerke	Brakel / Horebeke / Maarkedal / Zwalm

Dienst exclusief	Dienst onder andere	Persoon exclusief	Persoon onder andere	Iedereen
	Beersel		Ranst / Zandhoven	De Pinte / Gavere / Nazaret / Sint-Martens-Latem
	Beringen / Ham / Tessenderlo		Sint-Pieters-Leeuw	Denderleeuw / Haaltert
	Beveren			Erpe-Mere / Lede
	Bierbeek / Boutersem / Holsbeek / Lubbeek			Gistel / Ichtegem / Jabbeke / Oudenburg / Torhout
	Blankenberge / Zuienkerke			Grimbergen
	Bocholt / Bree / Kinrooi / Meeuwen-Gruitrode			Hamont-Achel / Neerpelt / Overpelt
	Boechout / Borsbeek / Mortsel / Wijnegem / Wommelgem			Herstappe / Tongeren
	Boom / Hemiksem / Niel / Rumst / Schelle			Heusden-Zolder
	Bornem / Puurs / Sint- Amands			Hooglede / Izegem / Roeselare
	Brasschaat			Kapelle-op-den-Bos / Londerzeel / Meise
	Brecht / Malle / Schilde / Zoersel			Kluisbergen / Kruishoutem / Oudenaarde / Wortegem- Petegem / Zingem

Dienst exclusief	Dienst onder andere	Persoon exclusief	Persoon onder andere	Iedereen
	Bredene / De Haan			Kraainem / Wezembeek- Oppem
	Buggenhout / Lebbeke			Landen / Linter / Zoutleeuw
	Damme / Knokke-Heist			Lier
	De Panne / Koksijde / Nieuwpoort			Lommel
	Dendergem / Ingelmunster / Molenbeke / Oostrozenbroek / Wielsbeke			Lovendegem / Nevele / Waarschoot / Zomergem
	Dendermonde			Sint-Gillis-Waas / Stekenen
	Destelberge / Melle / Merelbeke / Oosterzele			Tervuren
	Diepenbeek / Hasselt / Zonhoven			Zaventem
	Diksmuide / Houthulst / Koekelare / Kortemark			
	Dilbeek			
	Dilsen-Stokkem / Maaseik			

Dienst exclusief	Dienst onder andere	Persoon exclusief	Persoon onder andere	Iedereen
	Drogenbos / Linkebeek / Sint-Genesius-Rode Eeklo / Kaprijke / Sint- Laureins Essen / Kalmthout / Wuustwezel Geel / Laakdal / Meerhout Geraardsbergen / Lierde Grobbendonk / Herentals / Herenthout / Olen / Vorselaar Halen / Herk-De-Stad / Lummen Halle Heist-op-den-Berg Herzele / Sint-Lievens- Houtem / Zottegem			

Dienst exclusief	Dienst onder andere	Persoon exclusief	Persoon onder andere	Iedereen
	Heuvelland / Ieper / Langemark-Poelkapelle / Mesen / Moorslede / Poperinge / Staden / Vleteren / Wervik / Zonnebeke Hoegaarden / Tienen Hoogstraten / Merksplas / Rijkevorsel Kapellen / Stabroek Kortrijk / Kuurne / Lendeledede Lanaken Maasmechelen Machelen / Vilvoorde Maldegem Ninove Oostende Schoten			

Dienst exclusief	Dienst onder andere	Persoon exclusief	Persoon onder andere	Iedereen
	Sint-Niklaas Voeren Wetteren / Laarne / Wichelen			

Non-respons
Begijnendijk / Rotselaar / Tremelo Bonheiden / Duffel / Putte / Sint-Katelijne-Waver Diest / Scherpenheuvel-Zichem Herent / Kortenberg Herstelt / Hulshout / Westerlo Ledegem / Menen / Wevelgem Leuven Lochristi / Moerbeke / Wachtebeke / Zelzate Lokeren
Antwoordcategorie 'Andere'
Aarschot Beernem / Oostkamp / Zedelgem Ronse Kruibeke / Temse

Bijlage 4. Uitnodigende brief tweede onderzoekfase

Gent, 25 februari 2008

Geachte,

Als studente van de master criminologische wetenschappen aan de universiteit van Gent voer ik in het kader van mijn masterproef een onderzoek naar de relatie tussen politie en jongeren in Vlaanderen. U nam reeds deel aan de eerste onderzoeksfase die bestond uit het in kaart brengen van de verschillende politionele organisatievormen ten opzichte van jongeren. Hiervoor wil ik u oprecht bedanken.

In de tweede fase van mijn onderzoek wil ik nagaan in welke mate een bepaalde organisatievorm gepaard gaat met specifieke visies over en omgangsvormen met jongeren. U gaf aan dat in uw zone een gespecialiseerde dienst de jeugdzaken afhandelt. Graag zou ik dan ook willen vragen of u bereid bent uw medewerking te verlenen. Meer bepaald zou ik willen vragen om een persoonlijk interview af te nemen met u of een collega. Wat betreft de discretie van het onderzoek, garandeer ik de volledige anonimiteit van uw persoon bij zowel de verwerking, de analyse, als de rapportage van de onderzoeksresultaten.

Ik ben dan ook zo vrij in de loop van volgende week telefonisch contact met u op te nemen met de vraag of u al dan niet tijd zou kunnen vrijmaken voor een persoonlijk interview, en om een eventuele afspraak vast te leggen.

Intussen verblijf ik met de meeste hoogachting,

Annelies De Schrijver

Heerweg-Noord 147
9052 Zwijnaarde
0498/63.03.63

Annelies.deschrijver@ugent.be

Dr. Lieven Pauwels

Onderzoeksgroep sociale
veiligheidsanalyse
Vakgroep strafrecht en
criminologie – Ugent

Bijlage 5. Vragenlijst tweede onderzoeksfase – specialisme

1. Jeugdproblematiek in de zone

- a. Is er sprake van een jeugdproblematiek in uw zone
- b. Over welk soort problemen gaat het?
- c. Als het over criminaliteit gaat, over welke misdrijfcategorieën gaat het dan?
- d. Hebben deze jongeren specifieke kenmerken?
- e. Hoe beantwoordt de politie deze problemen?

2. De gespecialiseerde dienst/persoon

- a. Vindt u het noodzakelijk dat er in uw zone (*naam van de dienst/naam van de functie*) is?*
- b. Waarom vindt u dit noodzakelijk?*
- c. Waarom is (*naam van de dienst/naam van de functie*) opgericht?
- d. Op welke beleidsvisie is haar bestaan gestoeld ?
- e. Is deze uitgeschreven in een document?
- f. Zijn er in uw zone prioriteiten met betrekking tot jongeren?
- g. Zijn deze neergeschreven in een document?
- h. Wie stelt deze prioriteiten?
- i. Op basis waarvan worden deze gekozen?
- j. Zijn er beleidsmatig toekomstplannen met (*naam van de dienst/naam van de functie*)?
- k. In welke mate wordt uw dienst ondersteund door de korpsleiding?

3. Minderjarige dader

- a. Hoe komen deze jongeren bij de (*naam van de dienst/naam van de functie*) terecht?
- b. Welke stappen worden er vervolgens ondernomen?
- c. Wat is de doelstelling van het tussenkomen?
- d. Zijn er hierover intern in de zone richtlijnen uitgevaardigd?
- e. Door wie worden deze aangestuurd?
- f. Is er sprake van enige feedback vanuit het openbaar ministerie?
- g. Is er sprake van enige feedback vanuit de jeugdrechtbank?
- h. (Zou dergelijke feedback wenselijk zijn?)
- i. Komen bepaalde jongeren vaak terug?
- j. Hoe wordt dan met hen omgegaan?

* Deze vragen werden louter uit interesse gesteld. Zij werden niet betrokken bij de analyse.

4. Minderjarige slachtoffer

- a. Hoe komen deze jongeren bij (*naam van de dienst/naam van de functie*) terecht?
- b. Welke stappen worden er vervolgens ondernomen?
- c. Wat is de doelstelling van het tussenkomen?
- d. Zijn er hierover intern in de zone richtlijnen uitgevaardigd?
- e. Door wie worden deze aangestuurd?
- f. Is er sprake van enige feedback vanuit de gespecialiseerde hulpverlening?
- g. (Zou dergelijke feedback wenselijk zijn?)

5. Problematische opvoedingssituatie

- a. Hoe komen deze jongeren bij (*naam van de dienst/naam van de functie*) terecht?
- b. Welke stappen worden er vervolgens ondernomen?
- c. Wat is de doelstelling van het tussenkomen?
- d. Zijn er hierover intern in de zone richtlijnen uitgevaardigd?
- e. Door wie worden deze aangestuurd?
- f. Is er sprake van enige feedback vanuit het openbaar ministerie?
- g. Is er sprake van enige feedback vanuit het comité bijzondere jeugdzorg?
- h. (Zou dergelijke feedback wenselijk zijn?)

6. Algemeen

- a. Op welke manier wordt vastgesteld of het over een MOF, een POS of een slachtoffer gaat?*
- b. Zijn er nog andere contacten met jongeren (naast MOF, POS en slachtoffer)?*
- c. Hoe zou u de sfeer beschrijven waarin met minderjarigen wordt gewerkt?*
- d. Hou zou u de contacten met minderjarigen over het algemeen beoordelen?*

Bijlage 6. Vragenlijst tweede onderzoeksfase – generalisme

1. Jeugdproblematiek in de zone

- a. Is er sprake van een jeugdproblematiek in de zone
- b. Over welk soort problemen gaat het?
- c. Als het over criminaliteit gaat, over welke misdrijfcategorieën gaat het dan?
- d. Hebben deze jongeren specifieke kenmerken?
- e. Hoe beantwoordt de politie deze problemen?

2. Minderjarige dader

- a. Een minderjarige pleegt een strafbaar feit, wat doet de politie?
- b. Welke stappen worden er vervolgens ondernomen?
- c. Wat is de doelstelling van het tussenkomen?
- d. Zijn er hierover intern in de zone richtlijnen uitgevaardigd?
- e. Door wie worden deze aangestuurd?
- f. Is er sprake van enige feedback vanuit het openbaar ministerie?
- g. Is er sprake van enige feedback vanuit de jeugdrechtbank?
- h. (Zou dergelijke feedback wenselijk zijn?)
- i. Komen sommige jongeren vaak terug?
- j. Hoe wordt dan met hen omgegaan?

3. Minderjarige slachtoffer

- a. Een minderjarige wordt slachtoffer van een strafbaar feit, wat doet de politie?
- b. Welke stappen worden er vervolgens ondernomen?
- c. Wat is de doelstelling van het tussenkomen?
- d. Zijn er hierover intern in de zone richtlijnen uitgevaardigd?
- e. Door wie worden deze aangestuurd?
- f. Is er sprake van enige feedback vanuit de gespecialiseerde hulpverlening?
- g. (Zou dergelijke feedback wenselijk zijn?)

4. Problematische opvoedingssituatie

- a. Hoe komen deze minderjarigen bij de politie terecht?
- b. Bij wie komen deze situaties terecht?
- c. Welke stappen worden er vervolgens ondernomen?
- d. Wat is de doelstelling van het tussenkomen?
- e. Zijn er hierover intern in de zone richtlijnen uitgevaardigd?

- f. Door wie worden deze aangestuurd?
- g. Is er sprake van enige feedback vanuit het openbaar ministerie?
- h. Is er sprake van enige feedback vanuit het comité bijzondere jeugdzorg?
- i. (Zou dergelijke feedback wenselijk zijn?)

5. Een gespecialiseerde dienst/persoon

- a. Waarom is er in uw zone geen gespecialiseerde dienst of persoon voor jeugd dossiers?
- b. Vindt u het noodzakelijk dergelijke dienst op te richten?*
- c. Vindt u het wenselijk dergelijke dienst op te richten?*
- d. Welke beleidsvisie ligt ten gronde aan het feit dat er geen gespecialiseerde dienst of persoon is?
- e. Is deze uitgeschreven in een document?
- f. Zijn er in uw zone prioriteiten met betrekking tot jongeren?
- g. Zijn deze neergeschreven in een document?
- h. Wie stelt deze prioriteiten?
- i. Op basis waarvan worden deze gekozen?
- j. Zijn er beleidsmatig toekomstplannen naar jongeren toe?

6. Algemeen

- a. Op welke manier wordt vastgesteld of het over een MOF, een POS of een slachtoffer gaat?*
- b. Zijn er nog andere contacten met jongeren (naast MOF, POS en slachtoffer)?*
- c. Hoe zou u de sfeer beschrijven waarin met minderjarigen wordt gewerkt?*
- d. Hou zou u de contacten met minderjarigen over het algemeen beoordelen?*

Bijlage 7. Interviewagenda

Datum	Type organisatievorm
28/02/2008	Testinterview – dienst onder andere belast met jeugddossiers
05/03/2008	Dienst exclusief belast met jeugddossiers
06/03/2008	Dienst onder andere belast met jeugddossiers
07/03/2008	Dienst onder andere belast met jeugddossiers
12/03/2008	Persoon onder andere belast met jeugddossiers
13/03/2008	Persoon exclusief belast met jeugddossiers
14/03/2008	Dienst onder andere belast met jeugddossiers
24/03/2008	Persoon onder andere belast met jeugddossiers
26/03/2008	Generalistische zone
27/03/2008	Dienst exclusief belast met jeugddossiers
27/03/2008	Andere
10/04/2008	Generalistische zone